

У нумары:

Першыя падагульненні і ацэнкі

Саюз пісьменнікаў Беларусі напярэдадні пасяджэння праўлення СПБ.

Стар. 2-5

Межавыя капцы не расстаўлены

Альманах «Гоман»: аматарства ці ўдзел у літаратурным працэсе?

Стар. 7

Патрыёт «чужой» Бацькаўшчыны

Хто ён, таварыш Стрэле, — дагэтуль было невядома.

Стар. 12

Выдатны даследчык нашай літаратуры

Амаль забытае імя адной з найвялікшых асоб Беларусі XX ст.

Стар. 13

Паэтаў слаўных чарада

Каго з айчынных паэтаў уключыць у спіс найбольш вартых?

Стар. 16

ІДЗЕ ПАДПІСКА НА І ПАЎГОДДЗЕ 2008 г.

ПАДПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛіМ» МОЖНА З ЛЮБОГА МЕСЯЦА

Для індывідуальных падпісчыкаў:

1 месяц — 6400 руб.
Падпісны індэкс — 63856

Ведамасная падпіска:

1 месяц — 8300 руб.
Падпісны індэкс — 638562

Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў: першае паўгоддзе, на 1 месяц — 4400 руб. Падпісны індэкс — 63815

Льготная падпіска: 1 месяц — 6500 руб. Падпісны індэкс — 63880

Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!

Да сустрэчы праз год, кніжнае свята!

Завяршылася XV Мінская міжнародная кніжная выстава-кірмаш «Кнігі Беларусі-2008»

Ганаровым гасцем мерапрыемства была Дзяржава Ізраіль. На стэндзе гэтай краіны было прадстаўлена больш як 800 кніг.

Наведвальнікі змагі знайсці тут кнігі як ізраільскіх аўтараў, так і выхадцаў з Беларусі, перакладзеныя на рускую мову.

— Тут, у Беларусі, нават для лю-

дзей, якія чытаюць, Ізраіль у першую чаргу — краіна ў асагдзе, у якой пастаянна ірвуцца снарады і армія якой даволі жорстка на тое адказвае. Гэта сапраўды так, — зазначае Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Ізраіля ў Беларусі Зееў Бэн-Ар'е. — Але ў Ізраілі пішуць вельмі шмат кніг, ставяць мноства спектакляў,

працуюць, вучацца — словам, ён жыве. Галоўнае, каб з гэтай экспазіцыі людзі зразумелі, што мы жывыя — і жывём жыццём паўнакроўным.

З самых значных мерапрыемстваў форуму — прэзентацыя праекта Інстытута імя Гётэ ў Беларусі — медыя-аўтобуса «DeutschExpress», прэзентацыя 6 з запланаваных 14 тамоў збору твораў Васіля Быкава, які выходзіць у маскоўскім выдавецтве «Время», «круглы стол» па пытаннях фарміравання адзінай інфармацыйнай прасторы краіны, арганізаваныя два нашымі міністэрствамі — інфармацыі і культуры — пры ўдзеле Нацыянальнай бібліятэкі.

Прыняў удзел у выставе Саюз пісьменнікаў Беларусі. На стэндзе гэтага грамадскага аб'яднання адбыліся сустрэчы з пісьменнікамі, прэзентацыі іх кніг. Чытачы маглі пабачыць і задаць пытанні Георгію Марчуку, Уладзіміру Гніламёдаву, Раісе Баравіковай, Міхасю Пазнякову ды іншым літаратарам.

Падзеяй стала прэзентацыя кнігі «У пошуках страчанага: Гісторыя Беларусі ў старых паштоўках», якая выйшла ў РВУ «Літаратура і Мастацтва». Кнігу набылі дзесяткі людзей.

Сярод шматлікіх невялічкіх спецыялізаваных выдавецтваў недзяржаўных форм уласнасці выдзяляўся ўнушальны стэнд выдавецтва «Рыф-Тур»: вялізную плошчу тут адвялі пад выставу работ удзельнікаў фотаконкурсу «Мая Беларусь».

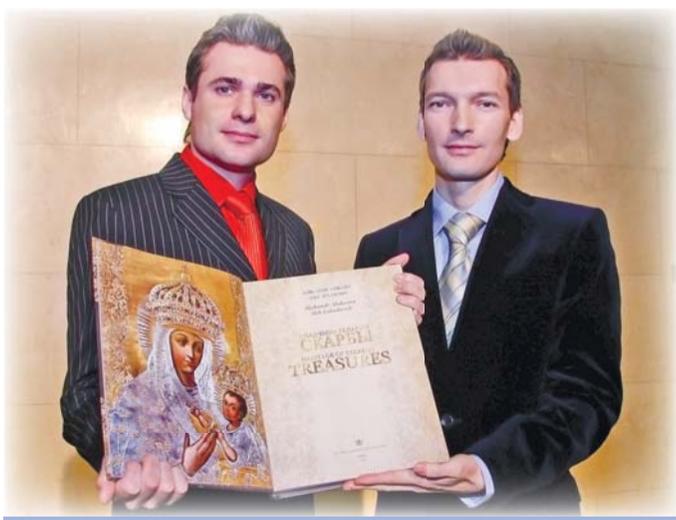
(Заканчэнне на стар 2.)

Збіраецца скарб...

«Ад прадедаў спакон вякоў мне засталася спадчына...» — святым заповітам гучаць незабыўныя купалаўскія радкі. Як бы ў пацвярджэнне іх вялікага сэнсу, мы зноў і зноў адкрываем для сябе дзівосныя пласты роднай культуры, спрычыняемся да яе глыбінных традыцый, асэнсоўваем духоўны пажытак, пакінуты нам продкамі. І ўсе, хто дбае пра нашы спаконвечныя набыткі, парадаваліся з'яўленню дзівоснай кнігі Аляксандра Аляксеева і Алега Лукашэвіча «Спадчына Беларусі. Скарбы».

Прэзентацыя гэтага выдання, другога ў сваім родзе фотаальбома, прысвечанага культурнаму багаццю краіны, адбылася ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Падзея, якая сабрала «пад адным дахам» усіх, хто так ці інакш дапамог кнізе выйсці ў свет, уключала ў сябе і адмысловую аднадзённую выстаўку.

«Спадчына Беларусі. Скарбы» — гэта своеасаблівы сіквел першага тома «Спадчына Беларусі», ідэя якога нара-

дзілася некалькі гадоў таму ў журналістаў Белтэлерадыёкампаніі А. Аляксеева і А. Лукашэвіча. Пospех іх першага выдання сёння відэаочны: ажыццёўлена восем перавыданняў, а праца аўтараў гэтай кнігі адзначана высокай прэміяй «За духоўнае адраджэнне».

Новаму тому ўнікальнага фаліянта, праца над яким працягвалася амаль чатыры гады, думаю, таксама наканавана прызнанне. У ім — уражлівыя здымкі шматлікіх культурных

артэфактаў, хрысціянскіх рэліквій з срэбра і золата, прадстаўлены ўзоры мастацкай апрацоўкі металу, чаканкі, чарнення.

Вялізную колькасць бяспечных рэліквій змяшчаюць «...Скарбы», сярод якіх цудоўныя абразы, традыцыйна інкруставаныя крыжы. Некаторыя рэчы перасягнулі шматвяковы ўзрост, прайшоўшы праз выпрабаванні часу, каб самім сваім існаваннем нагадаць пра тую высокую духоў-

насць, якую сучаснасць імкліва губляе.

Шматлікія прадметы спецыяльнага ўжытку прадстаўлены, напрыклад, залатымі і срэбнымі кубкамі ды яшчэ мноствам прыгожых і сапраўды непаўторных рэчаў. Усе яны знаходзяцца ў розных фондах нашай краіны.

«Стварэнне гэтага фотальбома — падзея не толькі культурная, але і палітычная, — падкрэсліў дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі У. Пракапцоў. — Хай нашы суседзі бачаць, як трапятліва і пажаліва мы ставімся да сваёй культуры і гісторыі!».

Кожнае дзіцё, якое нарадзілася ў любові, мае быць шчаслівае. Дык няхай жа і гэтую ўнікальную кнігу спасцігне годны лёс. «Любоў да сваёй радзімы стала асноўным фактарам стварэння гэтага мастацкага праекта», — так сказаў пра «таемнасць нараджэння» кнігі А. Лукашэвіч.

Творчы запал, нязгасная цікакасць да роднай, сапраўды непаўторнай, культуры будучы і надалей спрыяць маладым аўтарам у справе, скіраванай на зберажэнне, ушанаванне, улашчэнне спадчыны сваёй зямлі.

Захар ШЧАРБАКОЎ

На здымку: А. Аляксееў і А. Лукашэвіч з новай кнігай.

Фота Кастуся Дробава

Час для першых падагульненняў і ацэнак

(Заканчэнне. Пачатак на стар 1.)

— Няма, фактычна, аніводнай кнігі, якая б не вымагала якасных фоталюстрацый. І ў нашым выдавецтве, якое спецыялізуецца на краязнаўчай літаратуры, ці не самае галоўнае — фота, — патлумачыў дырэктар "РыфТура" Сяргей Плыткewіч. — Мы ж жшчэ і мелі на мэце паказаць, якая цікавая і незвычайная беларуская фатаграфія.

Сама фотавыстава распачнецца днямі ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Але, паводле Сяргея Плыткewіча, людзі звычайна не дужа ахвотна ідуць адмыслова на фотавыставы — таму яе "генеральная рэпетыцыя" адбылася менавіта тут, на шматлюдным кніжным кірмашы.

Адзін з найбольш адметных стэндаў прадставіла выдавецтва "Беларуская навука". Апошнім часам сур'ёзна змянілася аблічча акадэмічнай кнігі, яна стала больш пазнавальнай, а выдавецтва больш прыцягнула тэматычную разнастайнасць прадукцыі. Акрамя навукова-папулярнай, навукова-тэхнічнай літаратуры зараз тут выпускаюць зборы твораў нашых класікаў. Гэта — навукова-літаратурныя выданні, падрыхтаваныя Інстытутам літаратуры НАН Беларусі: не проста зборы твораў, але і каментарыі, старонкі біяграфіі класікаў, падрабязная гісторыя напісання кніг — усё ў адным выданні.

— Ужо выйшлі ў свет першыя чатыры тамы збору твораў Максіма Танка, падпісваецца да грукі тамы. Сёлета выйдучь жшчэ тры тамы, — расказаў дырэктар выдавецтва "Беларуская навука" Аляксандр Сташкевіч. — Летась мы пачалі выдаваць 20-томны збор твораў Якуба Коласа. Выйшлі два тамы, у гэтым годзе плануем выпуск таксама двух.

"Архітэктара Беларусі ў кантэксце заходнеўрапейскіх і славянскіх культур" — гэта шыкоўнае чатырохтомнае выданне, якое расказвае аб развіцці беларускай архітэктурны з моманту яе зараджэння да нашых дзён. Сёлета ў "Беларускай навуцы" будзе завершана выданне апошняга, чацвёртага яго тома ў дзвюх кнігах.

— Таксама выдаём значную колькасць рознай гаведанай прадукцыі. Выдалі "Граматычны слоўнік дзеяслова", сёлета плануем выпусціць "Граматычны слоўнік назoўніка", — працягвае А. Сташкевіч. — Апроч гэтага, выдалі "Слоўнік аргізмаў і гістарызмаў", які таксама прадстаўлены ў нас на паліцах. Выдадзена першая частка "Кароткай граматыкі беларускай мовы", сёлета пабачыць свет другая.

Неўзабаве выйдзе серыя, якая працягне традыцыю выдання энцыклапедычных даведнікаў у "Беларускай навуцы". У сакавіку выйдзе аднатомная энцыклапедыя "Беларусь: народ, дзяржава і час". У ёй будзе прадстаўлена гісторыя нашай рэспублікі ад першабытна-абшчыннага ладу да сённяшніх дзён. Цяпер на паліцах кнігарань стаіць трохтомнік "Сучасная Беларусь".

Паводле сакратара Саюза пісьменнікаў Беларусі Сяргея Трахімёнка, чытачоў прыводзіць на выставу не толькі імкненне пабачыць новыя беларускія кнігі, але і новыя тэндэнцыі ў іх афармленні. Што да зместу, то Сяргей Аляксандравіч хацелі бы, каб беларуская мастацкая літаратура стала "адэкватнай сітуацыі".

— Пакуль што яна (беларуская літаратура. — М. А.) не зважае на вялікі крызіс, справакаваны трэцімі тэхналагічнай рэвалюцыяй. У людзей узнікае ўсё больш пытанняў, на якія яны не могуць знайсці адказы — але, я мяркую, адказы тыя павінны быць у кнізе. Нам, вядома, трэба любіць сваю так званую "местачковасць", але не абмяжоўвацца ёй і больш імкнуцца да асветлення агульначалавечых праблем.

Мікалай АНШЧАНКА

На здымку (стар 1) міністр інфармацыі У. Русакewіч і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Чаргінец, намеснік начальніка ўпраўлення сацыяльна-культурнай сферы Савета Міністраў, пісьменніца Н. Голубева каля стэнда Саюза пісьменнікаў Беларусі.

Фота Кастуся ДРОБАВА

У аўторак, 19 лютага, адбудзецца пашыранае пасяджэнне праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Будуць вызначаны асноўныя кірункі ў развіцці нашай літаратуры на бліжэйшую перспектыву, прааналізаваны вопыт, які склаўся ў абласных пісьменніцкіх арганізацыях краіны. Пра маючае адбыцца пасяджэнне і дзейнасць грамадскага аб'яднання мы гутарым са старшынёй СПБ Мікалаем ЧАРГІНЦОМ.

— Мікалай Іванавіч, хацелася б напачатку дакладна пазначыць: што ўваходзіць у кампетэнцыю з'езда, што вырашае пленум і якія пытанні выносяцца на прэзідыум, праўленне СПБ?

— Галоўны кіруючы орган Саюза пісьменнікаў Беларусі — з'езд. Ён збіраецца раз у пяць гадоў. На з'ездзе абіраюць старшыню саюза (гэты пост даверылі мне), тэрмінам на пяць год. На з'ездзе адначасова фарміруецца праўленне. Яго пасяджэнні праходзяць мінімум раз на год. На праўленні абіраюцца прэзідыум і сакратары праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Тэрміны абрання сакратароў і іх колькасць не агаворваюцца. Калі чалавек спраўляецца з працай, праўленне будзе галасаваць за яго хоць пяць разоў, кожны год збіраючыся. Такім чынам, з'езд — самы высокі орган кіравання, затым — праўленне, затым — прэзідыум праўлення. А пасля ідуць іншыя структуры — сакратарыят і абласныя арганізацыі.

— Якія пытанні выносяцца на парадак дня маючага адбыцца праўлення?

— Па-першае, падвядзём вынікі працы ў 2007 годзе. Па-другое, магчымыя кадравыя пытанні. Абмяркуем ход падрыхтоўкі да правядзення Дня беларускага пісьменства ў горадзе Барысаве ўвосень гэтага года, бягучыя справы. Пагаворым пра тое, як ідзе выданне кніг, курс на лепшы літаратурны твор года.

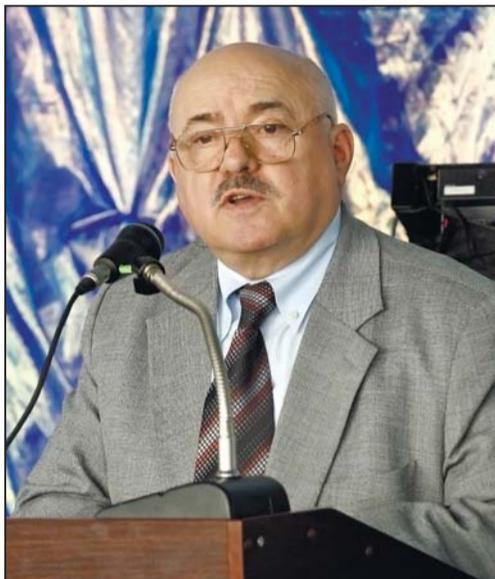
Між іншым, у 15-й кніжнай выставе-кірмашы, якая днямі праходзіла ў Мінску, Саюзу пісьменнікаў Беларусі ўпершыню ўдалося зрабіць сваю экспазіцыю, мы выставілі кнігі "Бібліятэкі Саюза пісьменнікаў Беларусі", паказалі структуру арганізацыі, далі інфармацыю, у тым ліку і пра тых нашых пісьменнікаў, якія з'яўляюцца лаўрэатамі Дзяржаўных прэмій і Прэмій Прэзідэнта Беларусі, пра заслужаных людзей, якія маюць вучоныя ступені і званні. Расказалі таксама пра справы арганізацыі. Любома, хто наведваў выставку, было цікава, якія секцыі ў нас працуюць, і хто іх кіраўнікі.

Прааналізаваўшы сітуацыю, якая складваецца вакол літаратуры Беларусі, з горыччу даводзіцца канстатаваць, што ў нас за апошнія дзесяцігоддзі не з'явілася новых імёнаў, якімі б мы ганарыліся, як у мінулыя гады — Янка Купала, Якуб Колас, Васіль Быкаў, Іван Шамякін, Іван Мележ, Максім Танк, Іван Чыгрынаў ды іншыя пісьменнікі. Дзя таго, каб яны паявіліся, трэба звярнуць увагу у тым ліку і на крытыку. Вельмі важная цяпер літаратура для моладзі і дзяцей. І мы досыць сур'ёзна падтрымліваем дзіцячыя пісьменніцкія. І Уладзіміра Ліпскага, і Міхася Пазнякова, і Івана Юркіна, які як пісьменнік няшмат каму вядомы, аднак піша выдатныя дзіцячыя кнігі.

Саюз пісьменнікаў Беларусі дзейнічае, і ў нас ёсць што сказаць. Гэта каля 10 тысячай выстуленняў за год, сотні творчых вечароў, гэта супрацоўніцтва, замацаванае ў дамовах з творчымі саюзамі кампазітараў, кінемаграфістаў. Мы падпісалі шэраг міжнародных пагадненняў з літаратарамі іншых краін. І зараз працуем, каб рэалізоўваць гэтыя дамовы. Нас запрашаюць да супрацоўніцтва і ўзаемных візітаў пісьменніцкія арганізацыі Сербіі, Балгарыі, Францыі, Германіі, Сірыі, Турцыі, Кітая — гэта пра нешта ж гаворыць! І дзеля таго, каб даць магчымыя далучыцца да твораў пісьменнікаў гэтых краін, ды каб нашы творы былі вядомыя там, варта наладжваць стасункі. Я не так даўно прыехаў з Кітая, дзе ў ходзе абмеркавання цэлага шэрага пытанняў мы закраналі супрацоўніцтва нашых вышэйшых устаноў, да прыкладу, Белдзяржуніверсітэта і Пекінскага дзяржаўнага ўніверсітэта. Але мы абмяркоўвалі і пытанні пісьменніцкія. Са старшынёй пісьменніцкай арганізацыі КНР дамовіліся аб заключэнні дадатковага пагаднення і абмене дэлегацыямі, абмене літаратурнай і ўзаемным выданні кітайскіх аўтараў у нас і наадварот, нашых пісьменнікаў у Кітай.

— На сустрэчы год таму, калі праходзіў зезд Саюза пісьменнікаў Беларусі, вы адзначалі: першы год дзейнасці арганізацыі стаўся перыядам яе станаўлення, выбудовы вертыкалі. Якім быў пасляз'ездзкі год?

— Мы гаварылі тады і пра стварэнне ўмоў для працы абласных арганізацый. У прынтцыпе, гэтае пытанне вырашана. Кожная наша аблас-

ная арганізацыя мае памяшканне, яны атрымалі камп'ютэры, капіравальную тэхніку і сродкі сувязі, што вельмі важна. Хаця праблем яшчэ шмат. Мы не можам, да прыкладу, выклікаць у камандзіроўку кіраўніка абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў — члена прэзідыума на пасяджэнне. Ездзяць яны за свой кошт. А гэта вельмі важна — падтрымліваць стасункі не толькі па тэлефоне, а і пры сустрэчках. У нас досыць цікава праходзяць прэзідыумы, у канструктыўных творчых спрэчках. Часам эмоцыі бяруць верх, але калі гавораць крытычныя жорсткія заўвагі сакратару, старшыні, самому прэзідыуму — гэта вельмі важна. Я за тое, каб свабодны абмен, у тым ліку і крытычнымі заўвагамі, развіваўся, каб ён быў нармальна з'ява ў працы кіруючага органа. Але я супраць таго, каб былі знявагі, каб чалавека прыніжалі — трэба дзейнічаць годна, зыходзячы з інтарэсаў нашай арганізацыі. Калі тхосьці памыляецца, яму пра гэта трэба сказаць, падказаць шляхі, якія дазваляюць яму ўлічыць свае недахопы. Я ўпэўнены: мы прыйдзем да таго, што крытыка будзе ўспрымацца натуральна. Але яна павінна быць стваральнай, дапамагаць чалавеку або арганізацыі развівацца далей.

Гаворачы аб годзе мінулым, хачу сказаць: мы закончылі фарміраванне нашых секцый. Узначалі гэтыя секцыі дасведчаных людзі, вопытныя, якія ведаюць справу. Скажам, секцыю паэзіі ўзначальвае У.Карызна — аўтар беларускага гімна, секцыю прозы — В.Праўдзін, галоўны рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура". Мы спрабуем знаходзіць такія варыянты, якія дапамогуць рашаць пытанні без істэрый і аднавіць беларускую літаратуру, узяць яе на належны ўзровень. Не шляхам палітычных заўваг, а менавіта працай у літаратурным асяроддзі. Наладжваем супрацоўніцтва з дзіцячымі і маладзёжнымі літаратурнымі аб'яднаннямі. Вельмі важна, што ў абласных праходзяць конкурсы: у Гродне, Гомелі, Віцебску, дзе ўзнагароджваюць не толькі знаных пісьменнікаў, а і падтрымліваюць тых, хто робіць свае першыя літаратурныя крокі. Дзесяцігоддзі, якія не далі нам вялікіх імёнаў, проста падштурхоўваюць цяпер ствараць такую атмасферу, якая б паспрыяла іх з'яўленню. Я вельмі ўдзячны і задаволены тым, што старшыні абласных арганізацый, Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта надаюць шмат увагі пісьменніцкім арганізацыям, адначасова падтрымліваючы і дзіцячыя, маладзёжныя літаб'яднанні. Я за тое, каб у нашых абласных пісьменніцкіх арганізацыях быў дадатковы пакой — для гэтых маладых твораў. Каб там быў камп'ютэр. Каб чалавек мог штосьці напісаць, нават калі ў яго дома камп'ютэра няма. А яшчэ — дапамагчы яму твор надрукаваць. І тут трэба працаваць часопісам.

Дык вось наступным крокам таго года было тое, што мы сталі сузаснавальнікамі літаратурных часопісаў і газеты "ЛіМ". Некаторыя супрацоўнікі гэтых выданняў баяліся, можа, што мы будзем дыктаваць ім умовы. Але яны, пэўна, пераканаліся: мы не ўмешваемся ў працу часопісаў, наадварот, будзем дапамагаць, каб часопісы адпавядалі патрабаванням літпрацэсу. Каб

яны сталі носьбітамі сапраўднай літаратуры і добразычлівай канструктыўнай крытыкі. Любому ж аўтару трэба быць падрыхтаваным да таго, што выдаўшы кнігу ён можа стаць аб'ектам крытыкі. Рабі высновы і выдавай наступную з улікам крытычных заўваг! Бываюць, што і казачы, выпадкі, выкліканыя асабістымі адносінамі ці нават палітычнымі матывамі — мы абаронім аўтара ад такіх нападак. Але справядлівыя заўвагі варта ўлічваць. Ніхто, ні адзін аўтар не мае права заявіць: "я па-за крытыкай"!

— Гэта што да творчых пытанняў. Аднак, становішча дзяржаўных літаратурных часопісаў таксама не з лепшых, што датычыць матэрыяльнай базы, аснашчанасці тымі ж камп'ютэрамі. Ды і варта пагаварыць пра падтрымку беларускамоўных выданняў, літаратуры, якія пакуль не могуць быць самаакупнымі...

— Дзяржава прадпрыняла пэўныя крокі. Ідзе датацыя беларускамоўнай літаратуры. Аднак, ніколі сама літаратура не ўзнімецца на больш высокі ўзровень, калі пра гэта не будуць клапаціцца самі пісьменнікі. І не толькі беларускамоўныя, — усё мы пісьменнікі роднай Беларусі, і павінны разумець, што ёсць тытульная нацыя і тытульная мова, і мы ўсе павінны памятаць, што ёсць мова беларуская і клапаціцца пра яе. Я перакананы: большасць твораў гэта разумее і падтрымлівае. Маю на ўвазе менавіта тых, хто не піша па-беларуску.

Мы ў 2007 годзе ўтварылі літаратурны фонд. Ён фарміруецца для аказання дапамогі ў першую чаргу людзям сталага ўзросту — пры неабходнасці матэрыяльнай падтрымкі ў выпадку хваробы і, не дай Божа, смерці, каб была магчыма аказаць дапамогу сям'і ў арганізацыі пахаванняў.

Але сродкі будуць накіроўвацца і на развіццё літаратуры. Патрабаваць ад дзяржавы, я лічу, мы не маем права. Трэба падзякаваць дзяржаве і Прэзідэнту краіны — нас падтрымліваюць.

— За апошнія гады арганізацыя значна павялічылася...

— ...і некаторыя палічылі, што любы жадаючы можа ў яе трапіць. Глянулі б яны на тую колькасць твораў, якім адмовілі ў прыёме! Праўда, ёсць і тыя, каму адмовілі несправядліва. Скажам, гамільчанае прыслалі дакументы на прыём 6 чалавек. І ні аднога з іх не прынялі. Мы прааналізавалі, паралілі з У. Гаўрыловічам, іншымі пісьменнікамі — дзве заявы трэба пераглядаць. Тое ж магу сказаць і па Віцебску. З чатырох чалавек як мінімум адзін мог быць прыняты. Але гэта нашыя недахопы, і мы заслужана выслухоўваем крытыку. Агулам жа тая вялікая колькасць адмоў гаворыць пра тое, што ў нас далёка не кожны можа стаць членам саюза.

— Як вядома, напачатку дакументы на ўступленне падаюцца ў абласныя арганізацыі...

— Так, Мінская гарадская і абласныя арганізацыі прымаюць дакументы на разгляд ад асоб, якія маюць творы, надрукаваныя кнігі і дзве рэкамендацыі пісьменнікаў — членаў саюза. Пры разглядзе з'яўляецца трэцяя рэкамендацыя — самой арганізацыі. Пасля гэтага заява паступае да нас у прыёмную камісію. Тая аддае дакументы ў адпаведную секцыю, дзе рашаецца: прыняць чалавека ў саюз альбо адхіліць яго заяву. Яшчэ адна ўмова: на прэзідыуме сам аўтар павінен прысутнічаць. Мы зрабілі дастаткова высокі бар'ер пры ацэнцы твораў.

— На вашу думку, мінулы год быў значным для беларускай літаратуры і плённым для твораў?

— Адно тое, што выдадзена каля 180 найменняў кніг, гаворыць само за сябе. І кнігі, якія выдадзены на вышэйшым узроўні ў выдавецтве "Мастацкая літаратура", і кнігі, выдадзеныя на месцах, — каштоўныя для літаратуры.

— Варта згадаць асобна "Бібліятэку Саюза пісьменнікаў Беларусі" — новую серыю, заснаваную СПБ, ініцыятарам якой вы былі...

— Трэба нізка пакланіцца выдавецтву "Харвест" і яго кіраўніцтву, якое адгукнулася на нашу прапанову зрабіць такую "бібліятэчку". Мы разумелі, што будзе выдатна раслапаць яе творамі класікаў. Мы выдалі такія кнігі як "Янка Купала" і "Якуб Колас", кнігі Г. Марчука, У.Гінамедава і дзесяткі іншых кніг аўтараў з абласцей.

Між іншым, па нашай ініцыятыве 2007-ы быў аб'яўлены літаратурным годам Купалы і Коласа. І я вельмі ўсцешаны, што мне быў гонар адкрыць вуліцы Янкі Купалы і Якуба Коласа ў Шклове падчас Свята беларускага пісьменства. Мы выдалі вялікафарматныя кнігі класікаў і стварылі ім своеасаблівы літаратурны помнік. Падобным фарматам будуць выдадзены кнігі выбранага Івана Шамякіна, Івана Чыгрынава, Івана Мележа, Петруся Броўкі. І будуць выдадзены творы сучасных пісьменнікаў — у звычайным фармаце. І я за тое, каб прызнаць, што тыя намаганні, якія прадпрымаліся па выданні кніг — з'яўляюцца своеасаблівым унёскам у сучасную беларускую літаратуру.

**Ірына ТУЛУПАВА
Фота Кастуся Дробова**

Анкета «ЛіМа»

1. Што створана вамі ў пасляз'ездаўскі перыяд?
2. На ваш погляд, якім шляхам развіваўся літаратурны працэс у мінулым годзе?
3. Якія кнігі з тых, што выйшлі апошнім часам, вы адзначылі б?

Мікола МЯТАЦКІ, паэт:

1. У мінулым годзе я працягваў пісаць вершы. Некаторыя з іх выйшлі, іншыя яшчэ толькі рыхтуюцца да друку. Паэзія — гэта подых часу. Таму і натхняе мяне наша Беларусь, яе жыццё. Насамрэч, кожная паездка ў рэгіёны, новыя сустрэчы з людзьмі паказваюць творцу прыгажосць радзімы. А яшчэ адчуваеш запатрабаванасць сваёй працы.

2. У мінулым годзе развіццё літаратурнага працэсу ў Беларусі ў пэўнай ступені падштурхнула святкаванне 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа. Многія мерапрыемствы, якія праходзілі з тае нагоды, дапамаглі ацаніць назапашаны вопыт беларускай літаратуры, яе багацце і патэнцыял. Мы імкнуліся паказаць, што літаратура маладой суверэннай дзяржавы мае права на пачэснае месца сярод літаратур іншых краін.

3. Мяне зацікавілі кнігі краязнаўчага профілю. Калі гаварыць пра мастацкую літаратуру, то з апошняга мяне даволі ўразіла псымаэтычнае выданне Міколы Купрэва "Палеская элегія". Міколу я лічу адным з найбольш славных сучасных паэтаў, ён быў сапраўдным майстрам верлібра. Таксама не засталася па-за ўвагай паэтычная творчасць Віктара Гардзея. У прыватнасці, адзначаю яго вельмі лірычную эсэістыку, якая напісана пранікнёна, абвострана.

Летась завяршыўся выхад сямейнай хронікі Уладзіміра Гніламедава. Думаю, яго праца пакуль яшчэ не ацэнена належным чынам — усё наперадзе. Але і яе хацеў бы асобна адзначыць.

Павел ВЕРАБ'ЁЎ, паэт:

1. Для мяне гэты перыяд стаў часам напружанай унутранай работы, часам засяроджанага сузірвання з'яў і праяў сутнасці чалавека ў сучасных акалічнасцях. Адбылося ці то развітанне з сабой, ці, можа, вяртанне да сябе. Прынамсі, асуджанай на духоўную і сацыяльную адзіноту мне цяпер уяўляецца форма прадукцыйнага існавання, здзяйснення творчага акта.

2. У часы "развітога", "спелага" сацыялізму мы крытыкавалі капіталістычныя, буржуазныя літаратуру і мастацтва, сродкі масавай інфармацыі за тое, што яны адцягваюць увагу чалавека ад праблем надзённых — з іх забавамі, відэаіграмамі, распальваннем нізкіх жаданняў, сексуалізацыяй усіх бакоў жыцця. Беларуская літаратура больш цнатлівая, але і яна не абмінула гэтых "спакус". Знікае патрабавальнасць аўтараў да сябе і пачуццё адказнасці перад краінай і дзяржавай.

3. У № 12 часопіса "Маладосць" надрукавана падборка вершаў маладога паэта Андрэя Сузіна. Здаецца, ёсць непазычаны, дужа цікавы духоўны вопыт.

Мінуў год пасля з'езда Саюза пісьменнікаў Беларусі. Тыя два з'ездаўскія дні сталіся незабыўнымі найперш таму, што ўсіх уздэльнікаў пісьменніцкага форуму яднали адны памкненні: заклапочанасць станам нацыянальнай літаратуры, а таксама зацікаўленасць у выпраўленні становішча, у ажыўленні літаратурнага працэсу ў краіне, узвышэнні ролі пісьменніка і мастацкага слова ў жыцці грамадства. Выказваліся прапановы, ставіліся стратэгічныя ды

тактычныя задачы, выпрацоўвалася рэзалюцыя з'езда... Якія ж набыткі і дасягненні мае Саюз пісьменнікаў Беларусі сёння? Наколькі жыццяздольным сталася новае грамадскае аб'яднанне? Якія рэальныя пазітыўныя працэсы адбываюцца ў літаратурным жыцці краіны і яе рэгіёнаў? Напярэдадні пашыранага пасяджэння праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі слова — старшынiam абласных аддзяленняў СПБ.

Міхась Пазнякоў, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— За мінулы год Мінскае гарадское аддзяленне "вырасла" на 41 літаратара, 27 з іх прыняты ў творчы саюз упершыню, а 14 — тыя, хто прыйшоў з Саюза беларускіх пісьменнікаў. На 1 студзеня 2008-га ў аддзяленні было 203 пісьменнікі. Ёсць сярод гэтых 203-х і грамадзяне Расіі беларускага паходжання — Алесь Кажадуб, які стаў жыве ў Маскве, касманаўт Уладзімір Кавалёнак, аўтар трох дакументальных мастацкіх кніг.

Работа ў пасляз'ездаўскі перыяд праводзілася арганізацыйная і творчая, з пісьменнікамі і з маладымі літаратарамі. Былі паездкі за межы краіны, удзел пісьменнікаў у міжнародных, а таксама рэспубліканскіх мерапрыемствах.

За мінулы год на Савеце Мінскай гарадской арганізацыі СПБ абмеркавана творчасць 63 канкідатаў на ўступленне ў саюз. З іх рэкамендавана да ўступлення 27.

Мы зараз звяртаем увагу на якасць. Нават прымаем да разгляду не ўсіх: калі літаратар прыносіць толькі адну кніжку, выдадзеную за свой кошт, і 1-2 публікацыі ў нейкіх малавядомых выданнях, то звычайна раім папрацаваць яшчэ. Але ж — бяром іх на ўлік, сувязь падтрымліваем і даём парады — дзверы ў Мінскі гарадскі Саюз пісьменнікаў ніводнаму творцу не закрытыя.

Не забыліся і на пачаткоўцаў: за 2007-ы год правялі для іх 153 кансультацыі, пачалі ствараць літаратурныя студыі ў розных раёнах Мінска.

Летась з'явілася студыя "Малінавыя галасы" пры бібліятэцы ў мікрараёне Малаўка, "Маладзік" — пры бібліятэцы № 20, літаратурная студыя "Ветразь" пры дзіцячай бібліятэцы № 1. Утварылі літаратурнае аб'яднанне пры БДТУ (кіруе ім Андрэй Цяўлоўскі). Стварылі новае літаб'яднанне пры педуніверсітэце — на факультэце дашкольнага выхавання.

Мы хочам, каб у кожным раёне сталіцы былі такія студыі, дзе мажліва было б творцам-пачаткоўцам прыйсці і займацца. Самыя лепшыя памочнікі ў гэтай справе, вядома, бібліятэкары, настаўнікі. Тут актыўна працуе паэт Міхась Башлакоў. У студыях не ставяць задачу навучыць пісаць, але адкрываюць таленты і дапамагаюць ім развівацца. Усяго ў сталічных студыях займаюцца ўжо каля 80 чалавек.

Большасць пачаткоўцаў піша па-руску, хаця ёсць і выключна беларускамоўныя творцы. Працэнтныя судносіны руска- і беларускамоўных маладых літаратараў — прыкладна 70/30, што для сталіцы, відаць, няблага.

Летась Мінскай гарадской арганізацыі СПБ праведзена 480 мерапрыемстваў, у тым ліку 80 творчых вечароў і 14 літаратурна-мастацкіх святаў. Выдалі пісьменнікі Мінска ў 2007-м 63 кніжкі, прычым у некаторых аўтараў выйшла па дзве.

Пры арганізацыі працуюць творчыя секцыі — паэзіі, прозы, дзіцячай літаратуры, сатыры і гумору. Праведзена 38 пасяджэнняў творчых секцый, на якіх абмеркавана творчасць звыш 50 літаратараў.

Сталічныя пісьменнікі прымаюць актыўны ўдзел у мерапрыемствах за межамі краіны — у Міжнародным фестывалі паэзіі "Славянскія званы" ва ўкраінскай Горлаўцы

(Данецкая вобласць), у міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі "Дзеці. Чытанне. Грамадства" ў Цэнтральнай дзіцячай бібліятэцы Мінска з удзелам спецыялістаў з ЗША, Германіі, Францыі. Уздэльнічалі ў міжнародным кангрэсе пісьменнікаў "Русское слово — связующая нить времени" ў Маскве, у творчых форумах у Ерване, Вільносе... Самыя цесныя сувязі падтрымліваем перш-наперш з расійскімі і ўкраінскімі, а таксама з азербайджанскімі калегамі.

Пры абмене творами з літаратурнымі выданнямі за мяжой, вядома, перш за ўсё друкуецца паэзія — праявілі творы больш спецыфічна беларускія: не так шмат з іх здольныя зацікавіць шырокага замежнага чытача.

Мінск — горад вялікі, і мы адчуваем жаданне школ, вайсковых часцей і інш. сустрэкацца з намі. На такіх сустрэчках вялікую работу праводзім па прапагандзе выданняў Саюза пісьменнікаў Беларусі. Адбылося каля 100 прэзентацый кніг, у выніку — значна павялічылася іх рэалізацыя. Прывяду прыклад: па маёй кніжцы "Падарожжа ў краіну загадак" прайшло каля дзесяці прэзентацый, выдатна спрацаваў адзел маркетингу, і за паўтара месяца яе выдавец — РВУ "Літаратура і Мастацтва" — рэалізаваў увесь яе наклад, а гэта 3 тысячы асобнікаў.

Сталічныя пісьменнікі — частка гасці ў рэспубліканскіх СМІ. На радыё — у перадачцы канала "Культура", радыёстанцыі "Сталіца". На тэлебачанні — у праграмах "Судьбой написанные строки" і "Культурная жизнь" на СТБ, "Слова пісьменніка" на ЛАДзе. Адметна, што ў СМІ яны не толькі выступаюць як творцы, але і ўдзельнічаюць у абмеркаванні самых розных пытанняў літаратурнага, культурнага, грамадскага жыцця.

Сталічная рэгістрацыя — толькі паказчык месцажыхарства. Многія мінскія пісьменнікі не забываюць пра карані, наладжваюць сувязь са сваёй маладой радзімай.

Запісаў Мікалай АНШЧАНКА

Уладзімір Дуктаў, старшыня Магілёўскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— Выпадковыя і запланаваныя дыскусіі пра беларускую мастацкую прозу і паэзію, гутаркі на вострыя філасофска-маральныя тэмы пастаянна ўзнікаюць паміж пісьменнікамі і чытачамі, як падчас сустрэч "з вока на вока", так і ў гадзіны спатканняў з ім. Проста чалавек хоча ведаць, ці так ён успрымае наваколле, наколькі ўстойліва яго мараль і сумленне, ці так, як і пісьменнікам, асэнсуюваецца ім уласнае жыццё. Калі ж творца ўхіляецца ад прамых адказаў на пытанні, то ён, вядома ж, выклікае ў людзей недавер.

У адпаведнасці з распрацаваным планам, узгодненым з упраўленнем ідэалагічнай работы Ма-

гілёўскага аблвыканкама, падчас сумесных паездак з прадстаўнікамі ўстановаў культуры, адукацыі і абласнога ўпраўлення "Веды" па гарадах і вёсках вобласці мы ўлічваем ўсе акалічнасці, рыхтуемца да адкрытых і шчырых размоў. Грамадзянскай адказнасцю і сацыяльнай актыўнасцю, напрыклад, вызначаюцца такія пісьменнікі Магілёўшчыны, як Ніна Кавалёва, Мікола Леўчанка, Васіль Рагаўцоў, Мікола Салаўцоў, Васіль Шабалтас, Мікола Хобатаў і іншыя. У прыватнасці, з іх удзелам сур'ёзныя мерапрыемствы, прымеркаваныя да 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, прайшлі ў Быхаве і Шклове, Слаўгарадзе і Бабруйску, Чавусах і Горках, іншых гарадах і вёсках. А ў Другім фестывалі рускай паэзіі, што праходзіў у Брэсце, актыўны ўдзел узялі нашы маладыя паэтэсы, студэнткі Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова Маша Казека і Алёна Кісель.

Дарэчы, змястоўна і цікава прайшлі на Магілёўшчыне літаратурныя чытанні, прысвечаныя народнаму паэту Беларусі Аркадыю Куляшаву, народнаму пісьменніку Беларусі Івану Чырпынаву, рускаму пісьменніку Канстанціну Сіманаву.

У гарадскіх і сельскіх дамах культуры, сярэдніх школах і навучальных установах вобласці ладзіліся таксама літаратурныя вечары з нагоды 70-годдзя беларускіх пісьменнікаў і паэтаў Міхася Стральцова, Мікалая Чаргінца, Івана Пехцерава, Міхаіла Уласенкі, 60-годдзя Георгія Марчука і Алеся Жукі, у якіх актыўна ўдзельнічалі не толькі жыхары малых гарадоў, моладзь вёсак, але і студэнты, навучэнцы сярэдніх спецыяльных устаноў, сяра, дарэчы, уносяць у мерапрыемствы абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў свой рамантычны парыві, я б сказаў, маладую акрыленасць.

Мы добра разумеем і тое, што трэба настойліва шукаць і падтрымліваць маладыя таленты. У вобласці значна актывізавалася праца літаратурных аб'яднанняў, якімі кіруюць Мікалай Падабед (Бялынічы), Ніна Кавалёва (Горкі), Мікалай Салаўцоў (Чавусы), Мікалай Давідовіч (Бабруйск) і іншыя. З задавальненнем адзначу і тое, што толькі за апошні год дзякуючы падтрымцы мясцовых органаў улады, у рэгіянальных выдавецтвах і Магілёўскай абласной друкарні імя С. Собаля выйшлі ў свет восемнаццаць кніг прозы і паэзіі літаратараў Магілёўшчыны. Вось толькі некаторыя назвы зборнікаў: "Вясёлка лёсу", "Окно во все времена", "Святая памяць". У вышэйназваных кнігах, аўтарамі якіх з'яўляюцца Мікалай Салаўцоў, Іван Пехцераў, Аляксандр Церахаў, жыве пачуццё неабсяжнасці роднага краю, памяць дзяцінства, што цесна звязана з родным домам, вуліцай, горадам, вёскай. Вершаванія і праявілі радкі кнігі моцна кранаюць душу і сэрца.

Значу, што Магілёўскае абласное аддзяленне Саюза пісьменнікаў рэкамендацыі для ўступлення ў творчы саюз дае толькі паэтам і празаікам, якія заявілі сябе па-сапраўднаму таленавітымі творцамі. У прыватнасці, апошнім часам у Саюз пісьменнікаў Беларусі былі прыняты Мікола Мінчанка з Клімавічаў, Ніна Кавалёва з Горак і Панаас Палітыка з Крычавы. Яны не толькі здатныя літаратары, але і актыўныя ўдзельнікі ўсіх грамадскіх пачынанняў. А наперадзе — шмат адказных спраў. Гэта і падрыхтоўка да 300-годдзя перамогі рускіх войскаў над шведамі ля вёскі Лясная (Слаўгарадскі раён), і правядзенне тэматычных вечароў, прымеркаваных да важ-

ных літаратурных і культурных падзей у рэгіёне і краіне, і ўдзел у выданні літаратуры культурна-гістарычнай тэматыкі...

Запісаў Валянцін БАРЫСЕВІЧ

Уладзімір Гаўрыловіч, старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— 2007 год быў насычаным на літаратурныя падзеі, якія найперш былі асветлены імёнамі Янкі Купалы і Якуба Коласа. Зроблена ж сапраўды нямала. Мы няблага папрацавалі з творчай моладдзю: правялі сумесна з рэдакцыямі раённых газет, практычна ў кожным раёне вобласці, рэгіянальныя літаратурныя конкурсы, у якіх прынялі ўдзел 1 112 чалавек, 89 пераможцаў былі адзначаны дыпламамі, падарункамі, якія падрыхтавала пісьменніцкая арганізацыя. Многія з пераможцаў цяпер стала займаюцца ў Школе юнага літаратара, гэта такія спецыфічныя кансультацыйны пункт, які мы стварылі на грамадскіх пачатках на базе спецыялізаванай Славянскай бібліятэкі. Вялікі грамадскі рэзананс і аўтарытэт займае Першы абласны літаратурны конкурс імя Кірылы Тураўскага — 127 аўтараў з усёй вобласці даслалі на конкурс свае вершы, апазданні, эсэ, п'есы, і толькі 16 з іх сталі пераможцамі, якіх мы ўшанавалі 11 мая ў старажытным Тураве, у дзень памяці асветніка Кірылы Тураўскага. Блаславіў пераможцаў конкурс Патрыяршы Эзарх усяе Беларусі, мітрапаліт Мінскі і Слуцкі Філарэт, а епіскап Тураўскі і Мазырскі Стэфан уручыў ім царкоўныя граматы. Для прафесійных пісьменнікаў і тых, хто робіць першыя крокі ў літаратуры, гэта падзея стала моцным духоўным стымулам.

Сёлета мы ажыццявілі некалькі выдавецкіх праектаў. Адзін з іх — калектыўны зборнік "Натхненне. Вдохновение". Зборнік вызначальны хаця б тым, што гэта наш "першынец". У кнізе, якая налічвае амаль 350 старонак, змешчаны творы ўсіх членаў аддзялення, а таксама — лаўрэатаў першай ступені Першага абласнога літаратурнага конкурсу імя К. Тураўскага. Прывяцілі мы кнігу 70-годдзю вобласці і 90-годдзю Гомельскай губерні. 850 экзэмпляраў кнігі бясплатна перадалі цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэме вобласці.

Выпусцілі таксама ў мінулым годзе два нумары сваёй газеты. Гэта няпростая справа, якая грунтуецца на энтузіязме, але яна неабходная: хаця б дзеля таго, каб павіншаваць юбіляра, годнага аўтара, такое выданне трэба мець. Распаўсюджваем газету на творчых сустрэчах з чытачамі, дасылаем у буйныя бібліятэкі вобласці. Дарэчы, толькі масавых сустрэч пісьменнікаў аддзялення з чытачамі ў мінулым годзе было звыш 470,

Працяг. Пачатак на стар. 3

у тым ліку юбілейныя вечарыны, прэзентацыі кніг.

Ці не эпагеам усёй нашай работы за год можна лічыць свята "Літаратурныя дажынкі-2007", якое прайшло ў Гомелі 2 лістапада, у рамках якога адбыўся вянок прэзентацый кніг гомельскіх аўтараў (выдадзена імі за год 13 кніг) і буйных публікацый у літаратурных часопісах. Тады ж была наладжана літаратурная вечарына "Няма радней нам гомельскай старонкі" з прэзентацыяй Школы юнага літаратара і абласнога зборніка "Нагхненне. Вдохновение", адбыўся ўрачысты сход, прысвечаны 125-годдзю Янкі Купалы і Якуба Коласа, з выступленнем майстроў мастацтваў у Белай гасцінай Палацава-паркавага ансамбля Румянцавых-Паскевічаў.

Мінулы год варта назваць годам станаўлення арганізацыі, усвядомленага разумення задач, якія пісьменнік павінен выконваць у грамадстве. Колькасна крыху падрасла наша літаратурная сям'я — зараз у аддзяленні 34 творцы. Заявы яшчэ некалькіх паэтаў і празаікаў, што жывуць і працуюць на тэрыторыі вобласці, зараз на разглядзе ў прыёмнай камісіі Саюза пісьменнікаў. Рэкамендацыі Савет аддзялення дае толькі самым таленавітым, але, на жаль, не ўсе, калі меркаваць па выніках 2007 года, пасля разгляду іх творчасці на секцыях атрымліваюць годную ацэнку ў Мінску і становяцца членамі творчага саюза...

Радуе, што па ініцыятыве Мікалая Чаргінца створана "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі". У гэтай серыі два гомельскія аўтары атрымалі ўжо кнігі, а нашы сёлетнія юбіляры Ю. Фатнеў і В. Ткачоў дачакаюцца сустрэчы з чытачом у другім-трэцім кварталах бягучага года. Добрую кнігу прозы, мяркуючы па планах "Мастацкай літаратуры" патрымае ў руках і празаік В. Кадзетава. Паэтэса Л. Возсава выдала толькі што кнігу паэзіі ў Гомелі, але ж... за свой кошт і з дапамогай спонсараў. Увогуле, выданне кніг хвалюе і непакоіць.

Нядаўна мы абмеркавалі зробленае, вызначылі задачы на бягуцы год. Па вялікім рахунку, яна зараз адна і самая істотная: захоўваць і зберагаць нацыянальную культуру, культуру свайго рэгіёна, не пазбаўляючы яе агульначалавечага зместу. Мы гаварылі аб пашырэнні мастацкага і ідэйна-эстэтычнага далягала пісьменнікаў Гомельшчыны, каб адчувалася ў іх творчасці трывалая арыентацыя на традыцыі сваёй нацыянальнай, а таксама братніх літаратур, каб на першым плане быў чалавек высокай годнасці...

Сёлета, як і раней, будзем ладзіць творчыя акцыі, прэзентацыі, літаратурныя чытанні. Шырока плануем адзначыць 70-годдзе паэта-земляка Анатоля Грачанікава. Свята "Літаратурныя дажынкі" — свята сяброў мастацкага слова — стане добрай традыцыяй на Гомельшчыне, і правядзём яго пад знакам Анатоля Сямёнавіча: запросім у госці колішніх яго калег, родных, наведем яго родную Шарпілаўку, што раскінулася над Сожам...

У мінулым годзе паспрабавалі наладзіць творчыя кантакты з пісьменніцкімі арганізацыямі Бранска, Трубчэўска, Чарнігава. Сёлета таксама наведем калег, але цяпер і да сябе ў госці іх запросім. Магчымы сумесныя выдавецкія праекты. Пакуль жа рыхтуем другі калектыўны зборнік гомельскіх аўтараў і прадстаўнікоў творчай моладзі Гомельшчыны — невыпадкава ж столькі конкурсаў правялі для моладзі ў мінулым годзе.

З 1 лютага стартваў Другі абласны літаратурны конкурс імя Кірылы Тураўскага. Да-

рэчы, у студзені вызначыўся пераможца нашага рэгіянальнага конкурсу памяці Аляксандра Капусціна. На гэты раз ганаровую прэмію абласнога аддзялення і Жлобінскага райвыканкама атрымаў пісьменнік Уладзімір Ліпскі. Такія рэгіянальныя конкурсы, напрыклад, памяці Міколы Гамолкі, пройдуць у Жыгжыцкіх і іншых раённых цэнтрах. Мы выйшлі з ініцыятывай да кіраўніцтва вобласці аб устанавленні штогадовых прэмій імя І. Мележа, І. Шамякіна, А. Макаёнка за стварэнне высокамастацкіх твораў. Спадзяюся, такая добрая ініцыятыва знойдзе падтрымку. Дарэчы, у нашай арганізацыі наладжаны добрыя партнёрскія кантакты з уладнымі структурамі, гэта спрыяе справе. Асабіста я ўдзячны кіраўнікам вобласці А. Якабсону і В. Сяліцкаму, кіраўнікам упраўленняў аблвыканкама, кіраўнікам рэгіёнаў, СМІ за практычную дапамогу.

**Запісаў
Валянцін БАРЫСЕВІЧ**

**Людміла Кебіч,
старшыня Гродзенскага
абласнога аддзялення
Саюза пісьменнікаў
Беларусі:**

— За мінулы год адбылося звыш двухсот сустрэч з чытачамі — у бібліятэках, школах, воінскіх часцях, ВНУ, ССНУ, каледжах і нават у дзіцячых садках.

Што з самага запамінальнага? Сустрэча са шведскім пісьменнікам і ўніверсітэце імя Янкі Купалы, з вайскоўцамі на пагранічнай заставе, а таксама са школьнікамі — і з гродзенскімі, і з патрыятычным класам маскоўскай школы № 115.

Летась у Гродне праходзіў Рэспубліканскі семінар дырэктараў спецшкол для дзяцей з парушэннем зроку, на якім выступаў дзіцячы паэт Віктар Кудачоў. Ездзілі гарадзенцы на свята беларускага пісьменства ў Шклоў. Былі тутэйшыя маладыя паэты на Другім фестывалі рускай паэзіі ў Брэсце, дзе заваявалі прыз глядацкіх сімпатый.

Гродзенскае аддзяленне Саюза пісьменнікаў у 2007-м ладзіла ажно два конкурсы паэзіі сярод працоўнай і навучэнцкай моладзі: адзін супольна з гарадскім аддзелам БРСМ, другі — з упраўленнем адукацыі аблвыканкама і абласным Палацам дзіцячай і юнацкай творчасці. Супрацоўніцтва з апошнім набыло вельмі канкрэтныя абрысы: пісьменнікі ўтварылі на базе Палаца вочна-завочную школу юных літаратараў "Сугучча", якая працуе з 1 лістапада мінулага года. Кіруе творчай майстэрняй, якая аб'ядноўвае колькі дзесяткаў пачаткоўцаў ад 6 да 17 год, паэт і педагог Фёдар Чычкан. Да яго прыходзяць дзеці з горада, але шмат навучэнцаў у школе — з усёй вобласці; яны займаюцца завочна. Двойчы на год, на каникулы, яны збіраюцца ў Гродне, дзе пісьменнікі аналізуюць іх творы, даюць прафесійныя парады. Таксама дзеці знаёмяцца з творчасцю стальных гродзенскіх аўтараў.

Увогуле, самым маленькім у нас — ці не самая вялікая ўвага. Дзве тутэйшыя паэтэсы

— Людміла Шаўчэнка (яна піша на рускай мове) і Таццяна Сучкова — працуюць у дзіцячых бібліятэках, дзе ёсць гурткі дзіцячай паэзіі. Ёсць такі гурток і ў ДOME дзіцяці (гэта сацыяльны прытулак), ім кіруе Фёдар Чычкан.

Супрацоўнічаем і з тымі, хто дзяцей вучыць. У 2007-м упершыню правялі абласны конкурс паэзіі сярод настаўнікаў вобласці. 12-га студзеня падвялі яго вынікі — і адкрылі вельмі многа настаўнікаў-паэтаў. А першую прэмію ў творчым спаборніцтве ўзяў Іван Гайваронскі, настаўнік географіі з Навадворскай СШ Шчучынскага раёна.

Члены Гродзенскага аддзялення выпусцілі летась дзесяць кніг, у тым ліку пяты літаратурны альманах "Набесны знак", які стварыла і ўкладае Марыя Шаўчонак. Адрэмна, што мясцовыя літаратары праводзяць прэзентацыі і аўтарскія вечарыны не толькі членамі Саюза пісьменнікаў, але і маладых аўтараў. Вялікія надзеі аддзяленне ўскладае, у прыватнасці, на студэнтку апошняга курса Гродзенскага дзяржаўнага ўніверсітэта Марыю Пісарчук.

Выступаюць гродзенцы і ў СМІ. Так, нядаўна адкрылі рубрыку "Літаратурныя акцэнтны" ў абласной "Гродзенскай праўдзе". Два разы на месяц, праз чацвер, там друкуюцца артыкулы і вершы членаў саюза, свежая інфармацыя аб тым, што адбываецца ў пісьменніцкім асяродку. На нашым абласным радыё ёсць перадача "Культурная хваля", з якой таксама падтрымліваем самую цесную сувязь. Гэтак жа, як і з абласным тэлебачаннем.

У Гродзенскай вобласці заснавана прэмія аблвыканкама ў галіне мастацтва і культуры імя Дубо. Яна ўручаецца ў розных намінацыях. У намінацыі "Пісьменнік года" летась яе атрымаў дзіцячы пісьменнік Віктар Барачук.

Раней нека Саюз пісьменнікаў крышачку сам па сабе быў. Мы, папраўдзе, і не думалі, што так цесна можна супрацоўнічаць з уладамі, і што яны таму будуць рады. Да прыкладу, на леташнім свяце горада, якое прайшло ў верасні, пісьменнікам была аддадзена цэлая гадзіна. Літаратары прэзентавалі сваё аддзяленне, прадстаўлялі кніжкі, чыталі вершы са сцэны ў цэнтры горада. Вядома, удзельнічалі мы і ў гарадскіх мерапрыемствах з нагоды 125-годдзя з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, і на Дні пажылых людзей, і на вядомым гарадзенскім фестывалі нацыянальных культур.

Сёлета гораду над Нёманам спаўняецца 880 гадоў. З гэтай нагоды мясцовыя ўлады абвясцілі конкурс на стварэнне гімна Гродна. Нашы паэты, безумоўна, уваходзяць у склад журы, якое вызначыць пераможцу. Любымі абласны цэнтр увогуле не застаецца па-за ўвагай літаратараў. Чакаецца, што неўзабаве выйдзе кніжка "Гродна ў вершах і песнях".

Самае актуальнае для нас пытанне — гэта, бадай, выданне кнігі і іх рэалізацыя. Штосьці ўжо зроблена ў гэтым накірунку. Нас падтрымалі абласное ўпраўленне культуры і абласная бібліятэка імя Карскага: прынята рашэнне купляць нашы кніжкі для бібліятэк вобласці. Першую партыю кніг мы такім чынам ужо рэалізавалі. Нашы аўтары вельмі ўдзячныя, што кнігі пайшлі да чытача. Менавіта клопат пра чытача вымагае, як мне здаецца, і таго, каб у кнігарнях вобласці былі адмысловыя палічкі, дзе былі б прадстаўлены творы пісьменнікаў Гродзеншчыны. Неабходна пастаянных стасункаў з чытачамі патрабуе таксама дастатковай колькасці камандзіровачных сродкаў у абласных аддзяленнях.

**Запісаў
Мікалай АНІШЧАНКА**

**Рыгор Сакалоўскі,
старшыня Мінскага
абласнога аддзялення
Саюза пісьменнікаў
Беларусі:**

— Калі 2006 год быў годам станаўлення, то ў 2007-м пачалася сур'ёзная праца. Спадзяюся, усе пісьменнікі, якія з'яўляюцца членамі СПБ, адчувалі, што ў іх ёсць паўнаважны саюз.

Мінулы год адметны абласным творчым конкурсам. Увосень у Дзяржынску падвялі яго вынікі. Сярод пяці пераможцаў — Анатоль Смалянка за раман "Убитая любовь" (прэмія імя Кандрата Крапівы ў намінацыі "Проза"), Алесь Карлюкевіч за кнігу "Мы — вместе!" (прэмія імя Паўлюка Труса ў намінацыі "Літаратурнае мастацтва"). Кнігі Васіля Гурскага "Кучараўчыкі" і Браніслава Зубкоўскага "Чаму Загібелька лепш Парыжа" адзначаны ў намінацыі "Дзіцячая літаратура". Мая кніга паэзіі «Мозаіка чувств» адзначана прэміяй імя Максіма Багдановіча ў намінацыі "Паэзія".

Не магу не ўгадаць акцыю, прысвечаную 70-годдзю Мінскай вобласці. Спачатку на ведалі Узду, потым пабыўла ў Слуцку, Вілейцы, Валожыне.

У 2008-м цэнтральныя мерапрыемствы Дня беларускага пісьменства пройдуць у Барысаве, а таму мы ўжо сёння асабліва ўвагу звяртаем на тамтэйшыя паэты і пісьменнікаў, іх літаратурнае аб'яднанне "Нагхненне". Да свята падрыхтуем зборнік твораў барысаўчан.

Падчас паездкаў па вобласці я сустракаўся з мясцовымі паэтамі, вершы шмат каго з іх маюць належны ўзровень. І мы вырашылі ў саюз рэкамендаваць не толькі за выданыя кнігі, а і, у якасці выключэння, за шэраг падборак у часопісах "Маладосць" і "Польмя". Бо разумеем, выхад кнігі можна чакаць даволі доўга. У цэлым жа да прыняцця ў саюз падыходзім са строгімі патрабаваннямі. Летась у нашых шэрагах з'явіліся два новыя літаратары, яшчэ дваім адмовілі. Мастацкая вартасць твора для нас — найперш.

А ўвогуле, значных і яскравых твораў зараз вельмі мала. Прычыны акрэсліць складана. Калі-нікалі чытаю, да прыкладу, пра літаратурны працэс у Расіі і разумею, што часам прэміі там даюць за імя, а не за твор.

Некалькі гадоў таму давялося сустрацца ў Маскве з Чынгізам Айтматавым, гаворылі з ім пра тое, што працэс развіцця якаснай літаратуры ўвогуле нека замарудзіўся. Ён звярнуўся да ўласнай творчасці і зазначыў, што ўсё лепшае ім быццам бы ўжо напісана. Але ён як творца не губляе спадзяванняў павысіць уласны ўзровень, ды толькі нічога не атрымліваецца — да цяра цягне чамусьці ўсё радзей. А па-сапраўднаму ж пішца, калі набалела на душы! Увогуле, ёсць такія людзі, якія не могуць не пісаць. Дар ім дадзены Богам.

Што датычыць беларускіх літаратараў, то не хацеў бы вылучаць кагосьці — не хачу пакрыўдзіць тых, каго не назаву. Упэўнены, што ў нашых творцаў ёсць цікавыя тэксты, якія пакуль ляжаць у сталі.

**Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ,
паэт:**

— У адным са сваіх вершаў я напісаў "Мне падарожжы наталяюць розум". Сапраўды, вельмі важна адарвацца ад штодзённых рабочых клопатаў, адчуць рытм дарогі, пабачыць новых людзей, набрацца ўражанняў. У гэтай сувязі мне хораша прыгадваюцца дзве паездкі ў родны Полацк са славытым маім земляком Алесем Савіцкім. У час сустрэч на вечарынах, у сяброўскіх кампаніях, у школах, у кабінетах кіраўнікоў горада і раёна адчувалі імкненне да ўзаемаразумення, жаданне слухаць адзін аднаго, дзяліцца набалелым. І яшчэ раз адчулі, як важна творцу бываць сярод людзей, як запатрабавана імі слова пісьменніка. І якімі дробнымі тады здаюцца розныя нашы "міжсабчыкі", узаемныя стоежныя і адкрытыя кніжкі, дзялёжка славы і партфелю!

Вось гэтая адказнасць перад людзьмі за сваё слова, за свае ўчынкi і ёсць, відаць, той стрыжань, на якім будзецца творчы працэс. Не гульня, не "сцёб", а само жыццё ёсць працэс высокай літаратуры, адказнага слова пісьменніка. На жаль, сёння ў нас гэта не заўсёды так. Некаторыя творцы трацяць сілы і душэўнае натхненне на зольныя выпадкі на адрас калег, на ўсялякія разборкі, замест таго, каб шукаць паразумення, агульны шлях, скіраваны на развіццё нашай літаратуры ў цэлым.

Як і раней, трывожыць стан нашай літаратурнай крыткі. За рэдкім выключэннем сёння яна займаецца або кампліментарным абслугоўваннем вузкага кола "сваіх", або пасіўнай канстатацыяй, або дробнымі ўкусамі тых ці іншых аўтараў, хто не падзяляе жыццёвыя ці грамадскія пазіцыі крыткі.

Увогуле, на мой погляд, прыкметна знізілася патрабаванні да самога ўзроўню літаратуры. Графамаманства, карыстаючыся ўзросшымі мажымасцямі друкавацца, выдаваць кнігі, пайшло ў наступ. І зашлішняя паблажлівасць да яго з боку некаторых "дабрахотаў" нічога, акрамя шкоды літпрацэсу, не дае. Радуе, што ажывілася творчае жыццё і на месцах. Вельмі прыемна было прысутнічаць у Лунінцы на ўручэнні літаратурных прэмій Берасцейшчыны. Гэта было сапраўднае свята літаратуры. І тое, што на ім быў урэшце ўтанараваны, хоць і пасмяротна, Мікола Купрэеў, было арганічна і справадліва.

Пра-ранейшаму нам не стае якасных перакладаў твораў нашых пісьменнікаў на рускую і іншыя мовы — дзея таго, каб нас лепш ведалі ў свеце.

Што да мяне, то на працягу года былі надрукаваныя вялікія падборкі вершаў у "Польмі", "ЛіМе", "Маладосці". Друкавалася ў "ЛіМе" і проза. Падрыхтавана мая кніга паэзіі "Насцеж", якая павінна выйсці сёлета ў "Мастацкай літаратуры".

Літаратура наша жыве і будзе жыць. Але і ад кожнага з нас залежыць, наколькі высокі будзе сённяшні дзень, наколькі будзе запатрабавана роднае мастацкае слова.

**Браніслаў ЕРМАШКЕВІЧ,
паэт:**

— Куды толькі не закідаў лёс мяне, ураджэнца Барысаўшчыны, пасля заканчэння Чарапавецкага вайсковага вучылішча сувязі... Служыць давялося ў Казахстане, Адэсе, у горадзе Кілія пад Ізмаілам, Маскве, Слуцку, Мінску, на Далёкім Усходзе і ў Германіі. Такія ўніверсітэты, вядома ж, не забываюцца.

Дарэчы, першая кніга вершаў "Надзёнае", а за ёй і другая — "Навучанне зямлёй" былі напісаны на гродзенскай зямлі, дзе жыў у 1982 годзе ў запас і заканчэння Усесаюзнага завочнага юрыдычнага інстытута.

Безумоўна, каб добра разумець і паніць цяперашняе, чалавек павінен у сапраўдным святле бачыць мінулае. Менавіта аб гэтым і апаўдэкаваў у маім новым, трэцім зборніку вершаў "Зямлі маеі нераўнавага", які нядаўна выйшаў у выдавецтве "Кнігазбор" пад маляўнічай вокладкай з класічным адлюстраваннем старога і сённяшняга Гродна...

Працяг. Пачатак на стар. 3-4

Колькі б чалавек ні захапляўся тэлебачаннем, музыкай, Інтэрнетам, яго ўсё роўна пачыне да чытання. Будучыня і ў нашай літаратуры, і ў кнігі ёсць. Многія кажучь, што сёння чытачы цікавяцца больш прозай, што зараз наступіла эпоха "кішэнных раманаў". Калі еду ў транспарце, заўважаю, што людзі чытаюць не толькі "кішэнныя дэтэктывы", але і навуковую фантастыку, паэзію ды інш. Не, і да паэзіі інтарэс не знікае, і, на мой погляд, ён будзе расці.

Узгадваю, як сустракаўся з курсантамі падчас наведвання Ваеннай акадэміі Рэспублікі Беларусь. Я ўжо раздаў усе свае зборнікі, а тут да мяне падышоў вайсковец і запытаўся, ці не засталася яшчэ. Мае вершы ён вельмі хацеў прачытаць саадатам на заставе. Мне было вельмі прыемна, і я аддаў свой экзэмпляр кнігі, з якога чытаў вершы, калі выступаў. І гэта не адзіны выпадак, які сведчыць пра цікавасць да паэтычнага радка...

Дарчы, сёлета — юбілей Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь. Да свята ваенных выйдзе зборнік, дзе будуць і творы пісьменнікаў Міншчыны. Таксама хацелі б правесці ў адной з вайсковых часцей "круглы стол", наведваць заставу на Брэстчыне, выступіць там, падарыць кнігі. Бо сёлета 90 год спаўняецца і пагранвойскам. Зразумела, хацелася б вярнуцца адтуль з новымі тэмамі для будучых твораў...

Запісаў Сяргей ДУБОВІК

Тамара Краснова-Гусачэнка, старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— На сённяшні дзень у Віцебскім абласным аддзяленні 39 чалавек. З іх у 2007 годзе было прынята пяць. У асноўным гэта людзі сталага ўзросту, ад 40 да 65 гадоў. На беларускай мове пішуць 30 чалавек, дзевяць — і на рускай, і на беларускай. На гэтым, аднак моўная разнастайнасць не заканчваецца. Сярод літаратурных набыткаў пісьменніцкай арганізацыі вобласці ёсць кнігі нават на асцэінскай і ўкраінскай мовах!

Адзін з найважнейшых вынікаў 2007 года — вырашэнне пытанняў, звязаных з матэрыяльным забеспячэннем дзейнасці аддзялення. Дзякуючы дапамозе Віцебскага аблвыканкама, аддзяленне цыпер размешчана ў новым памяшканні, дзе ёсць два камп'ютэры, ксеракс, тэлефон, факс. Створана бібліятэка пісьменнікаў Віцебшчыны — як сучаснікаў, так і класікаў. Акрамя таго, абласное аддзяленне можа прапанаваць сваім членам шмат беларускіх і рускіх перыядычных выданняў.

Вынікам рулівай працы з'яўляецца тое, што кожны член аддзялення мае сваё асаблівае дасье, дзе змешчаны яго заява на ўступленне ў саюз, аўтабіяграфія, анкета, творчыя матэрыялы.

За 2007 год пісьменнікі Віцебшчыны выдалі 23 кнігі. Пісьменнікі рэгулярна высту-

палі ў СМІ з інфармацыйнымі паведамленнямі, публіцыстычнымі, мастацкімі творами.

Звычайнай практыкай з'яўляюцца сустрэчы з чытачамі ў школах, універсітэтах, дзіцячых садках, вайсковых часцях, у працоўных калектывах і г. д. Найбольш запамінальныя выступленні пісьменнікаў адбыліся на сцэнічнай пляцоўцы віцебскага амфітэатра падчас міжнароднага фестывалю духоўнай музыкі і паэзіі "Одигитрия", на вечары да 125-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа ў вёсцы Ляўкі Аршанскага раёна, перад 103-й гвардзейскай асобнай мотавыскай брыгадай дэсантнікаў у Віцебску, студэнтамі педагагічных універсітэтаў Брэста, Віцебска, Мінска... Аддзяленне прымала актыўны ўдзел у падрыхтоўцы і правядзенні ўрачыстасці падчас адкрыцця гімназіі № 3 імя А. Пушкіна.

Пісьменнікі аддзялення на дабрачынных пачатках праводзяць кансультацыі, рэцэнзуюць рукапісы маладых аўтараў.

З нагоды юбілею Янкі Купалы і Якуба Коласа быў праведзены абласны конкурс паэзіі. У ім узяла ўдзел моладзь дзвюх узроставых катэгорый: да 18 і 19—30 гадоў. Пераможцы, якіх выбралі з больш як 1500 прадстаўленых паэтычных работ, атрымалі дыпломы, а таксама каштоўныя падарункі. Падборкі лепшых вершаў апублікавалі СМІ вобласці. Намаганнямі пісьменніцкай арганізацыі і Віцебскай епархіі быў праведзены семінар-конкурс паэзіі сярод школьнікаў Першамайскага раёна горада.

У кастрычніку распачалі традыцыйнае праводзіць "круглы стол" творчай інтэлігенцыі "Віцебскія сустрэчы". Да таго ж, пры абласным аддзяленні дзейнічаюць полацкае літаратурнае аб'яднанне "Наддзвінне" і аршанскае — "Адраджэнне".

Трывалыя сувязі ўсталяваліся з калегамі з Латвіі і расійскай Браншчыны. Плённаму супрацоўніцтву дапамагаюць рэгулярныя сустрэчы і абмен вопытам.

Актыўны ўдзел у розных сферах грамадскага жыцця пісьменніцкай арганізацыі бяруць Г. Пацпенка, М. Кузьміч, Б. Бележэнка, В. Русілка, А. Жыгуноў, Г. Катляроў, М. Бабарыка і інш.

Прыходзіцца сутыкацца і з пэўнымі цяжкасцямі. Напрыклад, часта складана выехаць за межы абласнога цэнтру з-за адсутнасці сродкаў на камандзіравачныя выдаткі. Хацелася б атрымліваць болей інфармацыі пра работу ўсіх абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі.

На завяршальным этапе знаходзіцца значная справа — заснаванне абласной літаратурнай прэміі імя П. Броўкі.

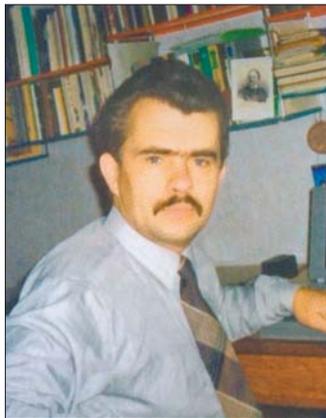
У студзені адбылася прэм'ера святочнай праграмы да 70-годдзя Віцебскай вобласці, падрыхтаванай разам з абласной філармоніяй і Віцебскім аддзяленнем Саюза кампазітараў Беларусі. На працягу года яе змогуць пабачыць жыхары гарадоў і вёсак вобласці.

Будзе закладзена сёлета добрая традыцыя рабіць творчыя вечары-справаздачы пісьменнікаў-юбіляраў. Традыцыйна пісьменніцкая арганізацыя вобласці будзе прымаць удзел ва ўсіх мерапрыемствах, якія адбудуцца падчас правядзення "Славянскага базару ў Віцебску", будучь працягваюцца выступленні ў бібліятэках горада і вобласці, вайсковых часцях, перад працоўнымі калектывамі.

Галоўная задача літаратараў — напісанне і выданне кніг. Мэта пісьменніцкага саюза — дапамагачь творцам у арганізацыі гэтага працэсу.

Другая важнейшая задача — прапаганда беларускай літаратуры. Людзі асумавалі па глыбокай літаратуры і добрых пісьменнікаў. Але хочацца верыць, што нашы лепшыя кнігі яшчэ наперадзе!

Запісала Ганна КОТ

Анатоль Крэйдзіч, старшыня Брэсцкага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі:

— У маі на Брэстчыне прайшоў Фэстываль рускай паэзіі ў Беларусі. На мой погляд, атрымалася грандыёзнае свята. Дарэчы, ужо другое па ліку. Яго заснавальнікамі выступілі Генеральнае консульства Расійскай Федэрацыі ў Брэсце і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Асноўныя ж клопаты па арганізацыі двухдзённага мерапрыемства ляглі на наша аддзяленне ды на рэспубліканскае грамадскае аб'яднанне "Русское общество".

Акрамя таго, да свята быў прымеркаваны паэтычны конкурс сярод дзяцей і моладзі. Аляксандр Бельцокоў і Алена Дубенік сталі яго пераможцамі. Аўтарам лепшых твораў мы ўручалі дыпломы лаўрэатаў. А пра высокі ўзровень самога свята сведчыць хоць бы той факт, што яго ўдзельніцаў павітаў сам Сяргей Міхалкоў, патрыярх рускай літаратуры. Журы рэспубліканскага конкурсу ўзначальваў адказны сакратар Міжнароднага згуртавання пісьменніцкіх саюзаў Іван Сабіла.

Таксама летась Брэсцкім аблвыканкамам была заснавана літаратурная прэмія імя выдатнага пісьменніка, літаратуразнаўцы, педагога Уладзіміра Калесніка. Наша аддзяленне звярнулася да кіраўніка вобласці Канстанціна Сумара з такою прапановаю, і яна была падтрымана.

Узнагароджанне лаўрэатаў прэміі — Міколы Купрэва, Валерыя Грышкаўца і Валерыя Гапеева — адбылося падчас правядзення літаратурнага фестывалю "Лунінецкая вясень" на Лунінецчыне. На ім намеснік старшыні аблвыканкама Леанід Цупрык уручыў дыпломы нашага аддзялення дванаццаці пераможцам літаратурнага конкурсу сярод дзяцей і моладзі.

Брэсцкае аддзяленне СПБ наогул вельмі шчыльна працуе з маладымі талентамі. Штомесяц ладзіцца пасяджэнні літааб'яднання "Зараніца" пры абласной газеце "Заря". У аднайменным літвыпуску газеты даюцца паэтычныя падборкі, робяцца агляды пошты, лепшыя творы адпраўляюцца ў рэспубліканскія літаратурныя (і не толькі) выданні. Ужо выявіліся і тыя, з кім мы працуем як з патэнцыяльна годнай літаратурнай зменаю. Гэта вучаніца 11 класа абласнога агульнаадукацыйнага ліцэя імя П. Машэрава Марыля Тройніч, вучаніца 7 класа СШ № 33 г. Брэста Алёна Дзэбіш, студэнтка 1 курса журфака БДУ Галіна Дзём'яноў і многія іншыя — можна назваць дзясяткі імёнаў. Якраз у гэты час мы рыхтуем да друку зборнік лепшых твораў удзельнікаў двух мінулагадніх абласных дзіцячых конкурсаў — рускамоўнага і беларускамоўнага. Летам пры падтрымцы таго ж "Русского общества" і яго кіраўніка Сяргея Моладава, з якім сябруем, адораных літаратурным талентам дзяцей адпраўлялі на экскурсію ў Санкт-Пецярбург, якую цалкам фінансаваў расійскі бок.

У верасні мы наладзілі велічнае двухдзённае свята ў Пінску. Яно прайшло адразу з некалькіх нагод: адкрыцця мемарыяльнай дошкі польскаму паэту Рышарду Капусцінскаму і прэзентацыі "Пінскага шпытка" ў восьмым нумары часопіса "Нёман". Яго апагеем стаў "Літаратурны параход", дзе паэты і пісьменнікі мелі магчымасць абмеркаваць творчыя, выдавецкія і іншыя пытанні ў разняволенай, незарганізаванай абстаноўцы. Тое самае можна сказаць і пра некалькі паездак членаў нашага аддзялення па літаратурных мясцінах вобласці (Дастоева, Рудка, Парэчча і інш.). Іх правалі сумесна з настаўнікамі-філолагамі брэсцкіх школ, выкладчыкамі і студэнтамі філалагічнага факультэта Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта.

У справе наладжвання стасункаў з замежжам у нас таксама ёсць напрацоўкі. Так, летась з 1 па 7 лістапада мая намесніца паэтэса Любоў Крэсеўская ўдзельнічала ў прэстыжным паэтычным конкурсе ў Капенгагене, адкуль прывезла дыплом лаўрэата тамтэйшага літаратурнага рускамоўнага часопіса "Новый берег" за глыбокае і шчырае раскрыццё тэмы "Радзіма", а таксама пагадненні аб супрацоўніцтве з творчымі арганізацыямі Даніі і Фінляндыі па такіх напрамках, як абмен публікацыямі мастацкіх твораў у галіновай перыёдыцы, абмен дэлегацыямі літаратараў, перакладчыцкага дзейнасць і да т. п. Яна таксама ўдзельнічала ў форумах у Маскве і Смаленску, адкуль таксама вярталася з узнагародамі і прапановамі аб супрацоўніцтве.

Зараз мы вядзём перамовы з беларускай дыяспарай Краснаярскага краю, якая выдае газету "Калі ласка" і вельмі багатая на таленты, а таксама з тамтэйшай пісьменніцкай арганізацыяй. З палякамі таксама знайшлі поўнае паразуменне і рыхтуем сумесныя праекты.

У пачатку мінулага года мы абвясцілі разам з філфакам БрДУ імя А. С. Пушкіна конкурс творчых і літаратурна-даследчых работ сярод дзяцей і моладзі. Ён называўся "Купала і Колас у духоўным жыцці Беларусі і беларусаў". У конкурсе ўзялі ўдзел больш як трыста чалавек, пераважна школьнікі. Акрамя таго, мы наладзілі паездку па мясцінах Якуба Коласа супольна з выкладчыкамі і студэнтамі філфака Брэсцкага дзяржуніверсітэта імя А. С. Пушкіна.

Наогул, выступленняў, прымеркаваных да юбілею беларускіх песняроў, за год назбіралася больш сотні. Сёлета абвясцім новы конкурс для дзяцей і моладзі, прысвечаны светлай памяці "палескай ластаўкі" Яўгеніі Янішчыц, 60-гадовы юбілей якой будзем адзначаць 20 лістапада. Да гэтай даты плануем прымеркаваць уручэнне сёлетніх пісьменніцкіх узнагарод — і дзіцячых, і дарослых. Верагодна, цырымонія ўручэння адбудзецца на яе радзіме — на Піншчыне. Гэта добры знак таго, што на Берасцейшчыне існуе пераёмнасць літаратурных традыцый, што ў моладзі выходзіць адна вялікая павага да твораў старэйшага пакалення, да гісторыі роднага краю.

Што ж тычыцца 200-годдзя Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, то гэты юбілей мы будзем адзначаць у рамках рэспубліканскага свята. Асоба ўвага будзе нададзена Століншчыне і Піншчыне, дзе пісьменнік пісаў "Пінскую шляхту" і адкуль чэрпаў натхненне для бессмяротнай камедыі.

Запісаў Сяргей ДУБОВІК

Віктар ШНП, паэт:

1. За гэты час, натхнёны паездкамі на пушкінскія паэтычныя свята ў Гурзуф, я напісаў тры апавесці пра каханне. Першая друкавалася ў 12-м нумары "Маладосці" за 2006 год, другая друкуецца ў 2-м нумары часопіса сёлета. Таксама летась я стаў лаўрэатам рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года за кнігу "Балада камянёў".

2. Радуе тое, што тыражы нашых выданняў, асабліва "Маладосці", падвысіліся. Калі ў 2002 годзе стварылася РВУ "Літаратура і Мастацтва" і Раіса Баравікова заняла пост галоўнага рэдактара часопіса, у яго быў ці не нульвы тыраж, а сёння 3,6 тысячы. Таксама тыраж вырас у "Польмя", "Нёмана" і ў майго любімага штогодніка "ЛіМ", дзе я адпрацаваў 9 гадоў. Гэта фактычна адзіная зараз газета, якая адлюстроўвае наша літаратурнае жыццё, якое яно ёсць.

Асабліва я рады, што з'яўляюцца маладыя паэты, празікі. Часам бывае, здаецца: мы старэем, больш нікога няма, а хто ж малады нас зменіць? Не, ёсць імёны. Вельмі таленавітыя аўтары — Ціхан Чарнякевіч, Віка Трэнас, Рагнед Малахоўскі, Юлія Новік, Зміцер Аршоў... Адрозніе і не ўспомніць, бо іх сапраўды шмат. Яны запамінаюцца добра, калі з'явіцца тры-чатыры вялікія публікацыі або выйдзе першыя кнігі.

Дзякуй Богу, "Маладосць" трылава апраўдае сваю назву — шмат публікацый нават школьнікаў, новыя аўтары ў кожным нумары друкуюцца.

3. Праз "Мастацкую літаратуру" праходзіць велізарны пласт літаратурных навінак. Магчыма, мы з Віктарам Праўдзіным самыя дасведчаныя чытачы — бо чытаем ці не ўсе новыя кнігі яшчэ ў рукапісах. За апошні час магу адзначыць кнігі паэзіі Валерыі Куставай, Юліі Новік, Людмілы Рублеўскай, таксама Раісы Баравіковай у серыі "Залатое пярэ". У гэтай жа серыі выйшла кніжка Анатоля Аўруціна.

З прозы трэба адзначыць выданні Алеся Асташонка, Уладзіслава Рубанова, Юрасі Каляды, Уладзіміра Гаўрыловіча, Уладзіміра Гніламедава. На днях нам прынесла рукапіс новай кнігі Алена Брава — я думаю, гэта таксама будзе цікавая кніга. А ўвогуле, усе кнігі, якія выйшлі ў "Мастацкай літаратуры", вартыя ўвагі, бо мы друкуем тое, што будзе купляць, а не тое, што будзе ляжаць на складзе.

Уладзімір ГНІЛАМЕДАЎ, літаратуразнаўца, доктар філалагічных навук, акадэмік:

— Час, які прайшоў пасля з'езду Саюза пісьменнікаў быў адметным уласна для мяне тым, што, па-першае, мінулай восенню за раман "Уліс з Прускай" стаў лаўрэатам рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор года. Па-другое, сціпла адзначыў у 2007 сваё 70-годдзе. І, па-трэцяе, адметнай вяхой у маім жыцці стала выданне ў серыі "Бібліятэка Саюза пісьменнікаў Беларусі" новага рамана "Расія", у якім апавядаецца аб маіх земляках, ураджэнцах Брэстчыны, якія ў сувязі з набліжэннем руска-нямецкага фронту вымушаны былі з'ехаць у Самарскую і іншыя губерні, дзе і жылі затым доўгія гады ў нястачы.

Калі раней, працуючы над тым ці іншым творам я ў многім абіраўся на ўласны вопыт (зразумела, па-мастацку яго трансфармуючы), то пры напісанні "Расіі" давялося некалькі разоў бываць у доўгатэрміновых камандзіроўках у суседняй дзяржаве, у тых гарадах і пасяленнях, дзе некалі ў далёкім ужо 1915 годзе мінулага стагоддзя апынуліся мае землякі-бежанцы.

...Без усякага сумнення, літаратурна пільны рана ці позна рашуча павернецца да больш глыбокага маральна-філасофскага адлюстравання ў беларускай прозе і паэзіі пытанняў дабрыйні, спачування, спагады, праблем чалавечага быцця, балючых праблем недалёкага мінулага і сучаснасці.

Палеміка

Вулканізатар для Пегаса

“Усё, што павінна быць сказана, ужо было сказана, але паколькі ніхто не слухаў, даводзіцца паўтараць спачатку,” — зазначыў Андрэ Жыд і неўзабаве стварыў аповесць пра Тэзея. Напісана мноства кніг і артыкулаў, прысвечаных ролі крыткі ў жыцці літаратурнага абсягу, завязана і развязана пророчма дыскусій, а на бяззубасць і тэндэнцыйнасць “прыкладной культурылогіі” творцы як наракалі, так і наракаюць.

Для пераўтварэння каўчуку ў гуму неабходна вулканізацыя, а для эвалюцыі пачаткоўца ў майстра — крытыка. З гэтым ніхто спрачацца не будзе. Спрэчкі ўзнікаюць толькі на тэму асаблівасцей самога працэсу “вулканізацыі”. Праўда, разважаючы пра “значэнне і ролю”, мы чамусьці забываем, што крытык заўсёды рызыкуе, калі бярэцца за публічны аналіз твора ці творчасці. Пішу рызыкуе без двукосся, бо сапраўды на кон ставіцца рэпутацыя асобнага аўтараў. Калі крытык не дацягвае да ўзроўню аўтара аналізуемага твора, гэта б’е па таленце пісьменніка. Калі твор не дабірае да ўзроўню крытыка, гэта зноў жа б’е па рэнаме творцы. Але ў выніку наймацней дастаецца ўсё ж рэпутацыя крытыка. Можна, таму сярод гэтай браці так мала графманаў, што пісаць дурату — “нерэнтабельна”?..

Ігару Запрудскаму і Сяргею Грышкевічу, мяркуючы па іх выступленнях, не зусім чужы вядомы прынцып Вальтара Беньяміна (“Хто не ўмее знішчаць, няхай не займаецца літаратурнай крытыкай”). Я, канечне, глыбока паважаю погляды класікаў неамаксізму ды іх прыхільнікаў, аднак не да такой ступені, каб не зважаць на дручок у іх руках. Хто спрачаецца, — няздаўна л’ва паказач на беспадстаўнасць яго “творчых” прэтэнзій. Можна, дасць Бог, “заглохне”. Толькі мне, чытачу,

і дарма не патрэбны безапеляцыйныя сцвярджэнні крытыка, я сам мушу — з яго падмогай — разгледзець і ацаніць вартаці разглядаемага твора. Такую падтрымку, дарэчы, звычайна аказвае зацэплены калегамі па майстэрні Леанід Галубовіч. М’яне, напрыклад, у адрозненне ад Грышкевіча ў артыкулах ЛеГала, апроч усяго, цікавіць “высокі пілатаж” дасведчанага аналітыка і зусім не краане яго “кулуарная пазіцыя” (з-за майёй правінцыйнасці? але ж імя нам — “батальён”). А ўвогуле, шануюны спадар Грышкевіч, лічыць пісьменніка, творы якога ты спрабуеш зразумець, пад-доследным, ахвярай нават “чалавеку дужа начытанаму і амбіцыйнаму”, паверце, наўрад ці варта. Няўдзячная рэч — такое стаўленне “да бліжняга”. “Чалавек — самая славалюбная сярод жывёлаў, а паэты — самыя славалюбныя сярод людзей”, — пісаў некалі на гэты конт Гейнэ. Аднак “у вуха заехаць” крытыку здольныя, па-мойму, хіба адны браваманы — псіхічна незда-

ровыя людзі. Ну і “рамеснікі” будуць колькі часу адводзіць вочы, абы не вітацца. Творца ж толькі можа ўсміхнуцца, паслухаўшы строгія ўпікі, бо цану сваім пісанням ведае не горш за апанента. Зрэшты, падобна Ігару Запрудскаму, я таксама бывае пытаюся, а ці сапраўды ёсць рацыя крытыку, што ведае сабе цану, прыніжацца, звязваючыся з опусамі вечнага пачаткоўца?

Канечне, я люблю і пазлараднічаць, маўляў, ох і выдала Нагалья К. гэтаму А. А. Дык жа паглядзіце, як выдала! Нават калі А. А. паспрабуе “падаць апеляцыю”, то хто ж паверыць... І — заканамернасць? парадокс? — ведаю ўжо двух чалавек, што набылі “Наедине с молчанием” менавіта пасля лімаўскай рэцэнзіі.

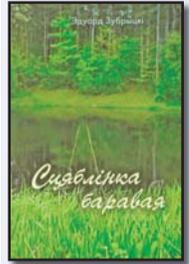
Ёсць яшчэ адна — сярод многіх — праблема, датычная найбольш газетнай крытыкі — сумнаслынная “похапкавасць”. Усе мы спрабавалі за своімі з юначых гадоў: не трэба спяшацца з публікацыяй. На жаль, не заўсёды тварэнне

твайго крытычнага розуму мае магчымасць “адляжацца”. Тады і выходзіць, не раўнуючы, як у “Смаку шышыны” Лады Алейнік, якая думала, што чытае “Нарысы гісторыі Беларусі”, а аказалася — зборнік вершаў Людмілы Рублеўскай. Ці гэта быў сцёб, ці крытык сапраўды забылася, што паэт у адрозненне ад навукоўца-гісторыка мае права на ўласны мастацкі свет, на сваю Беларусь? Ну напішы ты, што вершы штучныя, непаэтычныя, прыклады прывядзі. Я паспрабую ацаніць, можа быць і пагаджуся. Але без усмешкі чытаць, што “аўтарская канцэпцыя гісторыі пэўным чынам супярэчыць жывой рэальнасці, эпічныя малюнкі дэманструюць эпизоды, уласцівыя, хутчэй, заходнееўрапейскай гісторыі прыкладна XV — XVI стагоддзю”, і “што аўтарка нібыта саромеецца рэальнага мінулага,” дапраўды, нялёгка.

У мяне з гадамі (даруйце, прафесіяналы) угрунтаваўся хадзі і прымітыўны, аднак вельмі важны для мяне “крытэры” каштоўнасці ацэнкі літаратурнага твора (у тым ліку, вядома, і крытычнага): пратнецца мне ці зусім не хочацца пасля яго працтання пазнаёміцца з аўтарам асабіста, або — калі са знаёмым — абмеркаваць тое, што ўразіла. Прызнаюся: такое адчуванне дагэтуль узнікала пасля знаёмства з артыкуламі Ганны Кісліцкай, Ірыны Шаўляковай, Леаніда Галубовіча, Данілы Жукоўскага, Сяргея Грышкевіча. Цяпер хацелася б павітацца з памянёнымі Ладай Алейнік і Наталіяй Капай... Думаю, вы зразумелі маё зусім не арыгінальнае ўяўленне пра сучасную крытыку: яна мусіць быць канструктыўнай, шматпланавай, шчырай і крыху наіўнай. Я толькі не бачу яе безаблічнай.

Сяргей УКРАЇНКА

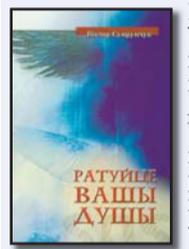
Кніжная паліца

У “Кнігазборы” выйшла чарговая кніга вершаў Эдуарда **ЗУБРЫЦКАГА** “Сцяблінка баравая”. Асноўныя рысы вершаў гэтага аўтара — “любоў да жыцця, вернасць бацькоўскаму краю, спадачынным трагедыям”.

У выдавецтве “Кнігазбор” выйшла кніга Соф’і **ШАХ** “Азарычы”. Гэта чарговы, сёмы вянок вяноў санетаў аўтаркі, прысвечаных сваёй маой радзіме. “Гэта пранікнёны спеў у гонар любасных мясцін, усхваляваная спеводзь не толькі пра маленства, якое назаўсёды засталася там, але і роздум пра час, што тварыць і творыць наша агульнае жыццё”.

Віктар **СУПРУНЧУК** выдаў кніжку апавяданняў і эсэ “Ратуйце ваши душы”. У цэнтры ўвагі лаўрэата літаратурнай прэміі імя І. Мележа — “псіхалогія чалавека, яго паводзіны ў розных абставінах, складаны лёс нашага краю”.

У выдавецтве “Кнігазбор” выйшла кніжка Марыі **АКУЛІК** “Лісна на бусліка” (дзённік, вершы, нататкі). Гэта кніжка нядаўняй школьніцы — своеасаблівае шчырае прызнанне ў любові да роднага краю, экалагічны праект, “раскопкі” свайго радаводу.

У выдавецтве “Чатыры чвэрці” выйшла кніга Эдуарда **ЗБАРОЎСКАГА** “Ствары сябе, чалавек”. Аўтар звяртае ўвагу на асэнсаванне вечных маральных каштоўнасцей — вышэйшага сэнсу жыцця, этычнай свядомасці, сумлення, гонару, годнасці, свабоды.

У Брэсцкім выдавецтве “Альтэрнатыва” выйшла кніга Івана **МЕЛЬНІЧУКА** для дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту “Сказкі — добрыя погаскі”. “Яна вучыць дзяцей быць назіральнымі, любіць прыроду роднага краю, яго людзей, выходзіць працавітасць, спадавальнасць, душэўную цэльнасць і дабрыню”, — напісана ў прадмове да гэтага своеасаблівага выдання. У дадатак да ўсяго свае кароткія прадамоўкі да кніжкі напісалі берасцейскія літаратары, землякі аўтара Л. Філатаў, В. Жуковіч і З. Мельнікава.

Сустрэча з добрай кніжкай — заўсёды свята для чытача. Незвычайнае задавальненне я атрымаў, прачытаўшы кніжку “Адсюль выток, адсюль натхненне: Шклоўшчына літаратурная”, якая выйшла нядаўна ў мінскім выдавецтве “Мастацкая літаратура”. Укладальнікам гэтага унікальнага выдання з’яўляецца вядомы літаратурны крытык **Алесь Марціновіч**. Дарэчы, гэта ўжо сёмая кніжка з серыі “Беларусь літаратурная”. Глыбока сімвалічна, што гэтая кніжка з’явілася амаль праз дзесяць год пасля выпуску выдавецтвам “Універсітэцкае” ў 1998 годзе таленавітай папярэдніцы — кнігі “Памяць. Шклоўскі раён”, якая стала першай у гісторыі Шклоўшчыны дакументальнай хронікай краю з сівай даўніны да сучаснасці. Новая ж кніжка — своеасаблівы мастацкі працяг у гэтым накірунку.

Не магла мяне не крануць працу прапрадмова старшыні Шклоўскага райвыканкама Валерыя Іванова, якая нібы натхняе жыхароў краю на далейшыя творчыя вынаходніцтвы.

Паэт Яўген Крупенька нарадзіўся ў вёсцы Саськаўка. Пасля заканчэння Фахчайскай сярэдняй школы працаваў літсупрацоўнікам у рэдакцыі шклоўскай раённай газеты “Чырвоны барацьбіт”. Свае першыя вершы апублікаваў у 1956 годзе. Ён аўтар зборнікаў “Салаўі”, “Нядзеля”, “Бусліны човен”, “Слон пад мікраскопам”, “Стрэчанне”, “Юбілейныя бліны”, “Карэнні” ды інш. У кнізе “Адсюль выток...” змешчаны вольны пераклад “Слова аб палку Ігаравым”, які ажыццявіў Я. Крупенька. Дарэчы, яго пяру належыць і паэма “Шклоўшчына”, якая асабліва дарагая яго зямлякам.

Прадстаўлена ў кнізе творчасць Лявона Анціпенкі. Цікавы яго артыкул “Шклоў у Магілёўскай хроніцы”. Л. Анціпенка вядомы чытачу як аўтар шматлікіх баек (дарэчы, сваю першую байку “Мядзведзь і самакрытыка” надрукаваў яшчэ ў 1954 годзе), сатырычных і лірычных вершаў, пародый, апавяданняў. Ён аўтар зборніка

Рэгіянальны летапіс

вершаў, эпіграм і пародый “За лугамі, за ракою”. Шмат гадоў ён аддаў раённай газеце, літаратурнае аб’яднанне якой дало пуцёчку ў творчы свет многім маладым людзям.

Мікола Жыгоцкі нарадзіўся ў вёсцы Мерч. З 1957 г. ён становіцца навуковым супрацоўнікам Літаратурнага музея Якуба Коласа. Дзякуючы яму ўбачылі свет многія кнігі: “Народны настаўнік Якуб Колас”, “Сцежкамі паэта”, “Легендарны дзед”, “Сэрца пакідаю вам”, “У цяжкі час вайны суровай”, “Побач з Коласам” ды інш. Гэтыя кнігі вельмі актуальныя і сёння — у сувязі з 125-й гадавінай з дня нараджэння класіка нацыянальнага прыгожага пісьменства Якуба Коласа.

Паэтэса Ніна Галіноўская нарадзілася ў вёсачцы Вялікія Лазіцы. Свой першы верш апублікавала ў 1958 годзе. Яна аўтарка шматлікіх кніжак для дзяцей — “Давайце пазнаёмімся”, “Лясная зарадка”, “Размова сняжынак” “Сяргейчыкаў парадокс”, “Кніжчыны сябры”, “Мой дзень” ды інш.

Паэт Алесь Жыгуноў нарадзіўся ў вёсцы Тройца. Свае першыя вершы надрукаваў у 1972 годзе. Ён аўтар зборнікаў “Матчына вышыванка”, “Мая Тройца” ды інш. Паэт Анатоль Сербантовіч нарадзіўся ў вёсцы Орадац. Свае першыя вершы надрукаваў у 1959 годзе. Выдаў зборнікі “Азбука”, “Міннае поле”, “Жаваранак у зеніце”.

Пісьменнік Іван Шаўдоў нарадзіўся ў вёсцы Мікіцічы. У свой час працаваў загадчыкам аддзела шклоўскай раёнкі “Прамень камунізму”. Быў уласным карэспандэнтам газеты “Известия”, дарэчы, ён першым напісаў у гэтым выданні пра абаронцаў Брэсцкай крэпасці. За сваё творчае жыццё выдаў многія кнігі: “Юноства Болгарыя”, “Подвиг богатыря”, “Свет не без добрых людзей”, “Орел смотрит на

солнце”, “На краю света”, “Тля”, “Набат” ды інш.

Празаік Уладзімір Шыцік нарадзіўся ў Шклове. Ён аўтар апавесцей “Назаўсёды”, “Сосны адшумелі сваё”, “Апошняя арбіта”, “Майская раніца”; зборнікаў фантастычных апавяданняў і апавесцей “Зорны камень”, “Парсекі за кармой”, “У час не вярнуліся”, “Масткі над абрывам”; кніг фантастыкі і дэтэктываў “Другая версія”, “Трансплутанавыя афелі” ды інш.

Рыгор Лазуркін, ураджэнец вёскі Башкіраўка, у свой час дэбютаваў на старонках роднай раёнкі ў жанры сатырычных замалёвак і мініячур. Ён з’яўляецца адным з аўтараў унікальнага калектыўнага зборніка “Тысяча і адна ноч”. Выйшла ў свет і кніга яго сатырычных апавяданняў, гумарэск, мініячур “Тайная вчэра”.

...Спіс таленавітых творцаў, якія маюць паязі з зямлёй Шклоўшчыны, можна працягваць бясконца: Марыя Панкова, Міхась Ісаеў, Пётр Давідовіч, Галіна Логвінава, Валянціна Канькова, Леанід Галіноўскі, Мікола Лісоўскі, Сяргей Батурэвіч, Лідзія Шайда, Яўгенія Гуцол, Георгій Вярышкі ды інш. У кнізе прадстаўлены і ўзоры вуснай народнай творчасці гераічнай шклоўскай зямлі.

Зразумела, што ў адной кнізе “Адсюль выток...” нельга было абсалютна поўна прадставіць усю творчасць знакамітых людзей шклоўскай зямлі. Аднак для настаўнікаў, студэнтаў, вучняў, для краязнаўцаў і ўсіх тых, для каго роднае слова — не пусты гук, адзначанае выданне — гэта надзвычай каштоўная духоўная скарбніца набыткаў асобна ўзятага рэгіёна Беларусі. Па сутнасці, XXI стагоддзе абвясціла нараджэнне новага накірунку айчыннага мастацтва — рэгіянальнай літаратурна-мастацкай памяці Беларусі.

Канстанцін КАРНЯЛЮК

Побач з прафесійным мастацтвам заўсёды існавала аматарскае. Сучасныя культурологі прыдумалі нават адмысловы тэрмін для абазначэння гэтай з'явы — *інсітнае мастацтва*. Справа, вядома, не ў назве, а ў той узрослай зацікаўленасці навукоўцаў, ды і ўсёй грамадскасці, мастацтвам аматарскім, напauпрафесійным, якое знаходзіцца на сумежжы, перасячэнні розных культурных парадыгмаў. Можна згадаць, дарэчы, і тую выключную ролю, якую адыграў у станаўленні беларускага слоўнага мастацтва фальклор.

Пра «Гоман» і водгукле ў культурнай прасторы

Межавыя капцы не расстаўлены...

А вось яшчэ адна заўвага да творчай біяграфіі, якую наогул цяжка каменціраваць: «После сложной операции неожиданно для самой себя и для своих близких начала писать стихи и пишет до сих пор» (Ганна Дарашэвіч). Гэта акурат пацверджанне вышэй прыведзенай тэзы пра тое, што творчасць «дапамагае жыць», служыць духоўнай падтрымкай у нялёгкіх жыццёвых абставінах. Значыць, сапраўды ёсць у цябе да яра і паперы штосыці гаючае, заспакаляльнае, тое, што прыносіць духоўнае задавальненне, дае чалавеку веру ў сябе, у свае здольнасці.

Мяжы, аднойчы і назаўжды ўсталяванай, паміж прафесійным і аматарскім мастацтвам увогуле не існуе. Іх спалучае стан пераходнасці, суіснавання, узамедапаўняльнасці. Аднак чым жа ўсё-такі розніцца гэтыя два віды творчасці ў прыцыповых адносінах да мастацтва?

Думаецца, асноўнае адрозненне ў тым, што аматарскае мастацтва існуе ў зусім іншым часавым вымярэнні, чым прафесійнае мастацтва. Хоць самі аўтары жывуць у цалкам рэальным, гістарычным часе, адчуваюць у шэрагу выпадкаў, можа, нават больш абвострана і драматычна рэаліі паўсядзённасці, чым прафесійныя літаратары. Эстэтычныя ўяўленні аматара ў большай ступені, чым у прафесійнага літаратара, рухомыя, рассяяныя, не сканцэнтраваныя на якім-небудзь канкрэтным этапе літаратурнага працэсу.

Для аматара актуальным уяўляецца не так стыль у яго канкрэтна-гістарычнай увасобленасці, як своеасаблівы *гіперстыль*, стыль на ўсе часы. Асабліва прыкметна гэта на прыкладзе рускамоўнай аматарскай паэзіі альманаха. Аўтары часта карыстаюцца словамі, якія маюць «пазачасавыя» стылявыя прыкметы: *стою пред тишиною, глад* (Аляксандр Дамброўскі); *почиет, счастья, лобзанье* (Аляксей Клакоцкі); *ангел, обитающий в груди, забвенья* (Алена Леташкова); *обретаем, благих новостей* (Надзея Мядзел); *украшен небосвод златом и камнями* (Алег Саліхазянаў); *сей, который воспарив* (Эдуард Цімафеёў); *отрадно, эдак, внимаем, преисполнился* (Раіса Любецкая)... Дарэчы, у Раісы Любецкай на прасторы аднаго тэксту сутыкаюцца словы рознай стылявой семантыкі, што стварае даволі дзівосныя вобразныя гібрыды: «То ли были, матерье, сыты, // То ли впрямь не узрели хлопча? // Иль, минуя законы охоты, // Обошли, пожалели мальца?». Гэтае беларускае дыялектнае слоўца «малец», вядома, не вельмі стасоўна пачувае сябе ў арэале зусім іншай лексічнай сістэмы. Хоць беларускае роднае слова, адчуваецца па ўсім, проста прасіцца ў верш Р. Любецкай. Вось яшчэ адзін яе верш, які адрасуецца самаму дарагому чалавеку — маці. У

рускамоўным творы беларускія словы (*гаротніца, фальбончка, сукеначка*) успрымаюцца як своеасаблівыя знакі роднаснай сувязі. Аднак нездарма апошняе з цытаваных слоў узятая ў двукоссі. Аўтар, мабыць, і сама адчувае яго «непрыжывальнасць» у чужародным для яго стылявым кантэксце. Справа не ў параўнанні паэтычных магчымасцей моў або вызначэнні пытання, якой мове павінен дадаць перавагу ў сваёй творчасці дадзены канкрэтны аўтар. Гаворка пра стасуемасць мастацкіх стылявых сістэм, пра выбар той з іх, з дапамогай якой могуць найпаўней раскрыцца творчыя магчымасці таго, хто бярыцца за пяро з мэтай знайсці водгук сярод сваіх патэнцыяльных чытачоў.

У альманаху «Гоман», які збірае рэкорды па колькасці склад аўтараў, пераважаюць паэты, ва ўсіх ім разе тэма аўтары, хто спрабуе пісаць менавіта рыфманаванаю і рытмічна ўпарадкаванаю мовай. Імкнучыся выказаць найперш свае самыя запаветныя адчуванні і думкі, аўтары, неабазначаны асабліва ў тонкасцях стылістыкі і паэтыкі, не надаюць якой-небудзь выключнай ролі рытміка-інтанацыйнай пабудове верша. Пераважаюць у паэтычнай частцы альманаха творы, напісаныя самымі распаўсюджанымі, традыцыйнымі двухскладовымі метрамі сілаба-тонікі. Шчырасць пачуцця — у першую чаргу, вершаваная форма, па сутнасці, толькі носьбіт гэтага пачуцця. Такой пазіцыі ў адносінах да мастацкай формы, яе значэнне ў літаратурнай творчасці прыгнэмаецца, думаецца, большасць удзельнікаў «Гомана». Магчыма, што гэта ў пэўнай ступені і слушна, калі гаворка ідзе пра вершатворчасць тых, для каго яна з'яўляецца чымсьці вельмі асабістым, дагэтушня перш за ўсё ўласнага жыццёвага кругабега. Аўтары-аматары адчуваюць сябе далучанымі да магічнай сферы мастацтва, знаходзяцца пад яго ўздзеяннем, аднак жа самі сябе яны наўрад ці ўспрымаюць менавіта мастакамі.

Вышэй прыведзенае аб'яўленае не з'яўляецца, вядома, вывядзеннем якогасці непарушнага закона. Чытаючы альманах, пераконваешся, што жывы літаратурны працэс, які ў ім адлюстраваны (хоць сабе і ў яго спецыфічным прамаленні), немагчыма звесці да схемы, якая яго цалкам бы вытлумачвала і прадвырашала. У многіх гоманаўцаў, мяркую, дастаткова амбіцый, каб рукахаця якраз у бок мастацкасці, ставячы перад сабой задачы эстэтычнага характару. Усё, як заўсёды, залежыць, вядома, ад таленту, творчай іскрыны, мастацкага чуцця. Але, вопыт, спрактыкаванасць таксама многае значаць. Заўважана, што найбольш скіраваны на дасягненне мастацкіх мэт якраз тэма аўтары, якія маюць асобныя кніжныя выданні, гэта значыць,

сур'ёзна арыентаваны на дзялог з чытачом, на ўваходжанне ў кантэкст агульналітаратурнага працэсу.

Аднастайнасці і манатоннасці гучання вершаванай мовы пазбягае, да прыкладу, Ала Юшкавец, якая, як адзначаецца ў біяграфічнай нататцы, выдала ўжо некалькі паэтычных зборнікаў і кнігу прозы. Яе вершаваны радок гнуткі, рухомы, ён выяўляе непасрэднасць інтанацыі жывога чалавечага голасу.

Усё ж такі вершы паэтаў-гоманаўцаў, ва ўсіх ім разе многіх з іх, не даюць забыць пра тое, што паэзія прываблівае да сябе не ў апошняю чаргу сваёй меладычна-інтанацыйнай, гукавой адметнасцю. У вершах, да прыкладу, Уладзіміра Кручонка, адчуваецца арыентацыя на песенны лад, што, зрэшты, засведчана ім самім у прызнанні, што першыя вершы пісаліся пад уплывам рок-музыкі. Думаецца, што пад уздзеяннем гэтага жанру знаходзяцца ў дадзеным выпадку і вобразнасць, стылістыка аўтара, магчыма, занадта выяўляючы пры гэтым сваю камернасць.

Традыцыйныя па сваім гучанні вершы Альдоні Наўчанковай, у іх мелодыі адбіўся, несумненна, вопыт прасадычнага развіцця беларускай паэзіі, яго самы характэрны танальнасці, якія янысудць з сабой не толькі непасрэднасць пачуцця, але і тыповыя прыкметы нацыянальнага светасузірэння. А між тым і асабістае, уласным лёсам выпрабаванае і адчутае, вельмі натуральна і мілагучна выяўляецца ў вершаваных творах гэтай паэтэсы, якая, між іншым, звярнулася да творчасці на роднай мове пасля доўгіх гадоў вандраванняў удалечыні ад Радзімы.

Сапраўды, гэтулькі аўтараў у альманаху і ва «ўкладзеным» у яго часопісе, пры гэтым творы многіх з іх вартыя разбору і цытавання! Задача наогул невыканальная на абмежаванай плошчы газетнай рэцэнзіі. Ды ўсё ж не ўтрымацца, каб не працытаваць хоць бы колькі строф гэтай цікавай сваёй удумлівай засяроджанасцю і адносінамі да свету паэтэсы — Альдоні Наўчанковай:

*І люблю гэты боскі
зблiтэжаны свет
Я люблю малага дзіцяці,
Мо таму, што ў душы
я заўсёды паэт
І няшчаснаму кожнаму — маці.*

*Гэту ношку сваю
я з сабой пранясу
Да апошняй на свеце хвіліны.
Над магілай бяроза
распусціць касу,
Я шчаслівая ў вечнасці згіну.*

Нават у тых выпадках, калі верш паэта-аматара і не вызначаецца адмысловым майстэрствам у выбудоўванні рытміка-інтанацыйнага раду, усё ж такі часта аўтару ўдаецца перадаць пачуццёвую непасрэднасць.

Пэўная каструбатасць радка, яго неўмяшчальнасць у метрычныя каноны могуць надаваць вершу тэма якасці, якія не заўсёды сустрачэш у майстэрства апрацаваных, але халодных творах. Вось, да прыкладу, як хораша, наўна-ўзнёсла, як непасрэдна выгук захаплення, гучаць словы ў вершы Раісы Пшаніцкай: «Паглядзі ў неба, паглядзі, // Гэта Бацькаўшчыны зорка ззяе».

Калі гаворка ідзе пра літаратуру аматарскага кшталту, то ад яе перш за ўсё, мабыць, і чакаеш выяўлення такога здзіўленага, захопленага, трохі наўнага погляду на рэчы і свет у цэлым. Гэта характэрна як для паэтычных, так і для празаічных твораў, змешчаных у альманаху.

Аднак жа, проза, у адрозненне ад паэзіі, усё-такі ў большай ступені патрабуе прывязкі да канкрэтнай жыццёвай сітуацыі, а таксама цяжнейшай суднасеннасці з актуальнымі для дадзенага часу спосабамі мастацкага ўвасаблення матэрыялу. Жыццёвы вопыт аўтара павінен натуральна спалучыцца з тымі жанравымі і стылявымі формамі, якія выбірае празаік. Чытаеш празаічныя творы гоманаўцаў і заўважаеш, што яны ў большасці сваёй арыентаваны на тую або іншую апаўдальную мадэль. Так, у апаведзе Віталія Пархоўца ўсё скіравана на раскрыццё дэтэктывнай фавулы. Для аўтара, які выступае з першым сваім творам, пачатак увогуле някепскі, сюжэт трымае чытацкую ўвагу. Але ў стылявым увасабленні адчуваецца недахоп мастацкай спрактыкаванасці. Фраза пакуль што ўспрымаецца не цалкам арганічна: «В таком безвыходном положении, мы проехали несколько километров, напряжено молча, и каждый из нас в бешеном галопе мыслил искал спасательную соломинку».

Патрэбна, зрэшты, заўважыць, што захаванне аўтарскага стылю і правапісу, мінімальнае ўмяшанне ў аўтарскі тэкст — канцэптуальная пазіцыя рэдакцыі, якая ў дадзеным выпадку ўяўляецца рацыянальнай. Больш вопытны аўтар Дзмітрый Пятровіч, які, дарэчы, выступае ў альманаху і з вершамі, і з апавяданнем, таксама арыентуецца на адпаведны жанр — яго твор мае ў сабе прыкметы меладрамы. Анатоля Вашуркін, да прыкладу, яўна ўзяў за ўзор творчасць сатырыкаў-аншлагаўцаў.

Большай самастойнасцю значаюцца тэма празаічныя творы, у якіх прысутнічае дакументальны пачатак. Як, напрыклад, у «гісторыка-мастацкім апаведзе» пра мястэчка Галаўчына Леаніда Лужанкова, або ў апавяданнях з натуры Вячаслава Атрахавіча.

Ёсць у альманаху, і асабліва ў змешчаным з ім пад адной вокладкай часопісе «Шматкроп'е», творы, якія паэтычныя, так і літаратурна-крытычныя, мастацтвазнаўчыя працы, якія цалкам адносіцца да прафесійнай літаратуры, пры тым літаратуры сапраўды сур'ёзнай, здольнай сказаць паўнаважжае слова. У рэдакцыйнай прэамбуле да «Шматкроп'я», дарэчы, можна сустраць і такое азначэнне — *пачаткоўцы*. На іх, маладую змену, і арыентаваны ў першую чаргу новы часопіс.

Мне ж хацелася запыніцца найперш на такой пераходнай, спадарожнай з'яве як аматарства. Таму што і сталы пісьменнік, які ўжо ажыццявіўся як мастак, сцвердзіўся ў літаратуры, і пачатковец-маладзён трывалей і надзейней сябе адчувацьмуць якраз у такім культурным асяроддзі, дзе ёсць месца самым разнастайным праявам эстэтычнага выражэння, дзе найвялікшыя мастацкія дасягненні не адмежаваны наглуха ад нясмелых спроб творчага самасцвярджэння.

А межавых капцоў у мастацтве сапраўды не існуе.

Змітрок
МАРОЗАЎ

Малітоўнаю матчынай мовай...

Немач думкі. Расхрыстанасць слова...
Я спакою ў нябёс не прашу,
Малітоўнаю матчынай мовай
Ачышчаю ад цвілі душу.

Пакланюся раллі вечаровай,
“Дзякуй” мойлю спатнеламу дню...
Малітоўнаю матчынай мовай
Я нашчадкаў ад зла бараню.

Ад брыды, што да пены ружовай
Род аплёўвае, Веру маю...
Малітоўнаю матчынай мовай
Я хрышчоны...
На тым і стаю!

Простыя словы

Люблю я сялянскія словы:
Работа, нароз, барана,
Якімі сілкуецца мова,
Як майскім дажджом баразна.

Сяўба, касавіца, дажынкі...
Не ведаю слоў маладзей,
Яны — дабраты залацінкі
Ў гамонцы вясковых людзей.

Супрацьстаянне

Памятаю той час я, калі
Як грыбы, хаты ў сёлах раслі,
Як стагнаў за ваколіцай бор,
Дзе гулялі піла і тапор.

Бы ў маі маладая трава,
Набіралася моцы дзятва...
Юнакоў і дзяўчат праз гады
Заручылі з сабой гарады.

На кладзішча бацькі адышлі, —
Хаты хмызам густым абраслі...
Праз заслону вясковых прысад
Лес вярнуўся ў закінуты сад.

Ачышчэнне

Маланкі жагналі нябёсы,
Хвасталі хмурын табуны.
Над хатай стагнала бяроза,
Нібыта ўдава ля труны...

А раніцай, цішай спавітай,
Свяціўся над вёскай маёй
Блакiт, навалніцай абмыты,
Чысцюткі, як воблік Святой.

***

“Не трэба мне пасады і славы...” З раняга верша

Маю я і пасаду, і славу,
Ды гняце боль інакшы душу:
Дабравольны палонны дзяржавы,
Я па роднай старонцы тужу.

Дзень і ноч прад маімі вачыма
Поле, гай і Сялявы святло...
Без маёй, самай вольнай радзімы,
І дзяржавы ў мяне б не было!

***

Кожная жывая істота на зямлі,
Ад неразумнай казюркі
да чалавека разумнага,
Размаўляе на сваёй,
непадобнай на іншыя, мове.
І толькі ўсе немаўляты свету
гамоняць на адной,
Самай прыгожай на зямлі мове,
Імя якой — Мова Маці.

***

Мая рука спакваля,
Адзін на другім,
Перабірае твае
Музычныя пальцы.
У нашых сэрцах
Нараджаецца
Мелодыя каханьня.

Старая жанчына

З яе некалі маладога
і прывабнага твару
Бязлітасны час
да крывінікі высмактаў
Былую прыгажосць.
Гнуткае, крамянае цела жанчыны,

Якое калісьці, як вялікая,
прыгожая рыбіна
Падчас вясновай паводкі,
горача трапятала
У дужых абдымках каханага,
Зараз, як сасмяглае старое дрэва
у летнюю смякоту,
Спакваля засыхае...
І толькі голая, як маці нарадзіла
на Божы свет, душа,
Пакутна чапляецца
за апошнія галіны жыцця...

Вячэра на Вялікдзень

Яблычны хутар,
забыты людзьмі і Богам.
Над трухлявай хацінай,
Што ўрасла аж па трэці вянец
ва ўдзірванелы дол,
Роспачна клякоча самотны бусел.
За вечаровым сталом —
каржакаваты, абветраны
Завірухамі веку стары,
І згорбленая
ад непасільнай працы старая.
З сямейнага партрэта
ў самаробнай рамыцы,
Пад ільняным, уквечаным
вышыванымі пеўнямі абрусам —
Дзеці: Пятрок, Алена, Цімох,
Улляна, Марыля,
І самы маленькі — Васілёк...
З бесклапотнымі
сонечнымі ўсмешкамі,
Яны пазіраюць з сямейнага фота
На спрацаваныя рукі бацькоў,
Што кроць крутабокі,
як жнівеньская поўня,
Велікодны бохан,
які соладка пахне Дзяцінствам...
“Дзе ж Вы цяпер, нашы дзеткі родныя,
які хлеб ясцё?”

***

Я тысячу разоў паміраў
І нараджаўся на белы свет,
Перш чым адбыцца чалавекам.
А цяпер, як старая антонаўка,
У выпешчаным уласнымі рукамі садзе,
Я ахвярую апошнія плады жыцця.
Астатняе — у польмя.

***

Імжыстым восеньскім світаннем
Самотная шэрая птушка
Пагрукалася да мяне ў шыбіну акна...
Трэба неадкладна пазваніць маці.

Віктар
БУБНАЎ

Трыялеты

***

У нябёсах зорка ззяе,
Як раздзьмуты вугалёк,
І навокал гэтка змрок,
У нябёсах зорка ззяе.

Хоць прыйшла пара начная,
Ды ў бяссоння — добры зрок:
У нябёсах зорка ззяе,
Як раздзьмуты вугалёк.

***

Цябе не забуду, хоць пройдуць гады,
Твой вобраз ізноў успывае дзясочы,
І толькі расплюшчу журботныя вочы,
Цябе не забуду, хоць пройдуць гады.

Згубіў назаўсёды твае я сляды —
Якімі былі ў нас кароткімі ночы!
Цябе не забуду, хоць пройдуць гады,
Твой вобраз ізноў успывае дзясочы.

***

Тварыць уменне — Бог дае,
Шчаслівы той, хто талент мае,
І праз гады не забывае:
Тварыць уменне — Бог дае.

Зноў дараванне адкрывае,
Што новым імем ажыве...
Тварыць уменне — Бог дае,
Шчаслівы той, хто талент мае.

***

Мы будзем жыць, як не памром,
У Бога дзён, як кажуць, многа.
Жыццё — вялікая дарога,
Мы будзем жыць, як не памром.

Нас не пужае летні гром,
Баяцца трэба ў свеце злага...
Мы будзем жыць, як не памром,
У Бога дзён, як кажуць, многа.

***

Зайжды “каханне” пішацца з малой,
А я пісаў бы з літары вялікай.
І аніак душою не прывыкну —
Зайжды “каханне”, пішацца з малой.

Высокія пачуцці ў нас з табой,
Не могуць быць яны, як для прыліку...
Зайжды каханне пішацца з малой,
А я пісаў бы з літары вялікай.

***

На вішні ліст апошні ўбачыць можна,
Адбалаваў, выходзіць, лістапад.
Стайць, глядзіць на неба голы сад,
На вішні ліст апошні ўбачыць можна.

Не ведаю, ці так сумуе кожны —
Журботным мой становіцца пагляд.
На вішні ліст апошні ўбачыць можна,
Адбалаваў, выходзіць, лістапад.

***

Купала, Колас — нашы песняры,
Якімі на вякі шэдэўры створаны,
І мы гаворым Свету ўсяму з гонарам:
“Купала, Колас — нашы песняры”.

Нікому музаў іх не паўтарыць,
Хоць, можа, хто і думкаю азораны...
Купала, Колас — нашы песняры,
Якімі на вякі шэдэўры створаны.

Эдуард
ЗУБРЫЦКІ

Ізгой

Адрынуты, забыты
І небам, і зямлёй,
Пад восеньскім блакітам
Жыву з журбой сваёй.

За дальнім небасхілам
Маланак чую ўсплёск.
Натомленыя крылы
Рачны хвалююць плёс.

Крычаць адлётна гусі
У золкай сіняе.
Імжа ці сум цярусіць
Па выстылай траве?

Малю: з сабой вазьміце...
Ды толькі у адказ:
“Ты на зямлі прыжыцца
Не змог, а як між нас?”

Адрынуты, забыты,
І тут, і там ізгой.

А недзе шэпча жыта,
Пасеянае мной...

Мне птушка скінула пярэ

Мне птушка скінула пярэ
З высокіх, гордых сін-нябёс:
“Яно — святальны твой паром,
Яно — пакутніцкі твой лёс.

Адно няпраўды не пішы,
Любоўю, дружбаю даражы...”

Сказала. Знікла у цішы
Над светлынёй святых бяроз.

Пярэ я гэта берагу.
Калі ж нявер’е ахіне,
На тым прысяду беражку,
Куды яно зляцела мне,
Дзе ратавальны мой паром.

Мне птушка скінула пярэ...

Вольны табун, сустрэты пад Чашнікамі

За важаком буланым
Скрозь роздым туманоў —
Маўклівае іржанне
І стукат капытоў.

Някошаныя пожны.
Забыты высверк кос.
Імчыць табун апошні,
Нібы імчыць праз лёс.

Не помніць, ці кавалі
Ля кузні кавалі.
Вальней за волю сталі,
Не коні — каралі.

Забыты дым начлежны
І цесная аброць.
Ён сам сабе належыць
І веку — мімаходзь...

Трэба...

Брату Леаніду

Трэба спяшацца, трэба:
Гэтка ж кароткі шлях
Пад стільым асеннім небам,
На золкіх сямі вятрах.

Можа, яшчэ пачуюць
Слова ці хоць бы шэпт,
Якія ў душы вякуюць,
Спеліць на ніве хлеб.

Пэўна, баліць дарога,
Збітая з мазалёў:
Прыбітая над парогам,
Падкова вядзе дамоў.

Іржавую, час пазначыў
Нязбытнасцю дум і спраў.
Сплывала, як дым, удача
І час мой, як дым, спываў.

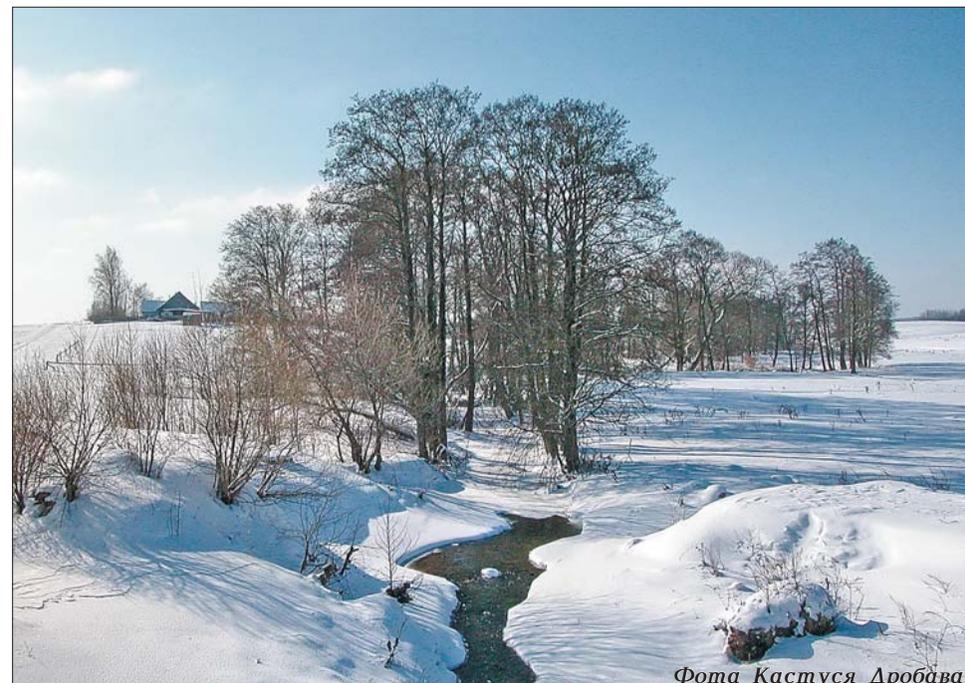
Трэба спяшацца.
Трэба
Пабачыць крыніц выток,
Пакуль яшчэ свеціць неба,
Пакуль яшчэ цвёрды крок...

Вяртанне анёла

На далёкай стамлёнай вярсе,
За сівым, як сава, небасхілам —
Вечаровы прыгорблены цень,
За спіною згарнутыя крылы.

Я спытаў — прашаптай цішынёй:
“Хто ты? Што ты?”
І ціш адказала:
“Я анёл твой, забыты табой
На глухіх скразняках і вакзалах.
Ты мяне ад сябе не гані.
Адзінотай пякельнай спавіты,
Веру к сэрцу свайму прыгарні,
І яна ўскаласіцца, як жыта...”

Што я мог, што я мог адказаць?
Зорка недзе у небе ўставала,
І на вейках кіпела сляза,
І грахі мае ўсе спапяляла...

Фота Кастуся Дробава

Якаў Арыстархавіч

Уладзімір ГІНІАМЁДАЎ

Працягваю працу над сваёй "Хронікай" і прапануючы чытачу старонкі з новай яе часткі, якая мае назву "Валожкі на мяжы". Гаворка ў ёй ідзе пра падзеі, што разгортваюцца на Берасцейшчыне перад вайной, на пачатку 40-х гадоў, калі маім героям даводзіцца знаёміцца з новымі дзяржаўнымі парадкамі. Адзін з такіх герояў — былы фальварковец Якаў Арыстархавіч.

Аўтар.

ны колькі разоў кашлянуў.

— Гэта здаецца так, што невінаваты. Кожны чалавек у чым-небудзь вінаваты. Тым больш арыштаваны! Вы арыштаваны, стала быць, лепш, чым хто, ведаеце сваю віну. Як кажуць, ведае кошка, чыё мяса з'ела.

Якаў Арыстархавіч зноў ніякавата паціснуў плячыма, не надта цямячы, куды хіліць следчы.

— Дзе пражываеце? — спытаў следчы і сам адказаў: — У населеным пункце Альбэрцін.

— Альбэрцін, — пацвердзіў арыштаваны.

— Уявіце, Якаў... — следчы запнуўся. — Арыстархавіч. Уявіце, Якаў Арыстархавіч, што вы ў папа на споведзі, і — аб усім па парадку...

— Але ж я, хоба на яго, не вінаваты! Богу душой не вінаваты!

— Паўтараю: гэта вам так здаецца, што не вінаваты, а калі падумаць?..

— Ну, таварыш! — узмаліўся паддопытны.

— Што гэта да вас прыстала — таварыш ды таварыш? У нас паложана казаць грамадзянін. Папярэджваю: наша служба жартаваць не любіць. У нас у адзін момент загрымець можна.

— Прашу прабацэння.

— Сазнайцеся, і вы ўсё аблегчыце. Дапамажыце следству! — Афінагенаў няўцямна развёў рукамі. — Вы ж увайдзіце ў мае становішча — не буду ж я вам пальцы ў дзвярах заціскаць!

Якаў Арыстархавіч скрушна павёў галавой. Відаць было, што ён шчыра спачувае следчому ў яго незайздросным становішчы, але не ведае, як дапамагчы.

— Следству вядома, што вы наймалі людзей, трымалі батракоў.

— Гэта вы пра парабкаў пытаеце?

— Пака што пра батракоў, а пра парабкаў мы яшчэ спрасім.

— Я так разумею, што батракі і парабкі, хоба на іх, — адно і тое ж, — сціпла значыць Якаў Арыстархавіч, — і ўсім, хто наймаўся да мяне на працу — на сенакос ці на жніво — я плаціў. Ніхто не скардзіцца, бо не крыўдзіў.

— Ну, гэта як сказаць.

— Я сам набыў тое становішча, якое меў.

— Якое становішча?

— Ну, скажам, пэўную павагу. Я і суседзям дапамагаў, тым жа бранаўцам і аleshкаўцам. Я, хоба, хацеў, каб яны навучыліся сады садзіць, пчол гадаваць, а яны ўсё на мяне зуб тачылі...

— Вы дапускалі ненужныя разгаворы, перасуды.

— А што я каму казаў?

— У разгаворах з некаторымі людзьмі вы, напрыклад, неаднакратна заяўлялі, што пры савецкай уладзе будучы цяжкасці.

— Дык, грамадзянін начальнік, для мяне яны пачаліся ўжо...

Энкавэдзіст пасмінуўся, палічыўшы, што яго паддопытны не без пачуцця гумару, другі б на яго месцы не здолеў жартаваць.

— У доме ў вас, ёсць звесткі, няма партрэтаў правадыроў. Як гэта разумець?

— Не ўспеў купіць.

— Партрэты купіць не паспелі, а пры Польшчы буржуазныя газеткі нябось вышлі?

— Я б савецкую выпісаў, але ж савецкіх не было, — як мог, апраўдваўся паддопытны.

— Далей, — працягваў следчы. — Беднякі скардзяцца, што вашыя пчолы з іх грэчкі мёд збіралі...

Тут Якаў Арыстархавіч не вытрымаў і ўсмінуўся:

— Яны ж, хоба на іх, апладнялі грэчку тую. Пчолы для грэчкі — добра!

— Народная ўлада разбярэцца, што добра, што не! — Пасля гэтых слоў Афінагенаў выклікаў канвойнага.

Суд адбыўся першага жніўня. Уласна, нават не суд, а так — кароткая размова. Выклікалі ў залу і зачыталі рашэнне: пяць год папраўча-працоўных лагераў.

З суда павезлі на закрытай машыне, на якой было напісана ХЛЕБ. Якаў Арыстархавіч скрушна падумаў, што яму і машыны, якой трэба, не хапіла, а павязуць у хлебавозе. Але "хлебавоз" аказаўся звычайным "варанком" з кратамі ўнутры. Куды вязуць, Якаў Арыстархавіч, не ведаў, а гледзеўся ўжо калі "хлебавоз" даставіў на месца. Пазнаў вядомы будынак брэсцкай турмы.

Здаў бязлігасна бразнулі жалезныя дзверы. "Вось яна — турма, — падумаў Якаў Арыстархавіч, — э-эх!"

У камеры было шматлюдна і душна, не хапала свежага паветра.

— Новенькі! — пачуўся знекуды голас, і пад ногі шмякнулася нешта белае. Якаў Арыстархавіч ад нечаканасці хіснуўся ўбок, прытуліўся да вушака. Гэта быў звычайны ручнік, аб які яму загадалі абцерці ногі. Традыцыя такая. Якаў Арыстархавіч старанна выцер боты і не забыў сказаць "маё шанаванне", у адказ на якое пачуўся ціхі рогат.

— Добры дзень! — з нараў саскочыў даўгальгі дзядок з апухлым тварам. — З прыбыццём! Цыгарэты ёсць?

— Я не куру, — адказаў фальварковец.

— Ну і дурань! На чым папаўся?

— Я не вінаваты.

— Каму іншаму гэта скажы! — захікаў вязень і зноў ускочыў на нары.

— Дай яму ў рыла, каб юшкай умыўся! — параіў нехта з дальняга кутка. Да каго адносілася гэтая парада, цяжка было зразумець.

— Ладна, папаша, не бойся, як-нібудзь абыйдзецца! — пачулася з другога боку, і гэта крыху суцешыла Якава Арыстархавіча.

Месца новенькаму прызначылі ля парашы — вялікага драўлянага кубела, што стаяў у кутку, і фальварковец канчаткова зразумеў, што жыццё памянялася, усё старое засталося там, за кратамі. Пачалося знаёмства з турэмным побытам.

Уздоўж сцен і пасярэдзіне — нары ў тры ярусы, і ўсе

забіты людзьмі. Народу ў камеры — чалавек трыццаць. Нараў на ўсіх не хапала. Ноччу, калі палягуць спаць, дык да парашы, ля якой месціўся Якаў Арыстархавіч, не дабрацца. У камеры стаяў суцэльны храп. Пад столлю ўсю ноч гарэла лямпачка, што рабіла турэмнае існаванне яшчэ больш аднастайным. Да новых умоў існавання не проста было прывыкнуць. Дужа крыўдзілі блохі, якіх тут паблагліва, па-свойску, называлі скочкамі, нягледзячы на тое, што яны былі надзвычай кусачыя. "Джаляць яшчэ мацней, ніж пчолы!" — са здзіўленнем думаў Якаў Арыстархавіч. Гэтых "скочак" развясло столькі, што з імі проста перасталі змагацца.

Неўзабаве Якава Арыстархавіча прызначылі каліфактарам. У яго абавязак уваходзіла выносіць парашу і апаражняць яе на заднім двары турмы, прыбіраць, разносіць яду. Кармілі слаба. На снеданне і вярчу атрымлівалі па невяліччай лусце чорнага дрэнна выпечанага хлеба, тры-чатыры бульбіны, хвост ржывага селядца, кубак горкай кавы. На полудзень прыносілі баланду. Здароваму чалавеку гэтага, вядома не хапала. Даймаў голад. Баланда з селядцом не сунімалі думак пра ежу. Перадачы былі абмежаваныя, ды і дзяліцца даводзілася. З волі насілі перадачы Васіль з Мірыкам. Памятаў Васіль, што Якаў Арыстархавіч даводзіцца яму кумам, а кум — гэта ўсё адно як радня.

Час ад часу, звычайна з раніцы, вязняў выпускалі ў двор — там была заграда для шпацыру. Пятнаццаць хвілін — і назад, у камеру.

Сядзелі хто за што, некаторыя — гэта Якава Арыстархавіча на пачатку асаблага здзіўляла — за неаспрэжана расказаны анекдот. Магчыма, якраз гэта і прывучыла людзей да пільнасці, бо яны, нават, знаходзячыся ў турме, вельмі падазрона ставіліся адзін да аднаго, у тым ліку і да Якава Арыстархавіча, але тут адыграў станоўчую ролю таварыскі, гаваркі характар фальваркоўца. Перад шпацырам ён пацікавіўся ў наглядчыка надвор'ем, а потым спытаў: "Колькі вы палучаеце?". Той у сваёй панурлівасці нічога не адказаў. Вечарам Якаў Арыстархавіч з гэтымі ж пытаннямі звярнуўся да другога наглядчыка, які змяніў першага. Наглядчыкі з вязнямі не размаўлялі, і яго пытанні нібыта і не чулі. Затое вязні з цягам часу прызналі ў ім чалавека бывалага і дасведчанага і ставіліся з павагай.

— Магутнае, хоба на яго, збудаванне — гэтая турма! — казаў ён сваім новым таварышам. — Будаўніцтва ў 37-м годзе скончылі. Я так чуў, што першым сюды пасадылі таго інжынера, што будаваў.

— За што ж яго маглі пасадыць? — цікавіліся вязні.

— Разбагацеў ён, кажуць, на гэтым будаўніцтве.

— Не дурань, відаць, быў.

У размову ўступіў маўклівы таварыш — былы капэзэбовец Аляксандр Саванеўскі:

— Будаваў хто? Вязні будавалі. Бралі людзей за нядоімкі, яшчэ за што, — яны і будавалі!

Успамінаўся Якаву Арыстархавічу бацька — Арыстарх: "Некалі бацька наглядчыкам тут быў, а мне сядзець даводзіцца. Хто б падумаў, што так здарыцца! Упартая рэч — лёс. Яго, хоба на яго, і на кані не аб'едзеш..."

Вялікімі мітынгам, палкімі прамовамі адсвяткавалі заканчэнне будаўніцтва Днепра-Бугскага канала. Як значную перамогу новай улады. Пабудавалі яго за нейкіх восем месяцаў — пачалі ў студзені 1940 года, а ўжо ў жніўні канал агульнай працягласцю 202 км быў гатовы. Прышлі першыя два караваны з Кіева — з украінскай пшаніцай, якую адпраўлялі ў Германію, і адзін караван з ведрычскім дубам, які накіроўвалі туды ж. На некалькіх баржах ляжалі таўшчэзныя камлі — па пяць метраў у дыяметры. Берасцейцы здзівіліся, што на балотным Палессі можа вырасці такі волат.

Па вадзе праз Брэст, як і па чыгунцы ішло многае — нафта, зерне, алюміній...

Якаў Арыстархавіч да гэтага ўжо сядзеў. Свісціян пастараўся, якога Пацы асцерагаліся ды не ўсперагліся. Начальству, якое наведвалася ў Алешкавічы і Бранавічы, Свісціян кожны раз напамінаў: "А калі куркуля нашага забераце? Абдзіралу гэтага? Міраеда! Тады яму было добра — пры палякаў, і зараз добра — пры Саветах!"

Напамінак, пэўна, падзейнічаў, бо ўжо ў канцы ліпеня ў Альбэрцін з'явіўся Аляксей Ніканюк — дэпутат сельсавета, з ружовай паперкай у руках.

— Тут вам павестка.

— Выклікаюць? Куды?

Замест адказу Аляксея працягнуў паперку, Якаў Арыстархавіч разгарнуў, і адразу ў вочы кінуліся вялікія літары — НКУС.

— А што ім, хоба, трэба? — услых падумаў Якаў Арыстархавіч і пацёр даланёю лысіну.

У Аляксея адказу на гэтае пытанне не было, ён ніякавата павярнуўся і, не развітаўшыся нават, пайшоў.

Якаў Арыстархавіч спахмурнеў. Выклікалі ў Камянец, у райаддзел НКУС. Раліся з Амброжыем, што рабіць, і выршылі, што, раз выклікаюць, трэба ехаць. У галаве круціліся страхавітыя думкі: "Ці вярнуся? Можна, хоба на яго, адразу і пагоняць куды-небудзь на Салаўкі як таго Аляхновіча, пра якога казаў некалі Мірык. А можа, і горшэе..."

— Божа святы! Што ж гэта з намі будзе? — заломвала рукі Хвядося. — Чым жа мы вінаватыя? Чаму на нас ганежа такая? Каму не дагадзілі?

У райадзеле НКУС яго сустраў дзядушка — касавокі салдат у фуражцы з сінім верхам і гімнасцёрцы з такімі ж сінімі пятліцамі на каўняры. Глянуў неак бокам у павестку і прапанаваў пачакаць. Праз нейкі час выклікалі. Зарыпелі і адчыніліся дзверы, і ў падвал зазірнуў усё той жа салдат.

...Энкавэдзіст сядзеў за сталом, са строгім выглядам унурываўся ў паперы, як бы пра нешта думаў ці штосці вывучаў. З выгляду ён быў яшчэ зусім малады. Апануты напалову ў вайсковае, напалову ў цывільнае. Якаў Арыстархавіч спыніўся ля парога і пачаў цярдзіць чалавеку ў яго важны занятак. Але нарэшце выршыў напамінь пра сябе:

— Вы, можа, пра нешта хацелі спытаць?

Энкавэдзіст адарваў ад папер дробны курносы тварык і ўпёрся ў Якава Арыстархавіча калючым паглядом шэрых вачэй. Чалавек, які стаяў перад ім, меў нейкі падкрэслена салідны выгляд: доўгая, хаця ўжо і пашарпаная, світка, пінжак, парадкам замусоленая, але зашпіленая на ўсе гузікі камізэлька, вялікая не то паголеная, не то проста лысая галава, падобная на бильярды шар, шыя зацягнута ў павязаны буйным вузлом гальштук.

— Маё шанаванне! — дадаў Якаў Арыстархавіч.

— Грамадзянін Пац?

— Так.

— Так.

— Так.

— Старшы лейтэнант Афінагенаў, — прадставіўся сам. — Імя і па бацьку?

— Якаў, бацька — Арыстарх.

— Якаў Арыстархавіч, стала быць.

— Ну, так.

— А што гэта вы — неяк незразумела — як бы селянін, а гэта пачапцілі, — Афінагенаў паказаў кіюком галавы на гальштук.

— Прывычка. — Якаў Арыстархавіч крыху сумеўся, і энкавэдзіст заўважыў гэта.

— Што, Якаў Арыстархавіч?

— А скажыце, ці ведае пракурор, што я тут у вас?

— Разумеецца. Ведаюць усе, каму паложана.

— А якія падставы для майго арышту?

— Ну, як вам сказаць...

— Справа ў тым, што я ні ў чым не вінаваты. Яй-богу, не вінаваты.

— Ды вас ніхто і не вінаваціць. Пабудзьце нямнога, пакуль разбяромся.

— Жышчце маё, ведаеце, не надта багатае на падзеі. Адукацыя ў мяне, хоба на яго, не вялікая, укрудзіць мяне вельмі лёгка...

— Пакуль што не будзем аб гэтым.

Старшы лейтэнант дастаў пачак "Беламорканала", закурыў, прагна зацягнуўся папирасай і, склаўшы вусны трубкай, выдыхнуў цэлае воблака шызага дыму. Насоўваўся вечар — за акном прыкметна пацямнела. З'явіўся той самы вайсковец у форме НКУС, хоць яго, здаецца, ніхто не выклікаў, і паказаў на дзверы. Якаў Арыстархавіч паслухмяна рушыў паперадзе канваіра.

На гэты раз яго адвлялі ў больш прасторнае сутарэнне, з нарамі, прынеслі мяшэчак з правізіяй. Канваір загадаў зняць гальштук і выцягнуць з штаноў папругу і забраў іх з сабою. Гэта азадчыла арыштаванага. Якаў Арыстархавіч сеў на край нараў, схіліў на бок галаву і задумаўся. У глыбіні калідора паступова сціхлі крокі канваіра. Не думаў ён, што калі-небудзь апынецца ў такім становішчы. Успомніліся непамыслныя словы, пачутыя калісьці ад таго бадзяті Кузёмкі: "Можна, чалавек дзеля таго і жыве, каб калі-небудзь трапіць у турму". Зрэдку гэты дзівак заходзіў і ў Альбэрцін, але, вядома, усур'ез яго ніхто не ўспрымаў. Дзівак і ёсць дзівак.

Назаўтра яго выклікалі зноў. Прасіў, каб вярнулі гальштук і папругу — папругу вярнулі, а гальштук нібыта недзе згубіўся. Без гальштучка было неяк ніякавата.

— Прыступім да справы, — пачаў следчы, не ўзнімаючы галавы ад папер. Гэта быў усё той жа старшы лейтэнант Афінагенаў, у тым жа сваім цывільным пінжачку.

— Ваша імя і па-бацьку?

— Якаў Арыстархавіч.

— Год нараджэння?

— 1889-ты. Таварыш, я ні ў чым не вінаваты. — Затрыма-

Арт-пацеркі

200-годдзю з дня нараджэння Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча прысвячалася ўрачыстая вечарына ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. У фэе дэманстраваўся дакументальны фільм "Рамантык з Люцынкі"; аркестр тэатра выканаў праграму з твораў XVIII — XIX стст.; публіцы была прадстаўлена фотавыстаўка "В.Дунін-Марцінкевіч на сцэне тэатра імя Янкі Купалы". Кульмінацыйнай стаўся паказ спектакля "Ідылія" ў "зоркавым" акцёрскім складзе — папулярная ў глядачоў сучасная версія "Сялянкі" В. Дуніна-Марцінкевіча, прэм'ера якой адбылася ў лютым 1852 г. у Мінску. "Ідылія", пастаўленая 15 гадоў таму М. Пінігіным, праходзіць з нязменным аншлагам.

Леаніду Шчамялёву, народнаму мастаку Беларусі, карыфеею айчынай школы жывапісу, споўнілася 85. Творчасць майстра, аўтара ўжо хрэстаматычных пейзажных палотнаў, яскрава і разнастайна прадстаўлена яго юбілейнай выстаўкай, што на мінулым тыдні адкрылася ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі.

Новы галоўны рэжысёр з'явіўся ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя М. Горкага. Гэта добра вядомы тэатралам Сяргей Кавальчык, які апошнім часам быў рэжысёрам Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. Народны артыст Беларусі Барыс Луцэнка, які ажыццяўляў мастацкае кіраўніцтва ў калектыве горкаўцаў 16 гадоў, легась падаў у адстаўку і цяпер атрымаў магчымасць займацца выключна ўласнай рэжысёрскай творчасцю. Прафесійны дэбют яго пераемніка, дарчы, сына вядомага беларускага рэжысёра Міхаіла Кавальчыка, адбыўся на сцэне Гомельскага абласнога драматычнага тэатра. На конкурсе творчай моладзі ў Гродне (1999 г.) С. Кавальчык быў прызнаны лепшым маладым рэжысёрам Беларусі. А яго пастаноўка "Адвечная песня" паводле творчасці Янкі Купалы (РТБД, 2003 г.) атрымала Гран-пры фестывалю "Славянскія тэатральныя сустрэчы" ў намінацыі "За лепшы спектакль". Давялося С. Кавальчыку папрацаваць і ў Дзяржаўным маладзёжным тэатры Беларусі.

На самабытных метафарычных творах Ганны Слівончык аматары мастацтва і спецыялісты звярнулі ўвагу адразу ж, як яе работы пачалі з'яўляцца на буйных

калектывных выстаўках. Рознабаковы талент, фантазія маладой творцы ўражаюць і наведнікаў яе персанальнай выстаўкі, што разгарнулася ў сталічным Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва і прабудзе тут да 24 лютага. Прадстаўлены жывапіс, аплікацыі, калажы, роспісы.

С. ВЕТКА
Фота Віктара Зайца і аўтара

Гутарка з Ігарам Колбам, артыстам балета, прэм'ерам Марыінскага тэатра, нашым суайчыннікам, адбылася ў Санкт-Пецярбургу. На сустрэчу прыйшоў інтэлігентны малады чалавек, і, што мяне прыемна здзівіла, без ніякіх прыкмет "зорнасці".

— Ігар, раскажыце, калі ласка, як фарміраваўся ваш талент? Ці былі перадумовы таго, што вы станеце танцоўшчыкам?

— Не, ніякіх перадумоў не было. Я нарадзіўся ў горадзе Пінску, у самай звычайнай сям'і: маці — дырэктар сталовай, бацька працаваў вадзіцелем-дальнабойшчыкам. У дзяцінстве я наведваў шмат розных гурткоў — цыркавую студыю, станцыю юных натуралістаў, студыю танца. Нарэшце, я сказаў бацькам, што буду хадзіць у харэаграфічную школу. На той час гэта каштавала 25 рублёў у месяц, дастаткова дорага для маёй сям'і, але мяне падтрымалі. Я займаўся там, пакуль не давялося выбіраць музычны інструмент. Мне страшэнна хацелася піяніна, але маці настойвала на баяне. З гэтай прычыны я то сыходзіў са школы, то вяртаўся, і, магчыма, нічога не атрымалася б з балетам, калі б у адно з такіх вяртаньняў не прыехалі настаўнікі з Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага вучылішча. У той год быў недабор хлопчыкаў. Я спадабаўся, у выніку тыдні праз паўтара мой тата ўзяў адгул, і мы ўсе разам на "КамАЗе" паехалі ў Мінск. Мяне прынялі. Так, выпадкова, я стаў навучэнцам харэаграфічнага вучылішча.

Спачатку даводзілася вельмі цяжка. Хаця мне было дванаццаць гадоў, я сумаваў па сваіх бацьках. Праз гэта праходзяць усе дзеці, якія вучацца далёка ад сям'і — так патлумачыў мне і маім бацькам педагог Юрый Траян. Але мне заўсёды шанцавала на людзей, якія былі зацікаўлены ў ва мяне і якія мяне любілі. У іх ліку ўсе мае педагогі, і я вельмі ім за гэта ўдзячны.

— Каго з педагогаў можае вылучыць асабліва?

— Самым сур'ёзным, самым аб'ектыўным настаўнікам было само жыццё. Вучоба давалася мне лёгка, я не прыкладаў вялікіх намаганняў. На той час, калі я пачаў усведамляць, што балет будзе маёй прафесіяй, у нашым класе з'явіўся выдатны педагог Аляксандр Калядэнка, які мне вельмі дапамог. Шмат ён робіць для мяне і цяпер. Мы сярбруем, я заўсёды тэлефаную яму, калі патрэбна парада. Вельмі ўдзячны Аляксандру Іванавічу за тое, што ён паверыў у мяне.

— Ці памятаеце, калі першы раз выйшлі на сцэну?

— Гэта было праз год заняткаў у вучылішчы, у Мінску. На сцэне Дома афіцэраў мы выконвалі танец сувораўцаў.

— Яшчэ навучэнцам вы сталі лаўрэатам міжнароднага конкурсу "Ваганова ргіх". Як гэта адбылася?

— Якраз па ініцыятыве А.Калядэнка. Ён вельмі хацеў, каб я паўдзельнічаў у гэтым конкурсе. Калі я прыехаў у Пецярбург, былі беляныя ночы. Горад са сва-

Зорка ўзыходзіла ў Мінску

ей архітэктурай так захапіў мяне, што я зусім не думаў пра конкурс, не прыкладаў сур'ёзных намаганняў для перамогі. У выніку — III месца.

— Такім чынам, перамога далася лёгка?

— Так. Нават у школе мне ўсё дастаткова лёгка прыходзіла, без цяжкасцей. Шмат у чым дзякуючы педагогам, якія вырашалі шматлікія арганізацыйныя праблемы. Таму я заўсёды ўспамінаю школу цёпла і з удзячнасцю. Нават калі з'явіліся на конкурс прапановы давучыцца ў Пецярбург і ў Лонданскай каралеўскай школе балета, я ўсё ж такі вырашыў застацца ў Мінску. І я ганаруся, што з'яўляюся выпускніком Беларускай школы балета.

— А як вы трапілі ў Марыінскі тэатр?

— На конкурсе я адчуў, што Санкт-Пецярбург — гэта мой горад і я хачу ў ім жыць. Ужо на трэцім курсе пачаў ездзіць на прагляды ў Марыінскі тэатр, але мне адказвалі нежакна неакрэслена. У Мінску мне патэлефанаваў Валянцін Мікалаевіч Елізар'еў і запрасіў на стажыроўку вядучым майстрам сцэны ў Нацыянальны акадэмічны тэатр балета Беларусі. Быў выпускны год, ішла падрыхтоўка да экзаменаў, але ж я паспеў станцаваць Меркуцы ў "Рамэо і Джульета" і выступіць у "Спячай прыгажуне", і ў той жа час працягваў ездзіць на прагляды. Я не ведаў, як гэта правільна робіцца, проста тэлефанаваў і прыязджаў, вельмі хацелася жыць і працаваць у гэтым горадзе. У адзін з такіх прыездаў мне сказалі: "Пішы заяву". Такім чынам я апынуўся ў тэатры. Гэта было першае сур'ёзнае выпрабаванне, якое прайшоў сам.

— Вас прынялі ў якасці саліста?

— Не, артыста кардэбалета. Але недзе ў глыбіні душы я адчуваў, што буду салістам, трэба толькі працаваць.

— А як вас сустрэла труппа?

— Па балшыні — ніяк. Пакуль танцоўць зоркі, а ты чакаеш сваёй чаргі, табе многае даруюць. Як толькі пачынаеш падымацца на прыступку вышэй, трэба кожны дзень даказваць, што варты таго месца, на якім знаходзішся. Праз год працы ў тэатры непасрэдна на спектаклі ў мяне адбылася траўма, разрыў звязак калена. Якраз на гэтым спектаклі прысутнічала мая маці. І мяне, і яе ўразіла, як многа людзей з тэатра тэлефанавала: прапаноўвалі сваю дапамогу ці проста выказвалі спачуванне. Я быў вельмі здзіўлены, бо на той час яшчэ не займеў блізкіх сяброў. Напэўна, у прафесійным сэнсе нешта ў мяне атрымалася, калі столькі людзей мяне падтрымала. Канкурэнцыя канкурэнцыяй, а чалавечыя адносіны трэба падтрымліваць.

— Першая сольная партыя, у якой вы выйшлі на сцэну Марыінскага тэатра?

— Гэта была "Шатландская сімфонія" Баланчына, 1996 год. І з таго часу я пачаў актыўна рухацца наперад. Адрозна была "Спячая прыгажуня", "Шапэніяна"... Пашанцавала ў тым, што ў тэатры мяне ніколі не прымушалі танцаваць нешта, што на той момант мне не было блізка. Напрыклад, так было з партыяй Рамэо. Пасля фільма Дэфірэлі "Рамэо і Джульета" склаліся пэўныя штампы ўспрымання вобраза Рамэо. Я ніяк не бачыў сябе ў ім. І вельмі доўга адмаўляўся, пакуль не ўбачыў фільм з Леанарда дзі Капрыё. І я зразумеў, што гэты вобраз можа быць зусім іншы, не такі лялечна-карцінны, як у Дэфірэлі. Мне спадабалася, што дзі Капрыё не баіцца быць непрыгожым. І калі праз нейкі час мне зноў прапанаваў гэтую ролю, я згадзіўся. І атрымаў велізарнае задавальненне ад працы над ролю і ад спектакля. Усё, што я танцюю,

мною перажыта, і таму ўсе ролі ўлюбёныя.

— А бліжэй класічны ці сучасны рэпертуар?

— Мне цікавыя абодва напрамкі. Калі прапанаваў балет "Фарсайт", працаваў з вялікім энтузіязмам. Хаця мадэрн і класіка супрацьлеглыя, яны ўсе роўна пераплятаюцца, адно аднаму надае новыя якасці. Мне вельмі прыемна, што ў маё жыццё прыйшоў "Лебедзь" Сен-Санса ў пастаноўцы Раду Паклітару. Гэтая мініяцюра раскрыла мяне з абсалютна іншага боку.

— Назавіце, калі ласка, найбуйнейшыя сцэны свету, на якіх вы танцавалі.

— Гэта Нацыянальны тэатр у Токію, тэатр Бадэн-Бадэна, Рымская нацыянальная опера, тэатр оперы і балета ў Вене... Я перыядычна езджу на гастролі з рознымі калектывамі.

— Ці часта бываеце ў Мінску?

— На жаль, не. Прыязджаў толькі аднойчы па запрашэнні В. Елізар'ева, на яго юбілей. Спадзяюся прыехаць яшчэ, пасля заканчэння рэканструкцыі тэатра. Для мяне гэта вельмі важна, бо я пачынаў у гэтым будынку. Я б з прыемнасцю станцаваў менавіта харэаграфію Елізар'ева. Яму ўдалося стварыць свой самабытны тэатр, са сваім непаўторным абліччам. У тэатр прыйшло новае цікавае пакаленне артыстаў, асабліва балерын — высокіх, даўганогіх, прыгожых.

— А з якімі партнёрамі вам давялося працаваць?

— З Дзіянай Вішнёвай, Ульянай Лапаткінай, Жанай Аюпавай, Юліяй Махалінай, Настассяй Валачковай.

— Ігар, вы паспяхова танцоўшчык, але быў час, калі вы мусілі займацца сваім здароўем...

— Калі пачалася праблема з каленам, спатрэбілася аперацыя. Кіраўніцтва Марыінскага тэатра занялося гэтым: для мяне знайшлі доктара ў Амерыцы. Тэатр аплаціў усе выдаткі: білеты, лячэнне. У Амерыцы псіхалагічна вельмі падтрымала Ірына Калакава. Гэта цяжка было перажыць, бо ўсе ж ведаюць: тэатру патрэбны здаровыя артысты.

— Санкт-Пецярбург стаў для вас родным горадам?

— Так. На гастролі я гатовы ездзіць у кожную краіну свету, але заўсёды вяртацца ў Піцэр, дзе мяне чакае мая сям'я: любячая жонка і сын. У мяне тут кватэра, аформленая на мой густ. Для мяне многа значыць паняцце "дом". Нават была такая гісторыя: на адным з маіх спектакляў прысутнічаў Уладзімір Пуцін, і пасля завітаў у грымёрку. А ў мяне якраз нарадзіўся сын, і я ўзяў білет на цягнік, каб ехаць да жонкі. Мы сядзім, п'ём гарбату, і я пачынаю разумець, што на цягнік магу не паспець. Тады я кажу: "Прашу прабачэння, але ў мяне цягнік, я павінен ісці". Наступіла паўза. Але адрозна ж Пуціну растлумачылі, што ў мяне нарадзілася дзіцё, ён усё зразумеў, павіншаваў. І я паехаў да сям'і. Але ў тэатры пра гэта яшчэ доўга ўспаміналі.

— Самыя шчаслівыя імгненні вашага жыцця?

— Прыезд у Санкт-Пецярбург, знаёмства з маёй будучай жонкай і нараджэнне сына.

Гутарыла
Вольга ГОМАНАВА

На здымку: канцэртнае выступленне навучэнцаў Беларускага дзяржаўнага харэаграфічнага каледжа нагадвае, які быў Ігар Колб у свае школьныя гады.

Праўда і жыццёнасць — дзве галоўныя рэчы, неабходныя мастацтву. А лепшы мастак той, хто ў сваёй творчасці майструе жыццё вышэйшым за яго рэальнасць. Мужны мастак — і менавіта такім уяўляецца мне скульптар Аляксандр Гвоздзікаў — цікавіцца ўсімі прафесіямі, пранікае ва ўсе куткі падсвядомасці, а потым уласныя адкрыцці сублімуе ў творах, асвятляе іх прамыя сваёй шматграннай душы.

Мастацкая праўда Аляксандра Гвоздзікава

Прырода і бацькі скульптара — вельмі інтэлігентныя людзі — шчодро адарылі Аляксандра. Ён можа і ўмее рабіць амаль усё: будаваць дом, здымацца ў кіно, майструе лодку, пераплываць Дзвіну, спяваць раманы надзвычай прыгожым барытонам, вадзіць танк, нават класіцы печы... Такі ж таленавіты, як у жыцці, ён і ў творчасці.

Многія скульптуры А. Гвоздзікава добра вядомыя жыхарам Віцебшчыны: помнік Марку Шагалу на Пакроўскай вуліцы нашага горада, скульптурная кампазіцыя, прысвечаная загінулым у Афганістане (знаходзіцца ў музеі воінаў-інтэрнацыяналістаў), помнік Герою Савецкага Саюза Анатолю Вуглоўскаму, які ўзарваў гранатай фашысцкі "тыгр" (усталяваны на 21-ым кіламетры шашы Віцебск — Сураж), мемарыяльны ансамбль у памяць дзяцей партызанскага камбрыга М. Шмырова, бюсты знаных людзей Прыдзвінскага краю...

А ў майстэрні знаходзяцца макеты будучых скульптур, пакуль не ператвораных у гарадскую мастацкую рэчаіснасць. Напрыклад, кампазіцыя "Мама": салдат Вялікай Айчыннай вайны, смяротна паранены, падае — сырая зямля імкліва набліжаецца да яго, і той паспявае выгукнуць адно-адзінае, паклікаць: "Мама!" Макетамі застаюцца скульптурныя партрэты У. Маякоўскага, А. Пушкіна, А. Блока. Дарэчы, мне імпануюць цёплыя, трапяткія адносіны скульптара да паэзіі: ён свабодна цытуе Бамаршэ і Байрана, Фета, Цютчова, Пушкіна і Лермантава, Шэкспіра і Кітса.

Маё першае, завочнае знаёмства са скульптарам адбылося ў музеі воінаў-інтэрнацыяналістаў. Трагедыя савецкіх людзей, што загінулі ў Афганістане, жыве ў бронзавай кампазіцыі Аляксандра Гвоздзікава: салдат выносіць з поля бою забітага сябра, такога ж юнага, як і сам. Асабліва балюча глядзецца на юнака, які застаўся ў жывых...

Потым адкрыла для сябе вобраз Героя Савецкага Саюза Анатоля Вуглоўскага: суровы твар гэтага мужа і рашучага чалавека адлюстроўвае гранічную ступень адчаю, рызык і безразважную смеласць таго, хто пераадолеў страх смерці ў імя праўды на зямлі. Вуглоўскі трымае звязку гранат. Ён добра ведае, на які ўчынак ідзе! Парыванне крохкага, трапяткага чалавечка цела з магутным духам супрацьстаіць "тыгру" — аднаму з лепшых танкаў часу другой сусветнай вайны. Танк, які спыніў Анатоля Вуглоўска, быў першы "тыгр", падбіты ў вызваленчых баях на тэрыторыі Беларусі. Дарэчы, на

месцы пагібелі А. Вуглоўскага ў адпаведнасці з рашэннем паліткіравання фронту застаўся як помнік мужнасці падбіты ім танк, які, аднак, у 1950-ых гадах загадам мясцовага ваенкама быў парэзаны на металалом.

"У многіх гістарычных пытаннях мы яшчэ толькі на подступах да праўды, — гаворыць Аляксандр Гвоздзікаў. — Калі-небудзь заслона маны спадзе, і сонца праўды асветліць многія трагедыі жыцця. У першую чаргу, я маю на ўвазе сваю кампазіцыю, прысвечаную памяці генерала Уласава, чыё ра-

у А. Гвоздзікава — ужо сталі чалавек, які вельмі добра разумее і сябе, і навакольнае жыццё, але ж галоўнае, што, 66 гадоў пражыўшы за мяжой, ён услаўляе Віцебск. Чаму "Марк Захаравіч Шагал" А. Гвоздзікава захінуў вочы рукой? Успамінае свой родны горад! Летасць на адным з віцебскіх дамоў з'явілася мемарыяльная дошка, прысвечаная настаўніку М. Шагалу — Юдалю Пэну. Праўда, яе кампазіцыя спачатку была распрацаваная скульптарам Іванам Казаком, але ствараўся памятны знак у супольніцтве з Аляксандрам

шэнне — вызваліць Расію ад сталінскіх рэпрэсій пры дапамозе немцаў — было памылковае..."

Глянеш на гэтую статую — і сэрца скажа: "Бяда!". У скульптурным вобразе А. Гвоздзікаў бліскуча ўважанаць генерала, ад якога грэблівая адварочваецца народ. Уласаў мусіў бы адразу застрэліцца, але ён напружана чакаў іспыці і пакарання: стоячы на эшафоце, падняў рукі на ўзровень плячэй. Каб адгарадзіцца ад ілжы? Яму цяжка ўзяць галаву і паглядзець у вочы тым, хто не верыць у высакароднасць намераў, асвечаных прывіднай мэтай. Якая душэўная трагедыя! Мастак знайшоў такі ракурс, пры якім для глядача твар Уласава — нябачны. Пластычная мова скульптурнай кампазіцыі дапамагае разблытаць псіхалогію генерала, разабрацца ў яго трагічных і небяспечных памкненнях.

Аляксандр Гвоздзікаў — аўтар адной з лепшых кампазіцый, прысвечаных Марку Шагалу. Высокае мастацкае мысленне і валоданне ўмоўнай формай дазволілі стварыць адухоўлены вобраз знакамітага мастака, які з дзяцінства прылучыўся да вечных тэм: нараджэння і смерці, добра і зла. Шагал

Гвоздзікавым. І ў выніку папярэдняга распрацоўка трансфармавалася: з'явіліся два гвоздзікаўскія галубкі, сімвалы сямейнага шчасця, якога быў пазбаўлены Ю. Пэн, і сам ён сумна глядзіць у акно...

Сярод шматлікіх выразных работ А. Гвоздзікава — трагічны трыпціх "Цана Перамогі": "Хлопчык, які пісае на трафеі вайны", "За здароўе Сталіна" (калека з адною рукою п'е за Сталіна, а на грудзях знявечаная франтавіка ззяе ордэн Вялікай Айчыннай вайны І ступені) ды ўжо згаданы "Уласаў на эшафоце". Філасофскім роздумам напоўнены трыпціх "Нараджэнне палёту". Назвы тут гавораць самі за сябе: "Ікар", "Джардана Бруна", "Неўміручыя". Кампазіцыя, прысвечаная лётчыкам, бярэ выток ад слоў Сент-Экзюперы: "Калі ў мяне скончыцца бензін, я палечу да зорак".

Сваю лірычную душу скульптар, можна сказаць, сілкуе мужнасцю і рашучасцю герояў, звязаных з подзвігам на вайне. Большасць твораў прысвячае моцным і мужным людзям. Гэта пацвярджае і партрэт незабыўнага сябра, над якім Аляксандр Гвоздзікаў працуе сёння.

Наталля САЛАЎЁВА
г. Віцебск

«Кола», якое не мае аналагаў

Выстава "Кола агню", што праходзіла ў сталічнай галерэі "Універсітэт культуры", прадэманстравала творчыя здабыткі не толькі выдатных беларускіх керамістаў-мастакоў, але і калег з Расіі, Малдовы, Балгарыі, Польшчы і Латвіі — майстроў, запрошаных на V Міжнародны пленэр па кераміцы "Арт-Жыжаль".

Узровень работ, створаных на пленэры, не толькі не саступае лепшым еўрапейскім дасягненням у галіне дэкаратыўнага мастацтва, але нават у нейкай ступені пераўзыходзіць іх. Як культурная з'ява "Арт-Жыжаль" не мае аналагаў не толькі ў Беларусі, але і ў краінах СНД.

А пачыналася ўсё ў 1992 годзе, калі загадчыкам кафедры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Уладзімірам Угрыновічам быў зладкаваны першы пленэр керамікі раку. Раку — тэхналогія перапыненага абпалу, узнікла ў Японіі ў XVI ст., выкарыстоўвалася ў стварэнні адмысловага посуду для чайных цырымоній. Можна казаць, што японскі ўплыў надаў пленэрным работам пэўную асаблівасць, прынёс ва ўлонне беларускай традыцыі новую эстэтычную плынь. Але з цягам часу, дзякуючы шматгадовым намаганням вучня У. Угрыновіча Валерыя Калтыгіна, пленэр атрымаў новую мастацкую якасць, пераўтварыўшыся ў своеасаблівую керамічную лабараторыю на вольным паветры, у сапраўдную мастацкую школу Беларусі. Сведчаннем творчай самастойнасці, асаблівай беларускасці стала і назва пленэру — "Арт-Жыжаль". Жыжаль, як вядома, — гэта беларускі паганскі бог агню і ў тым ліку агню ганчарнай печы, асноўнай "прылады" мастака-кераміста.

Напрыканцы 2007 года ў Нацыянальным мастацкім музеі Рэс-

публікі Беларусь праходзіла выстава сучаснай японскай керамікі ("ЛіМ" пісаў пра гэтую падзею). І выстава "Кола агню" ў мастацкай галерэі "Універсітэт культуры", дарэчы, ужо чацвёртая, сталася своеасаблівым "адказам" сучасных беларускіх мастакоў-керамістаў на "выклік" гасцей з краіны Узыходзячага сонца. Мінская публіка мела іграсліваю магчымасць для параўнання дзвюх мастацкіх школ: японскай і беларускай. На маю думку, у творах японскіх аўтараў адчуваецца ўплыў тэндэнцый сучаснага мастацтва, работы выразна канцэптуальныя, у іх, як гаворыцца, "больш галавы". Кераміка

"Арт-Жыжаль" болей эмацыянальна, пачуццёвая, яна быццам бярэ пачатак у самім сэрцы беларускага майстра.

Між іншым, на цырымоніі адкрыцця выставы дырэктар Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі Уладзімір Пракашчоў, звярнуўшыся да прысутных, адзначыў сапраўды міжнародны статус пленэру "Арт-Жыжаль", а яшчэ — высокі ўзровень выстаў, што ладзяцца мастацкай галерэяй "Універсітэт культуры". Зразумела, для іх арганізатараў гэта істотная і прыемная заўвага.

Дзяніс БАРСУКОЎ,
дырэктар мастацкай галерэі
"Універсітэт культуры"

Падарую родны кут...

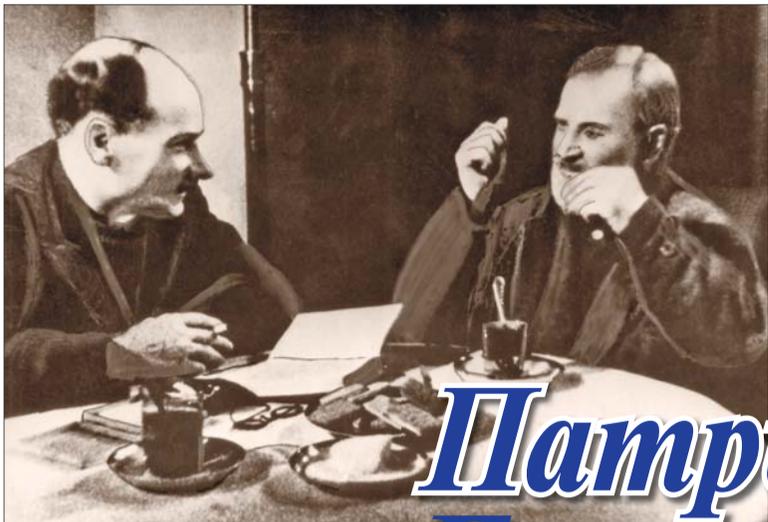
Скончыўшы факультэт фізічнага выхавання Гомельскага педагогічнага інстытута (цяперашні ГДУ імя Ф. Скарыны), Мікалай Лакутка доўгі час працаваў трэнерам па лёгкай атлетыцы і выкладчыкам фізкультуры ў розных навучальных установах Гомеля. Але развітацца з пэндзлем і фарбамі нават не спрабаваў. Бо ад прыроды меў сапраўды талент мастака, аздоблены першасным святлом дабрні і чалавечнасці, натхнёную, узвышаную душу.

Сёння сцены кватэры самабытнага мастака нагадваюць музей. Тут можна пабачыць шмат чаго цікавага. Карціны М. Лакуткі адлюстроўваюць прыгажосць добрушкай зямлі, роднага пасёлка Чырвоны Камень, яго непаўторных ваколіц. Асабліва запамінаецца "Родны кут". Палатно з дакументальнай дакладнасцю паўтарае шырокую вясковую вуліцу, традыцыйны калодзеж з ланцугом на драўляным валіку-круцёлцы, абрысы кучаравых дрэў, простыя хаты... Лашчыць погляд і вялізнае возера, якое вольна раскінулася ў шырокай лагчыне, дзе нетаропка бягуць тры невялічкія рачулікі.

"У дзяцінстве і юнацтве я захапіўся лыжным спортам, маіяваннем, добра граў на гармоніку, — успамінае Мікалай Лявонавіч. — У пасляваенныя гады вясковага вычоркі ладзіліся пад гармонік весела і цікава". А ў свой час на гэтым гармоніку гралі дзед Васіль і бацька Лявон. Нават на тэрміновай вайскавай службе ў далёкай Венгрыі звонкімі мелодыямі Мікалай весяліў сваіх сяброў. Гэты музычны інструмент і сёння запатрабаваны, бо захаваў добрую энергетыку родных людзей.

Нядаўна Мікалай Лакутка наладзіў чарговую выставу сваіх карцін. Гэтым разам — у Доме культуры вёскі Кузьмінчы, у родных мясцінах. Палзівіцца на творах таленавітага земляка прыйшлі многія. Гледачы беспамылкова пазналі на партрэце маці Мікалая Лявонавіча — Сынклету Іванаўну, вабная вясковыя краявіды. Расчуленыя, з цёплый ўспомнілі былога брыгадзіра паляводаў, ды шмат чаго іншага. Каб гэтая сустрэча запомнілася, руплівы і сціплы мастак падарыў землякам дзве свае карціны...

Ганна АТРОШЧАНКА

У цікавай кнізе Мікалая Жыгоцкага "Легендарны дзед" натрапіў на згадку: "Уручыць Талашу ордэн за № 14009 было даручана члену ЦВК БССР Стрэлю". Дзякуючы апо-весці Якуба Коласа "Дрыгва" ў Беларусі кожны ведаў пра мужа дзеда Талаша. А што гэта за незнаёмае "Стрэлю", ці як яго правільна вымаўляць? Што гэта за чалавек? Адкуль ён узяўся? Напэўна ж, адказная асоба, але чаму не названа яго пасада і няма нават ініцыялаў? Нельга было застацца аб'якавым да гэтай "белай пямы" ў біяграфіі прататыпа героя Ко-ласавай аповесці, і я паспрабаваў сёе-тое знайсці ў Нацыянальным архіве.

Патрыёт «чужой» Бацькаўшчыны

Пачэснае даручэнне ўручыць Талашу ордэн Чырвонага Сця-га падпісаў Аляксандр Чарвякоў. Атрымаў яго 28-гадовы старшыня Мазырскага акрутовага выканка-ма Юрый Уладзіміравіч Стрэле (па-руску — Стрэле). На герба-вым лістку было напісана: "Прэзі-дыум ЦВК БССР даручае Вам аса-біста выехаць у вёску Белкі, дзе на ўрачыстым паседжанні савецкіх і грамадскіх арганізацый, з шыро-кім удзелам сялян, уручыць Та-лашу гэтую высокую ўзнагароду, падкрэсліваючы яе значэнне, а так-сама тую ўчынкі, якія зроблены Талашом у грамадзянскую вайну і ў партызанскім руху, і адначасова перадаць яму прывітанне ад імя ўрада БССР".

Адклаўшы бягучыя справы, Юрый Стрэле выехаў у Петры-каўскі раён. Кнігі Коласа пра на-роднага героя тады яшчэ не было, але ён шмат ведаў пра Талаша і сам хацеў пабачыць яго...

Юрый Уладзіміравіч Стрэле нарадзіўся 24 жніўня 1900 года на станцыі Кашадары Трокскага павета Віленскай губерні (цяпер тэрыторыя Літвы). Але ў хуткім часе сям'я пераехала ў Бабруйск, дзе ён вучыўся ў мужчынскай гім-назіі і выдатна скончыў яе ў ва-семнацінаці годзе. У канцы года ён ужо працаваў настаўнікам Ру-дабельскай школы.

Бабруйская зямля прыгуліла лі-тоўца, людзі дапамагалі яму стаць на ногі, і ён з'яднаўся з імі, стаў рудабельскім партызанам. Калі нахлынула белапольская акупа-цыя, Максім Ляўкоў накіраваў яго на падпольную работу ў Бабруйск. Стрэле энергічна збіраў сілы па-трытаў-змагароў, але нядоўга. Праз некалькі дзён ён быў ары-штаваны польскай дыфензай.

Стрэле адвезлі ў Мінск, дзе ён

каля трох месяцаў сядзеў пад след-ствам у гарадской турме. Ён свед-чыць: "Разам са мной былі ары-штаваны бацька, брат Канстанцін і сястра Ніна. Сястру праз нейкі час выпусцілі. Я ў пачатку ліпеня ў час турэмнага бунту ўцёк. А баць-ка і брат, не вытрымаўшы збён-няў, памерлі. Нас вельмі часта да-пытвалі, збівалі і катавалі кожны раз да страты прытомнасці. Толь-кі вялікая фізічная сіла і моцнае здароўе дазволілі мне вытрымаць гэтыя мукі..." Пасля выгнання белапалкаў Стрэле вярнуўся ў Бабруйск, з 1921 года працаваў за-гадчыкам інфармацыйнага аддэ-ла павятовага выканкама. Спатрэ-білася — дапамагаў вёскам, быў старшынёй Ляскавіцкага, Акцябр-скага, Асавецкага валасных рэўка-маў. Стрэле бачыў, як сяляне па-цягнуліся да ведаў, да школ і кніг. А яму ж без узабагажэння ведамі нельга кіраваць. І Юрый Стрэле — як толькі паспяваў! — завочна паступіў у Маскоўскі ўніверсітэт, а потым і на аддзяленне грамад-скіх навук Белдзяржуніверсітэта.

Юрый Стрэле знайшоў сваё месца на беларускай зямлі, сярод добразычлівых людзей. У чэрвені 1922 года ён быў прызначаны на-меснікам начальніка Бабруйскага павятовага зямельнага ўпраўлен-ня. Ён ужо ведаў дарогі да вёсак і ў гутарках знаходзіў сцяжынку да сэрцаў сялян. Перабудова сель-скай гаспадаркі толькі пачынала-ся, і ён не ведаў, што яго лёс будзе звязаны з ёй яшчэ доўгія гады.

У той час усё вельмі хутка мянялася. Не прайшло і года, як Стрэле быў ужо ў Мінску і праца-

ваў загадчыкам аддзела сельскай гаспадаркі і членам калегіі Нар-камата земляробства БССР, які тады ўзначальваў Адам Славінскі. Стараўся, уносіў прапановы, быў здольны кіраваць, аналізаваць сітуацыю, знаходзіць паразумен-не з людзьмі. Таму па прапано-ве А. Р. Чарвякова ў 1926 годзе Стрэле выбралі старшынёй Ма-зырскага акрутовага выканкама, а яго намеснікам Івана Цыганко-ва, сялянскага сына з Чашніцкага раёна. Пашыралася аднаўленне ўсіх бакоў жыцця, і ў цэнтры ўвагі старшынёй былі яго важней-шыя накірункі. Рэканструкцыя фабрык і заводаў, землеўпарадка-ванне і землекарыстанне, пачат-ковыя школы і сямігадкі, дарогі і магазіны — усё гэта не пералічыш. І ўсюды людзі, людзі — розныя па забяспечанасці, адукацыі, харак-тары і палітычных памкненнях. Цікава было жыць, таму што ён усюды быў патрэбны.

Як узнагароду ўспрыняў Стрэле паездку ў Мінск, на VIII Усебеларускі з'езд Саветаў. Ён слухаў даклады Язэпа Адамовіча, Дзмітрыя Прышчэпава, Антона Баліцкага, даклад Маісея Сегалы аб Канстытуцыі БССР. Менавіта тады ён бачыў Якуба Коласа. Аб-одва трапілі ў спіс новага склада ЦВК. А потым Стрэле сустракаўся з ім на чарговых сесіях, магчыма, і размаўлялі. Цяпер Юрый уважлі-ва сачыў за вершамі і артыкуламі Коласа, якія з'яўляліся ў газетах ці часопісах. У яго маладушную душу, літоўца па нацыянальнасці (хоць іншы раз ён у анкетах дэлегата пі-саў: "беларус"), арганічна ўліваўся

духоўны свет твораў Коласа, Ку-палы, Крапівы, Галавача, Скры-гана, Чорнага і іншых беларускіх пісьменнікаў.

Дзень уручэння ордэна Васілю Ісакавічу Талашу быў вялікім свя-там і вялікай падзеяй не толькі ў вёсцы Белкі, куды прыехаў стар-шыня акрвыканкама. З'ехаліся людзі з навакольных вёсак, рай-цэнтра. Юрый Стрэле ўсміхаўся, паціскаючы моцную руку героя-партызана, пчыра віншаваў яго ад імя беларускага ўрада і самога сябе. На ўсё жыццё запомнілася яму гэта хвалоючая паездка.

З 1929 года Беларусь пераходзі-ла да сучаснай калектывізацыі. Спатрэбілася найбольш вопытныя кіраўнікі-аграрнікі, і Юрыя Стрэ-лана рэспубліканскае праўленне "Калгасцэнтр", старшынёй якога выбралі Сяргея Міцькова, яго на-меснікам — Юрыя Стрэле.

Стрэле аналізаваў якасць статы-стыкі, чыстку адміністрацыйнага апарату. У адным з артыкулаў ён пісаў: "Ні ў якім разе не навізав-аючы калгасам гатовых схем, не дапускаючы ніякага адміністра-равання, трэба рашуча змагацца з праваапартуністычнымі настро-ямі і ажыццяўляць вытрыманае, правільнае кіраўніцтва калгасамі. Трэба абвясціць самае бязлітаснае адхіленне ўсялякіх спроб бюра-кратычнага вырашэння ўсіх важ-нейшых пытанняў. Мы павінны дабіцца найбольш поўнага ўдзелу ўсёй калгаснай масы ў справе раз-меркавання даходаў. Рашаючае слова павінна быць поўнасьцю за-бяспечана агульным сходам кал-

гаснікаў". ("Звязда", 1930, 1 жніў-ня). Ён выступаў за калектывную працу і калектывны розум, за тава-рыскую ўзаемадапамогу. Яго моц-на непакоілі скажэнні дырэктывы і справаздач, зайзастства і самаў-хваленне. А бюракратызм, непава-гу да чалавека лічыў ганьбай нацыі, і беларускай, і літоўскай.

Стрэле ганарыўся тым, што не толькі адзін ён, літовец, аддае свае сілы і веды аднаўленню Бе-ларусі. У Мінску жылі маладыя літоўскія літаратары А. Дабуля-вічус, Л. Мяркітэ, Б. Паўлюкя-вічус і іншыя, яны ўваходзілі ў літоўскую секцыю "Маладняка" і добра ведалі беларускіх пісьмен-нікаў, асабліва Коласа і Купалу. Яны пісалі і пра тое, як жыць літоўцы ў нашай рэспубліцы. У Інстытуце беларускай культуры працаваў С. Матулайціс, якога паважаў Усевалад Ігнаціўскі. У Мінску выдаваліся літоўскія кнігі і літоўская газета.

З многімі беларусамі Стрэле зраўняўся ў прамым сэнсе гэтага слова. Яго малодшая сястра — на-стаўніца Ніна выйшла замуж за Максіма Ляўкова, які ў Мінску быў вядомым дзяржаўным дзеячам.

Юрый Уладзіміравіч яшчэ бачыў Якуба Коласа на IX Усе-беларускім з'ездзе Саветаў, дзе паэта зноў выбралі членам ЦВК, на розных пасаджэннях, чытаў яго паэму "Новая зямля", вершы і артыкулы ў газетах. З хвала-ваннем узяў ён у рукі Коласаву аповесць "Дрыгва". Кніга пра гераічнага дзеда Талаша, якому ён уручаў ордэн, стала для яго сямейнай рэліквіяй, сапраўдным скарбам.

Літаратура і жыццё ўяўляліся Стрэле нечым адзіным, суцэльным. І Колас, і Купала, і многія іншыя пісьменнікі вучылі яго муд-расці калектывнай працы, дружбе паміж народамі, прыгажосці ча-лавечай душы, і ён стаў шчырым патрыётам "чужой" Бацькаўшчы-ны. Юрый Стрэле не скардзіўся на свой лёс. Больш таго, яму зда-валася, што добразычлівая атмас-фера, якую стваралі народныя паэты сваімі кнігамі і неспраў-ным удзелам у грамадскім жыцці, — таксама каштоўная духоўная спадчына, якую трэба ўзбагачаць і захоўваць.

У пачатку 30-х гадоў Ю. Стрэ-ле працаваў намеснікам наркама земляробства БССР, а ў канцы 30-х — яго адправілі ў Асіповічы, дырэктарам МТС. Паехала з ім і кніжачка пра дзеда Талаша...

Эдуард КАРНІЛОВІЧ,
кандыдат гістарычных навук

Надзея ў канцы лістапада

Яскрава сімвалізуючы маладую ды са-кавітую моц беларускай літаратуры, ад-быўся фестываль "Бязмежа", які тра-дыцыйна ладзіцца ў Падляшшы. На гэты раз ён распачынаўся бенефісам вядомай бельскай паэткі, майстаркі верлібра Надзеі Артымовіч. Гэта ўжо не першая імпрэза, прысвечаная гэтай загадкавай асобе, якая застаецца таямнічай нават для самых бліз-кіх сваіх сяброў. Аднак цяпер Н. Артымо-віч атрымала права быць паўнаважнай гаспадыняй вечара. У беластоцкай кавяр-ні "Кабарэ", дзе на маленькай сцэне за цяжкімі чырвонымі штормамі вісіць плакат "Мулен Руж", рэпрадукцыі плакатаў з гра-тэскнымі сюжэтамі з'яўляюцца неад'емнай часткай інтэр'ера, а чырвоныя літары лі-тоўца на крэслы з тонкімі металічнымі спін-камі і людскія твары прыціснанае інтымнае святло, сабралася каля сотні прыхільнікаў творчасці паэткі, яе калег, выхаванцаў і сяброў. Надзею адорвалі ружамі, цёплымі ўспамінамі маладых гадоў, праведзеных разам, чыталі яе вершы, спявалі песні і на-огул весяліліся напоўніцу. Атмасфера па-навала гарэзлівая і паэтычная — так, нібы ўсе прысутныя на час забыліся на свой уз-рост і статус і закружыліся ў віры вершаў, мелодый, восеньскай лістоты, бакалаў з віном і вечаровага гоману. Як патлумачыў М. Ваўранок, супрацоўнік тыднёвіка бела-рустаў у Польшчы "Ніва", які вёў імпрэзу, лістапад дзеля правядзення гэтага бенефі-су быў абраны нездарма: апроч таго, што восень наогул лічыцца парой паэтычнай, апошні яе месяц часта ўгадваецца ў вер-шах Н. Артымовіч.

*Распалю касцёр
у цёмным лесе...
склічу яшчэ раз
зязюляў-прачыц
палічу гады-хвіліны...
павяду белых коней
да ваганою
у ваганою ўкіну
абдзёртую манету...
гляну ў люстра
абніму восеньскае неба...
заслухаюся яшчэ раз
у жоўтай музыцы...
схаваю глыбока
глыбока
лістападавы прыпеў...*

Матуў "жоўтай музыкі", які гучыць у гэтым вершы, даў назву апошняму па-часе зборніку паэзіі Н. Артымовіч. Жоў-тая — таму што, як восеньскае лісце, за-латая, зіхоткая, прагна да палёту і жыц-ця, аднак, як і лістота ў час лістападу, паэзія бельскай паэткі навіяе смутак і жал, дае адчуванне хуткага завядання, болу, раставання, настальгі... апошняга спеву.

Мабыць, з-за гэтага, бенефіс атры-маўся занадта ўрачыстым і эфемер-ным, здавалася, што паміж жыццё-сцвярдзальных твораў гасцей паў-сюдна мільгаюць твары непрысутных — тых самых, якіх Артымовіч пры-гадавала на самым пачатку імпрэзы. "Я ведаю, што ўсе яны насамрэч з намі", — сказала паэтка. Асаблівае шкада-ванне яна выказала з той нагоды, што

яе стары сябра Юрка Геніюш ужо не можа быць побач у момант яе творча-га свята. Дарэчы, што тычыцца свята, дык кожны прысутны звязаў гэты бенефіс з якой-небудзь сваёй метафарай. Пісьменніца і супрацоўніца тыднёвіка "Ніва" Г. Кандрацюк-Свяржубская пра-спявала для Артымовіч народную вя-сельную песню, адзначыўшы, што гэты бенефіс нагадвае ёй паэтычнае вясе-ле. Песень наогул у гэты лістападаўскі вечар спявалася шмат — спевам ад-крыў мерапрыемства бард А. Кабзар: прагучала "Ад'язджаючы" на словы паэткі, а пасля залатым на Н. Артымо-віч пасыпаліся віншаванні і падарункі. Галоўны рэдактар "Нівы" Я. Вапа асабі-ста паклапаціўся пра тое, каб на сваёй творчай вечарыне Надзея сустралася з даўнімі сябрамі, майстрамі мастацкага

слова з Мінска, Гродна і Брэста, а калі запрошаныя госці расселіся ў зале, уру-чыў гераіні вечара ахапак чырвоных руж — любімых кветак паэткі. Ружы дарылі ў гэты вечар усе, ад іх колькасці ажно стракацела ў ваках і з лёгкасцю ўяўлялася, што за сценамі "Кабарэ" — не маркотны дажджлівы лістапад, а свежая, пясчотная і паэтычная вясна. Зрэшты, сябры-паэты таксама не ма-рудзілі з віншаваннямі: свае творы для паэткі прачыталі Л. Дранько-Майсюк, Р. Сітніца і Ю. Гумяноў, а бард Э. Аку-лін падараваў Надзеі кружэлку са сва-імі песнямі. Аднак са сцэны гучала не толькі беларуская мова. Дэкламаваліся пераклады на польскую (іх чытаў акцёр Д. Шада-Бажышкоўскі), і ўжо сапраўды нечакана загучала паэзія Н. Артымовіч па-кітайску. Такім падарункам ушана-ваў сваю настаўніцу і любімую паэтку карэспандэнт Польскага радыё ў Кітаі Т. Саевіч, які прыляцеў на ўрачыстасць з Пекіна. Віншавалі Н. Артымовіч пра-дстаўнікі беларускага консульства ў Беластоку, беластоцкі епіскап Іакаў, прадстаўнікі Дэпартаменту культуры маршалкоўскай управы. Сур'езныя ж і ўрачыстыя прамовы шчодро разбаўля-ліся музыкай. З "Балады маршандскага дзеда" паэта і празаіка Я. Камінскага прысутныя даведліся пра кулінарнае майстэрства адмысловай мастачкі воль-нага верша. Калі бакалы з віном кру-жыліся ў паветры разам са сваімі га-спадарамі, а гамана і смех напоўнілі ўсю прастору ўтульнай кавярні, для гасцей і самой Надзеі Артымовіч на добрае за-канчэнне бенефісу беластоцкі гурт "Po and friends" выконваў свае меладычныя рамантычныя кампазіцыі.

Выдатны даследчык нашай літаратуры

Пра літаратуразнаўцу, доктара філалагічных навук, прафесара Аляксандра Вазнясенскага (1888—1966) ёсць згадка ў Беларускай энцыклапедыі і ў бібліяграфічным слоўніку "Беларускія пісьменнікі". Але гэтага даволі мала, каб расказаць пра чалавека, які зрабіў значны ўнёсак у гісторыю беларускага літаратуразнаўства.

Нарадзіўся Аляксандр Вазнясенскі (Узнясенскі, Узнесянскі) у Сімбірскай губерні Расіі. Пасля заканчэння ў 1913 годзе славяна-рускага аддзялення гісторыка-філалагічнага факультэта Варшаўскага ўніверсітэта атрымаў там магчымасць навуковай падрыхтоўкі да прафесарскага звання. Але Першая сусветная вайна прымусіла памяняць месца жыхарства, а таксама ўсе свае жыццёвыя планы. Спачатку ён працуе асістэнтам, прыват-дацэнтам гісторыка-філалагічнага факультэта Растоўскага ўніверсітэта, а калі ў 1921 годзе быў адкрыты Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Аляксандр Вазнясенскі прыехаў у Мінск. Сюды яго запрасіў першы рэктар БДУ Уладзімір Пічэта.

У Мінску Аляксандру Вазнясенскаму працавала добра. Спачатку ён быў дацэнтам, а з 1927 года стаў прафесарам. Хутка вывучыў беларускую мову, шмат чытаў твораў беларускіх аўтараў, з многімі літаратарамі быў знаёмы асабіста, часта сустракаўся, сябраваў. Вясной 1926 года, калі пачаў вывучаць творчасць Янкі Купалы, быў запрошаны на Кастрычніцкай вуліцы. "Я быў у яго каля дзвюх гадзін, — згадвае Вазнясенскі ў зборніку "Янка Купала", — Увесь час быў запоўнены ажуўленай размовай на літаратурныя тэмы. Гутарка пачалася з Лермантава, выданне якога ляжала на стале разам з другімі кнігамі ў некаторым, як кажуць, "лірычным" непарадку. Иван Дамінікавіч адразу пачаў гутарку аб рускім паэце. Ён выказаў захапленне ім, звярнуўшы ўвагу на станоўчыя здабыткі яго творчасці... Купала адзначыў пратэстуючы пачатак у паэзіі Лермантава і, гаворачы аб гэтым, закрануў у той жа сувязі Пушкіна і Някрасава. Затым размова перайшла да класікаў сусветнай літаратуры. Былі закрануты імёны Шэкспіра, Шылера, Гётэ, Байрана, Беранжэ, Міцкевіча і шмат іншых. Я выйшаў ад беларускага паэта і быў здзіўлены яго надзвычай шырокім літаратурным кругоглядам, яго глыбокім веданнем літаратуры, яго ўменнем разумець сутнасць і значэнне кожнага мастака. Маё наведванне сталася незабыўным".

У 1920-х гадах Аляксандр Вазнясенскі шмат друкуецца, а значыць і піша. У часопісах "Польмя", "Узвышша", "Крывіч", "Маладняк", у "Працах БДУ" ён аналізуе творчасць Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Якуба Коласа, даючы параўнальна-тыпалагічную характарыстыку іх творчасці ў кантэксце еўрапейскіх літаратур. У часопісе "Польмя" за 1929 год літаратуразнаўца публікуе сваё вялікае даследаванне "Ля вытокаў мастацкай прозы Якуба Коласа". У ім крытык прааналізаваў стыль аўтара, вывучыў яго мастацкую мову, умела параўноўваў прозу Коласа з прозаі Тургенева, Гогаля, Дастаўскага. "У галіне стылю эмацыянальнага псіхалагічнага, — піша Аляксандр Вазнясенскі, — наш пісьменнік больш блізкі да традыцый рамантычнай творчасці. Яго мастацкая мова ў гэтым выпадку пераважна рамантычная" ("Польмя").

Працуючы ў Белдзяржуніверсітэце, А. Вазнясенскі даследаваў гісторыю беларускага тэатра, а таксама беларускі тэатр 1920-х гадоў. Сам крытык прымаў актыўны ўдзел у рабоце тэатральнай падсекцыі Інбелкульту, добра ведаў тагачаснае тэатральнае жыццё. Як адбітак з часопіса "Узвышша" ў 1927 годзе выходзіць яго праца пра сучасны беларускі тэатр 1921—1926 гадоў, а ў 1930 годзе ў красавіку "Маладняк" публікуе яго артыкул "Перспектывы сучаснага беларускага тэатра". Чэрвеньскі нумар часопіса "Узвышша" за 1929 год друкуе цікавае даследаванне Аляксандра Вазнясенскага "Другі Беларускі Драматычны Тэатр".

Даследчык расказаў пра станаўленне гэтага калектыву, прааналізаваў яго рэпертуар, рэжысёрскае і акцёрскае майстэрства, сцэнаграфію, спыніўся на п'есах В. Шашалевіча "Апраметная", А. Глобы "Астап", М. Грамыкі "Каля тэрасы" і іншых драматургаў і некаторыя крытычна ацаніў. У 1930 годзе прафесару Вазнясенскаму ДПУ БССР загадвае пакінуць тэрыторыю Беларусі. У гэты час быў арыштаваны ў Мінску і літаратуразнаўца, крытык, педагог Уладзіслаў Чаржынскі, якога выслаюць у ссылку ў Казань, а Вазнясенскага ў Маскву. У Маскве Аляксандр Вазнясенскі ўладкаваўся на працу ў Маскоўскі абласны педагагічны інстытут, пасля ў Маскоўскі інстытут кінематаграфіі, а потым працаваў у Народным камісарыяце цяжкай прамысловасці.

У 1934 годзе ў Мінску арыштоўваюць прафесара Івана Замоціна, які добра ведаў амаль усю мясцовую творчую інтэлігенцыю, у тым ліку і Вазнясенскага. Замоцін не вытрымлівае цяжкіх допытаў і дае паказанні пра міфічную арганізацыю "Рускай нацыянальнай партыі", да якой нібыта належаў ён сам і іншыя навукоўцы, сярод якіх быў і Аляксандр Вазнясенскі. Івана Замоціна хутка адпускаюць, а Вазнясенскага ў 1934 годзе арыштоўваюць у Маскве. У сваіх успамінах у 1956 годзе Вазнясенскі піша: "Когда я был арестован в 1934 году в Москве вместе с академиком Перетц и Сперанским,

мне зачитали показания Замотина, который называл меня монархистом... После долгих истязаний, применяемых ко мне, я вынужден был дать показания на Замотина... Замотин пострадал благодаря своей слабхарактерности..." ("СБ", 19 студзеня 2007). Пацярпеў і Вазнясенскі. Пасля арышту яго накіроўваюць у Ташкент, дзе літаратуразнавец пражыў 5 гадоў. За гэты час ён паспеў наладзіць сувязь з беларускім крытыкам і літаратуразнаўцам Уладзіславам Чаржынскім, які ўжо некалькі гадоў жыў і працаваў у Казані. Знаёмыя яны былі яшчэ ў 1920-х гадах, калі жылі ў Мінску. Магчыма, Чаржынскі дамовіўся з працаю і

Прэзентацыі У пошуках рэгіянальных залацінак

На чарговы "літаратурны чацвер" Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа запрасіў стваральніка кнігі "У пошуках страчанага: Гісторыя Беларусі ў старых паштоўках". Здавалася б, праект гэты не зусім літаратурна-асветніцкі, і вясці аб ім гаворку лепей у музеі гісторыка-краязнаўства ці, урэшце, у бібліятэцы. Але, мяркуючы па ўдзельніках імпрэзы, па той атмасферы, што склалася ў гэты чацвер у Коласавым доме, месца для чарговага знаёмства чытачоў з кнігай было абрана правільнае.

Дырэктар РВУ "Літаратура і Мастацтва" і аўтар тэкстаў альбома "У пошуках страчанага" Алесь Карлюкевіч расказаў пра вытокі гэтага прыкметнага ў айчынным краязнаўстве праекта. Цікавымі меркаваннямі пра здзейсненае падзяліўся вядомы архівафіл Віталь Скалабан. Свае ацэнкі кнізе, самой падзвіжніцкай справе калекцыянера-філакартыста Уладзіміра Ліхадзедава зрабіў пісьменнік, рэдактар аддзела крытыкі часопіса "Нёман" Алесь Марціновіч. З цікавасцю слухалі прысутныя выступленне загадчыка аддзела культуры Стаўбінскага райвыканкама Анатоля Грэкава. Ён, між іншым, і сам калекцыянер. Шмат сіл і клопатаў укладвае ў стварэнне музея гісторыі горада Стоўбцы. І Анатоль Васільевіч, і

публікацыі, фотаздымкі, дзённікі, творы. У тым ліку рабочы дзённік прафесара Вазнясенскага за 1954 год, даведка аб рэабілітацыі, атрыманая з Маскоўскага гарадскога суда ў 1964 годзе за подпісам старшыні суда Асятрова. У ёй, дарэчы, сказана, што "дело по обвинению Вознесенского Александра Николаевича, до ареста профессор Московского областного педагогического института, пересмотрено Президиумом Московского городского суда 26 октября 1964 года. Постановление коллегии ОГПУ от 29 марта 1934 года отменено, а дело в отношении Вознесенского Александра Николаевича, 1888 года рождения, производством прекращено за отсутствием в его действиях преступления. Вознесенского Александра Николаевича по настоящему делу реабилитировать".

Рыхтуючы гэты матэрыял, запытаўся пра Аляксандра Вазнясенскага ў доктара філалагічных навук прафесара Алега Лойкі. Алех Антонавіч сказаў: "Аляксандр Вазнясенскі, Уладзімір Пічэта і Иван Замоцін — выдатныя навукоўцы, якія ўнеслі вялікі ўклад у беларускую гісторыю і філалогію ў 20—30-х гадах ХХ стагоддзя. Гэта быў нялёгка, супярэчлівы і жорсткі час для Беларусі. Але вучоныя ў сваіх творчых ацэнках кіраваліся эстэтычнымі крытэрыямі, а не вульгарна-сацыялагічнымі догмамі. Аляксандр Вазнясенскі быў настаўнікам майго настаўніка Юліяна Пшыркова. Калі я чытаў артыкулы Вазнясенскага, мне здавалася, нібыта гэта былі артыкулы Пшыркова. Таму што разуменне было аднолькавае. Якуба Коласа ў той час шальмавалі, але крытык Аляксандр Вазнясенскі на гэта не падаўся. І пісалі Вазнясенскі, Замоцін і Пічэта па-беларуску. Дарэчы, Замоцін быў прафесарам Варшаўскага ўніверсітэта, Пічэта рэктарам і прафесарам Белдзяржуніверсітэта, пасля — Маскоўскага ўніверсітэта, Вазнясенскі — прафесарам Казанскага ўніверсітэта. Гэта былі найвялікшыя асобы Беларусі ХХ стагоддзя".

Сяргей ЧЫГРЫН

На здымку: Аляксандр Вазнясенскі.

следам намеснік галоўнага рэдактара "Мінскай праўды", краязнаўца Сяргей Галоўка гаварылі пра неабходнасць стварэння ў будучым рэгіянальных альбомаў "У пошуках страчанага". Прыкладам, чаму б не выдаць кнігу наступнага зместу — "Міншчына на старых паштоўках"? У адказ на агучванне гэтай ідэі Уладзімір Ліхадзедаў адзначыў, што дзеля гэтага ўсе магчымасці ёсць, маштабы яго калекцыі дазваляюць гэта зрабіць. Як, між іншым, ёсць і запыт чытачоў. Пра цэпальню стасункаў з гістарычнай памяццю праз знаёмства са старымі паштоўкамі гаварылі дырэктар музея Зінаіда Камароўская, малодшы сын Якуба Коласа Міхась Канстанцінавіч Міцкевіч, паэт, першы намеснік дырэктара РВУ "Літаратура і Мастацтва" Алесь Бадак.

Прыгожым музычным афармленнем музейнай прэзентацыі стала выступленне вучняў сталічнай гімназіі № 17 з музычна-педагагічным ухілам. Асабліва ўразіла прысутныя песня "Вольны вецер", напісаная на словы Янкі Купалы.

Кастусь ЛАДУЦЬКА

На здымку: падчас прэзентацыі. Фота Кастуся Дробава

Крокі яго сэрца

Аляксей Русецкі нарадзіўся ў вёсцы Студзянец Касцюковіцкага раёна. Паэт усё жыццё спяваў заповітную песню свайму куту, сваёй маладосці — гераічнай касцюковіцкай зямлі.

Вельмі красамоўнымі з'яўляюцца радкі з аўтабіяграфіі паэта, што адносяцца да 1926 года: "Восень прынесла мне шмат радасці. Я вытрымаў уступныя экзамены ў чацвёрты клас Касцюковіцкай сямігодкі. Тады ж мяне, 14-гадовага хлопца, прынялі ў камсамол. Вучыцца было няцяжка, але вясной і восенню я часта спазняўся на ўрокі. Пакуль прывядзеш каня з начлега, паснедаеш, прабяжыш пяць кіламетраў да школы — сонца высока..."

З першымі вершамі ў друку А. Русецкі выступіў у 1934 г. Ён — аўтар зборнікаў паэзіі "У заўтрашні свет", "Святло акон тваіх", "Усход і Запад", "Служба святла", "Зямля гаворыць зорам", "Два колеры жыцця", "Позірк", "Крокі сэрца", "Хвала жыццю". У 1981 г. стаў лаўрэатам прэміі імя Аркадзя Куляшова за кнігу "Крокі сэрца".

Жанр паэмы спадабаўся яму сваёй ёмістасцю і шматграннасцю. А. Русецкі з'яўляецца адным з заснавальнікаў ліра-маналагічнай паэмы ў айчынай паэзіі ("Яго Вялікасць", "Маналог Зямлі"). "Маналог Зямлі" — гэта своеасаблівы працяг "Яго Вялікасці". У "Маналогу Зямлі" сцвярджаецца адказнасць чалавека за памнажэнне ўсяго прыгожага на планеце. Гэтыя творы сталі голасам сэрца паэта, болей за Зямлю. У паэмах "Айкумена", "Хвала жыццю" ён стварыў манументальны вобраз Чалавека, злучыўшы яго лёс з глабальнымі праблемамі Сусвету. Прычым інтэлектуальная і філасофская думка часта набывае значнасць у прастае выказвання, узмацняецца самой формай твораў. Паэт з'яўляецца выразнікам народнага погляду на падзеі, падае філасофскае асэнсаванне іх з пазіцыі народа, дзе "я" — асоба лірычнага героя — нярэдка зліваецца з маналітам народных мас.

Лірызм у Русецкага своеасаблівы, бо нярэдка пачуцці выяўляюцца не адкрыта, а апасродкавана, таму што паэт імкнецца гаварыць і гаворыць ад імя народа, адначасова выказваючы свой уласны роздум. У яго паэзіі назіраецца вялікая сувязь з фальклорам. У яго застаўся той жа народны погляд на рэчы, падзеі, і, урэшце, на сябе ў гэтых падзеях. Народнасць светапогляду аўтара — у разуменні непахіснасці, непарушнасці законаў нацыянальнага жыцця. Сярод яго духоўных настаўнікаў — знакаміты дзядзька Якуб. Мне падабаецца верш А. Русецкага "Памяці Якуба Коласа":

*Закончыўся яго вялікі шлях
Узгоркам ціхім і вяноў і кветак,
І толькі сэрцу чуецца працяг
Жыцця паэта.
Ён з імем нівы нашай паўстае —
Нястомны сейбіт, ад каго пачуты
І боль, і гнеў, і радасці яе
На свеце ўсюды.
Яго заўжды край родны будзе сніць —
У подзвігу яго натхнёнай музы
Ёсць вера наша горда гаварыць:
— Мы — беларусы!..*

Таленавіта справу Якуба Коласа ў айчынай паэзіі працягвае і А. Русецкі. Бераг добра паэта — гэта вера ў чалавечае шчасце, яго магчымасць і здзяйсненне — даказвае творца ў сваёй лірыцы. Аб характары яго герояў можна сказаць словамі Л. Талстога: "Здаецца, просты чалавек, а прыйдзе суровая часіна, у вялікім і малым, і паднімецца ў іх агромністая сіла". Дададзім, усюды заўважаем павышаную ўвагу аўтара да глыбокіх сацыяльных вытокаў паводзін чалавека.

Выдатны рускі мастак І. Шышкін неяк трапна заўважыў, што пейзаж павінен быць не толькі нацыянальным, але і мясцовым, гэта значыць рэгіянальным, звязаным з канкрэтнымі прыродна-бытавымі рэаліямі. У многіх вершаваных пейзажах Русецкага лёгка адчуць непаўторны каларыт, своеасаблівую экзатыку і гаючы баравы подых гераічнай магілёўскай зямлі.

У яго паэзіі жывы і шматвобразны свет прыроды падключаны да асэнсавання важных праблем нашага жыцця. Думка паэта аб вернасці роднай зямлі і традыцыям бацькоў часта ўвасабляецца ў вобразах з дзяцінства знаёмай і блізкай сваячкі-прыроды.

На беларускую мову А. Русецкі пераклаў пасобныя творы М. Някрасава, А. Міцкевіча, М. Упеніка. У 2000 годзе паэт пайшоў ад нас, аднак памяць пра яго жыве ў яго таленавітай паэзіі.

Канстанцін КАРНЯЛЮК

Было іх, здаецца, трох калег па прызначэнні, хто нарадзіўся ў тым славутым 1917-м і каго з гэтай прычыны называлі нібыта і ганарова "равеснікамі рэвалюцыі". Равесніцтва падобнае, як вядома, ніякіх прывіляў творцу не давала, акрамя хіба адной — пісаць толькі вартае. А імёны траіх: Пімен Панчанка, Янка Брыль ды ён, Міхась Калачынскі. Летась паэту споўнілася 6 дзевяноста.

Нарадзіўшыся ў самы холад зімы, недзе адразу пасля з'яўлення на свет будучы паэт мусіў зведаць і гарачае полымя пажару. Падчас адступлення немцаў агонь выкаціў ледзь не палову Крупак. Згарэла і хата Калачынскіх. Памёр і галоўны кармілец яе — бацька. І тады маці разам з дзецьмі падаралася шукаць ратавання ў вёску Селішча, дзе жылі яе бацькі.

Дзедава вёска раскідала свае хаты пры самым балоце. А блізка за ім пачынаўся лес. Стаяў ён высокай зубчатай сцяной і верхаўнікамі сваімі зліваўся з аблокамі. Яшчэ да таго, як малы Міхась навучыўся чытаць і пісаць, "сваю зялёную кнігу, поўную тямніц і дзівос" разгортвалі перад ім родныя бары.

Уражанні дзяцінства, як вядома, самыя трывалыя. Тое, як "гле-лі жарком журавіны", як крычалі за Селішчам "картавыя журавы", як зімой "ветрык ззаду бяжыць, вужак белых пад нагамі ганяе", а сонца "промні ў снезе разгубіла", засталася ў памяці назаўсёды, як згадка найдзіўнага характава прыроды. Усё гэта, ды яшчэ кнігі, і пакліча хлапчука ў свет паэзіі.

Пашанцавала і на паэтычнага настаўніка. У Крупках, куды ён пайшоў вучыцца, літаратуру ў школе выкладаў малады здольны паэт Янка Гоманаў. Толькі быў ён задужа патрабавальны, як зда-лося тады пачаткоўцу: калі возьмецца чытаць ды правіць чужы верш, дык і слова аўтарскага ў ім не застаецца. Узлаваўся юны паэт і нават сімпатыі свае вырашыў памяняць. Адаваць перавагу пачаў фізіцы. Неўзабаве сканструяваў фотаапарат і нават рабіў на ім нейкія фотаздымкі, а потым і дэтэктарны радыёпрыёмнік сабраў. І нават Мінск у навушніках пачуў. Але перамагла паэзія. Усміхнулася яму першай, і не абыякой, удачай. Неяк ішоў праз лес, а ў галаве сам сабой склаўся верш:

*Ах, якія трусікі —
Проста прыгажосць:
Чорненькія вусікі,
Беленькая поўсць.*

О, як пашанцавала таму вершу! Калі яго надрукавалі ў часопісе "Іскры Ільіча", дык тут жа твор трапіў на вочы жонцы Янкі Купалы Уладзіслава Францаўне. Тая прачытала яго самому Купалу, а потым змясціла ў чытанцы.

Дзіўнае шанцаванне — верш вучня ды ў школьнай чытанцы! Гэтак і прызнаным паэтам рэдка шанцуе.

Паэтычныя крылы вырастаюць у каго як — у адных і надта доўга і бялоча, у іншых раптоўна і нечакана... Тут было якраз другое.

Крылата на самай справе пачаў пачувацца Міхась Калачынскі калі трапіў у Мінск, у паважаную газету "Літаратура і мастацтва", дзе працаваў спачатку літкансультантам, а потым і адказным сакратаром.

Праца ў літаратурнай рэдакцыі для маладога пісьменніка — таксама ў нейкай ступені творчая школа, дзе ўрокі бяруцца праз узаемаадносінны, сустрэчы, гутаркі з вядомымі аўтарамі. Карысна, як прызнаваўся паэт, "сярод свайго брата патырчаць, "абцясацца" трохі. Тым больш, калі з рэдакцыі з новымі творами часамі заходзяць і самі народныя Янка Купала і Якуб Колас.

Да вайны ён выдаў некалькі кніг сваіх паэм, але згадваў пра іх мала, лічыў не вартымі ўвагі. А ва ўспамінах часта вяртаўся ў той даваенны час, калі яго пры-малі ў Саюз пісьменнікаў. Шаля яго поспехаў была вельмі хіст-

Прасякнута вернасцю

кай, як прызнаваўся сам, але ўсё ж пераважыла. Можна, таму праз усё сваё творчае жыццё ён з такой павагай адносіўся да маладых. Сведчу гэта яго словамі: "Зараз, калі ў Саюз з маладых каго прымаюць, хочацца на яго шалю хаця камячок для перавагі кінуць: з камячоў Эверэст насыпаць можна". Яго бацькоўскую ўвагу ў свой час адчуў і я сам. Міхась Іванавіч не толькі напісаў мне пісьмовую рэкамендацыю ў Саюз пісьменнікаў, а і запрасіў на працу ў часопіс "Беларусь", які ён амаль два дзесяцігоддзі ўзначальваў. Праўда, папрацаваць нам разам так і не давялося: не пажадаў таго адзін важны чыноўнік. А вось аўтарам часопіса я застаўся на доўгія гады. І калі заходзіў у рэдакцыю, было адчуванне, нібы сапраўды я працую ў гэтым калектыве. Бо і ўсе супрацоўнікі, ад намесніка рэдактара Георгія Шыловіча да Міколы Гроднева, лічылі мяне ледзь не сваім. Яшчэ тады я зразумеў, што ўсё ў жыцці і творчасці Міхася Калачынскага было прысвечана самой чалавечнасці:

*Хачу, каб стала людзям лепш.
Больш характава на свеце.
За гэта ў бой ідзі,
І мужным будзь да смерці.*

Добры адрэзак жыцця М. Калачынскага звязаны з арміяй. Як потым сам ён казаў, «адпраўляўся на тры гады — прыйшоў без малага праз пятнаццаць». На тры пятнаццаць прыпадаюць і дзве страшныя вайны.

На фінскім фронце ваяваў у авіяцыі. І калі на лясны аэрадром груганнем наляцелі варожыя самалёты, ён не пакінуў сваёй баявой машыны. Там, у карэльскіх сумётах, напішацца такое:

*Так наступіла, як бывае
У немінуцасці самай,
Душы агнём выпрабаванне,
Надзей, што крочылі са мной.*

*Я побач з лютай небяспекай,
І стаў таму яшчэ мілей
Мне край бацькоў — палеткі, рэкі,
Дзівачы спеў і смех дзяцей.*

З фінскіх вершаў склалася кніга «На выбаргскай дарозе». Гранкі яе згарэлі падчас бамбёжкі Мінска чэрвеньскім ранкам 1941 года.

З авіяцыі паэт трапіў у франтавую газету. Пра цяжкія ваенныя шляхі-дарогі ён сціпла і дакладна скажа ў сваёй аўтабіяграфіі: «...На фронце ўсялякае здаралася бачыць і пераносіць. Над каўказскімі пераваламі на «кукурузніку» пад агонь «месераў» трапляў. Хадзіў на штурм кубанскай станіцы за танкамі. Поўзаў на «пя-

тачку» — плацдарм на стромых Дняпра. З кавалерыстамі ў прарыве быў, на Адэсу ідуць...»

Астатняе трэба шукаць у вершах. Ды не ўсё. Многае заста-лося на старонках тых самых франтавых газет, у артыкулах і нарысах пра герояў, у памфлетах і фельетонах. Вершы пісаліся з прыходам начэй, у перапынку паміж баямі. У франтавых нізках паэта я адшукаў такія радкі:

*Паг вечар хавалі забітых,
Легзь бой рукапашны заціх.
Ля свежай магілы на плітах
Жывыя сышліся да іх.
.....
Пагкрадваўся вечар.
У смутак
У прыцемкі сонца зайшло.
Цясніны чакалі салоту,
Патронаў жа ў нас не было.*

Гэта праўда вайны. У дзёнік такога не запішаш. Гэта запісана сэрцам і болей.

Франтавы шлях для М. Калачынскага завяршыўся далёка за Венай па дарозе Лінц—Прага. З "вялікага паходу" паэт-франтавік вяртаўся ў родны Мінск. Усё, створанае на дарогах вайны, увайшло пасля ў кнігі "Сонца ў блакіце" (1949) і "У вялікім паходзе" (1952). Потым былі іншыя зборнікі. Яны — пра мірныя будні, новыя сустрэчы і дарогі, гераічных людзей нашага і не нашага краю.

М. Калачынскі любіў лес, цаніў усё прыгожае і непаўторнае на роднай зямлі. Быў добрым грыбніком і рыбаловам. У доўгім калідоры ягонай кватэры па вуліцы Янкі Купалы ляжалі аўтамабільныя шыны, нейкае шафёрскае начынне. Паэт заўсёды жыў адчуваннем дарогі. Вандроўныя колы яго круціліся і на абшарах маёй Налібоцкай пушчы, якую я некалі шчасліва высватаў Міхасю Іванавічу на добрае сяброўства. Ды першым "свагам", відаць, быў усё ж Янка Брыль. Адраду ў палсяваенныя гады.

У сваёй творчасці М. Калачынскі імкнуўся ісці ад самога жыцця. Нават прызнаваўся: "Больш мне ўдаюцца рэчы, якія ўзнікаюць з непасрэдных назіранняў над жыццём, падказанняў падарожжамі, сустрэчамі з простымі цікавымі людзьмі, мудрасцю народнай". Ці не з гэтых меркаванняў пісалася ягоная паэтычная кніга "Докшыцкі каравай". На яе паэт ускладаў вялікія надзеі. Але нават сама тэма не заўсёды ратуе творцу. Кніга не мела такога чытацкага поспеху, на які разлічваў аўтар.

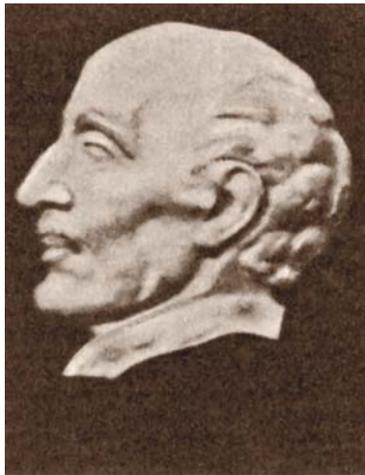
...У 1938 годзе, па сутнасці на самым пачатку свайго творчага шляху паэт напіша працуючы верш "Вернасць". Твор пра тое, як жанчына, праводзячы ў паход свайго люблага, дорыць яму нітку з іголкаю, дужа неабходныя для салдата рэчы:

*Агдала, Успынула вясёлкай
І без слёз сказала на хаду:
— За табой, як нітка за іголкай,
Я па свеце да канца праўду!*

Я часта думаю пра тое, што і сама паэзія мусіць быць прасякнута шчырай чалавечай вернасцю ўсяму найдарогаму ў свеце: вернасцю роднаму слову, бацькоўскай зямлі, усяму, што ўзвышае чалавека. Гэтаму святому правілу ніколі не здраджаваў і Міхась Калачынскі.

Казімір КАМЕЙША

Сымон Будны (каля 1530—1593) — найбольш яркі беларускі пісьменнік-інтэлектуал, сацыяльны і рэлігійны філосаф эпохі Рэфармацыі, які набыў агульнаеўрапейскую вядомасць. Кнігі асветніка, выдадзеныя ў Нясвіжы і Лоску, з захапленнем чыталіся ў многіх краінах Заходняй Еўропы. Гуманістычныя ідэі філосафа ў абарону свабоды чалавека, палымныя заклікі да паўсюднага панавання ў грамадстве розуму і навукі знаходзілі глыбокі водгук ў сэрцах суайчыннікаў, а таксама ў Германіі, Швейцарыі, Францыі, Англіі, Італіі, Маскоўскай Русі. Сымон Будны стаў увасабленнем вальнадумства і рэнесансавай смеласці, сімвалам духоўнай велічы і таленту славянскіх народаў.

Перакладчыцкі талент Сымона Буднага найбольш ярка выявіўся ў час працы над Свяшчэнным Пісаннем. Сымон Будны, як вядома, перакладаў "Біблію" на польскую мову. Перакладчык карыстаўся самымі разнастайнымі папярэднімі выданнямі і рукапісамі Свяшчэннага Пісання: лацінскімі, яўрэйскімі, грэцкімі і рознымі славянскімі, а таксама шматлікімі творамі старажытных тэолагаў, якія хоць неяк закраналі ці цытавалі біблейныя тэксты. У час працы над Новым Запаветам ён абавіраўся на ранейшыя пераклады, зробленыя выдатнымі еўрапейскімі вучонымі.

Публіцыстычная творчасць Сымона Буднага мела выразную гуманістычную і сацыяльную скіраванасць. Галоўнае месца на старонках яго твораў займала этычная праблематыка, сістэма каштоўнасцяў і духоўных арыенціраў чалавека. Сымон Будны выступаў супраць несправядлівых, захопніцкіх войнаў. Ён паказваў непазбежнасць сацыяльнай іерархіі ў грамадстве, сцвярджаючы, што ні Хрыстос, ні апосталы ніколі не патрабавалі знішчэння багатых і прыватнай уласнасці. Кожны чалавек, падкрэсліваў ён, можа мець маёмасць любых памераў, абы яна набывалася сумленным шляхам.

Беларускі пісьменнік-публіцыст сфармуляваў 15 аргументаў у абарону ўрада і дзяржавы, бліскуча пацвердзіўшы думку, што кожны хрысціяннін можа займаць свецкую пасаду і, сумленна выконваючы свае абавязкі, прыносіць велізарную карысць усюму грамадству.

Галоўнае месца ў грамадстве, паводле меркавання Сымона Буднага, павінны займаць настаўнікі і пастыры. Адметна, што Сымон Будны выступаў за ўжыванне роднай мовы ў набаванстве і казаннях. Спасылаючыся на Божыя запаведы, асветнік канстатаваў: "Тако у том третьем слове (заповедзі. — І. С.) навчат нас, яко языка своего маем кь чти его вживати".

Асабліва палымна Сымон Будны выступаў у абарону свабоды думкі і слова. Ён абураўся жорсткасцю і бесцярмоннасцю цензуры, што мела месца ў Каталіцкім касцёле і паступова ўводзілася ў Пратэстанцкі зборы. Усяляка прывісненне духа, прыніжэнне і падаўленне асобы гуманіст прыраўноўваў да найвялікшага зла. Цэнзура, паводле яго вызначэння, — "ёсць не што іншае, як падаўленне духа і панаванне чужой веры". Праціўнік усялякіх крайнасцяў, залішняй ідэйнай нецярпнасці і радыкалізму, Сымон Будны раіў кіравацца ў жыцці найчасцей прынцыпам "залатой сярэдыны", шукаць грамадскай згоды, яднацца дзеля пераадолення цяжкасцей, заўжды адчуваючы пры гэтым прыгажосць быцця і гармонію Сусвету.

Сымон Будны ахвяраваў уласным дабрабытам дзеля пошуку ісціны. З'яўляючыся прыхільнікам грамадзянскага міру і гарманічнага суіснавання розных станаў, асветнік выступаў за карэнныя грамадскія пераўтварэнні, заклікаў да духоўнага ўдасканалення, усталявання высокіх прынцыпаў маралі, гуманнага дачыненняў між людзьмі, прапаведваў культ розуму і бараніў асабістыя свабоды чалавека.

Іван САВЕРЧАНКА,
доктар філалагічных навук

Яго самае важнае адкрыццё

Яўтэн Пятровіч Васілёнак нарадзіўся 26 снежня 1917 года ў горадзе Орша ў сям'і чыгуначніка. Сярэдняю адукацыю атрымаў у Аршанскай чыгуначнай школе. Працаваў у шкоўскай раённай газеце, у газетах Барысава і Оршы, у газеце "Труд" і ў часопісе "Нёман".

У друку спачатку выступіў з вершамі (1936), а пасля з прозай (1939). Выйшлі ў свет яго зборнікі апавесцей і апавяданняў "Зялёныя агні", "Прызвание", "Выпадковы прыпынак", "Розныя дарогі", "Тацяна Ларына", "Вячэрняя размова", "Сімфонія са спагнаннем", "Забыты вензель", "На перагоне", драма "Каралеўскі гамбіт". Пераклаў на беларускую мову апавесць І. Пятрова "Нончына каханне", кнігу Л. Касіля "Пра жыццё зусім добрае", раманы С. Улуг-задэ "Абноўлена зямля" і А. Ірасека "Скалакі" ды інш.

Я. Васілёнак старанна і ўдумліва аналізуе нацыянальную рэчаіснасць, многія ягоныя творы прысвечаны жыццю чыгуначнікаў ("Як назвалі станцыю", "Апошні вагон", "Семсот дваццаць кіламетр", "Сартавальная горка" ды інш.). У гэтым плане аўтар лічыў сваім духоўным настаўнікам прызнаваў класіка чыгуначнай тэмы — Міхася Лынькова. Абрис да абрысу — і ўзнікае суцэльная карціна быцця чалавека гэтай нялёгкай прафесіі. Яго героі ўсёй сваёй істотай ненавідзяць цемру і няпраўду, хлусню і абыякавасць, ад якіх, даказвае аўтар, усе беды на роднай зямлі. Творы Я. Васілёнака адкрываюць новыя гарызонты пазнання чалавека і свету, даючы адказ на многія адвечныя пытанні, што хвалююць нас і ў XXI стагоддзі. Так паглыбляецца ўжо сам ідэйна-тэматычны змест яго прозы, узрасваюць яе пазнавальныя магчымасці.

У апавесцях і апавяданнях Я. Васілёнака пульсуюць гераічныя і складаны час, яны ствараюць шырокую, усеабдымную карціну нацыянальнага жыцця. У сваёй творчасці ён даў узоры выкарыстання і эстэтычнай перапрацоўкі магутных крыніц народнай творчасці ў мастацкай лабараторыі пісьменніка, прыклады самых шырокадыяпазонных сувязей індывідуальнай паэтычнай канцэпцыі мастака з этычнымі і эстэтычнымі ідэаламі народа.

З пазіцыі народа пісьменнік асвятляе амаль усе падзеі сваіх твораў, ацэньвае характары. З мэтай пазнаць жыццё ва ўсёй яго складанасці і супярэчліваасці паглыбляецца празаік у быт беларуса, спасцігае "народную душу". Мастацкае ўвасабленне тэмы працы звязана ў аўтара з народна-паэтычнай традыцыяй. Яго героі — народ, і, паэтызуючы яго будзённую, звычайную працу, узводзячы яе на ступень прыгожага, мастак сцвярджае ўстойлівасць працоўнага этычнага пачатку ва ўкладзе, у свядомасці і псіхалогіі простага чалавека. Аўтар піша аб працы чыгуначніка натхнёна, з захапленнем, адкрываючы ў штодзённым жыцці невычэрпныя крыніцы сапраўднай прыгажосці. Пісьменнік лічыў, што мастацтва павінна быць чыстае, як чэрвеньскія росы, здаровае, як зямля, багатае, як восень. У яго прозе пульсуюць вялікая лірыка.

Жыццё народа Я. Васілёнак высвечвае не толькі арэалам праўды-матухны, але і арэалам прыгажосці, дабрны, мужнасці, сціпласці і працавітасці — у гэтым і заключаецца самае важнае адкрыццё творцы.

Констанцін КАРНЯЛЮК

Сымон Будны — інтэлектуальны лідэр Еўропы

Жыццёвы і творчы шлях асветніка быў надзвычай насычаным. Ён распачаў сваю дзейнасць у 1558 г. у Вільні, дзе выкладаў асновы тэалогіі ў Віленскім пратэстанцкім зборы. Каля 1560 г. Сымон Будны пераехаў з Вільні ў Клецк. Улетку 1562 г. з Нясвіжскай пратэстанцкай друкарні, што належала пану Мацвею Кавячынскаму, выйшла дыхтоўная, з густам аздобленая кніжка значных твораў, больш за пяцьсот старонак, пад тытулам "Катэхізіс, або Старадаўняя хрысціянская навука для простых людзей". Яна адразу прыцягнула ўвагу адукаваных асоб як у Вялікім княстве Літоўскім, так і далёка за яго межамі.

Літаральна праз тры месяцы пасля з'яўлення "Катэхізіса", 11 кастрычніка 1562 г. з Нясвіжскай друкарні выйшаў новы твор Сымона Буднага на старабеларускай мове — "Апраўданне грэшнага чалавека перад Богам".

Жывучы ў Клецку, Сымон Будны каля 1562—1563 гт. пачаў наладжваць непасрэдныя кантакты з дзеячамі заходнеўрапейскай Рэфармацыі. Публічная дыскусія, прысвечаная досыць складанаму тэалагічнаму пытанню пра зыходжанне Святога Духа, падштурхнула Сымона Буднага да напісання твора "Аб вызаджанні Святога Духа". Беларускі тэолаг, жадаючы пачуць меркаванні знаных еўрапейскіх тэарэтыкаў Рэфармацыі, паслаў падрыхтаваны на лаціне багаслоўскі трактат у Цюрых Генрыху Булінгеру. Суправаджальны ліст Сымона Буднага да лідэра швейцарскай Рэфармацыі таксама надзвычай цікавы.

Прыкладна ў сярэдзіне 1563 г. тэалагічныя погляды Сымона Буднага радыкальна змяніліся. Ён перайшоў на бок антытрынітарыяў і пачаў вызнаваць адзінага Бога, адмовіўшыся ад догмата Тройцы.

Каб адмежавацца ад юдаізму і развясці ўсялякія сумненні сучаснікаў у дачыненнях са "старазапаветнікамі", Сымон Будны пераклаў на польскую мову твор раннехрысціянскага апалагета Юстына "Размовы Святога Юстына, філосафа і пакутніка, з Трыфанам Жыдам", у якім ярка выкрывалася іудзейскае вучэнне, паказваліся "перавагі" над ім хрысціянскае дактрыны. 16 кастрычніка 1564 г. "Размовы" Юстына былі надрукаваны

Сымонам Будным у Нясвіжскай друкарні. У сваёй "Прадмове" перакладчык яшчэ раз падкрэсліў адмоўнае стаўленне да іудаізму і выклаў уласнае разуменне сутнасці Хрыстовай навукі. Гэта быў вычарпальны і годны адказ на неабгрунтаваную крытыку яго ідэйных праціўнікаў.

Каля 1571 г. Сымон Будны з невядомых сёння прычын пакінуў Хоўхава і пераехаў у Заслаўе да мінскага каштала Яна Глябовіча. Тут у чэрвені 1572 г. асветнік скончыў працу над перакладам кнігі Старога Запавету, якія неўзабаве разам з перапрацаваным Новым Запаветам, "Прысвячэннем М. Радзівілу" і "Прадмоваю да Чытача" былі надрукаваны Д. Лэнчыцкім, найнакш, у мястэчку Узда.

Залатою парою ў творчасці Сымона Буднага стаўся перыяд з 1573 да 1583 гт., калі ён жыў у Лоску ў доме вядомага беларускага магната, прыхільніка армянцаў Яна Кішкі. Той прыдаў у братоў Кавячынскіх друкарню, запрасіўшы да сябе і яе кіраўніка Д. Лэнчыцкага. У Лоску Сымон Будны знайшоў выключна спрыяльныя ўмовы для плённай працы. Не губляючы часу, ён неадкладна прыступіў да выпраўлення сапсаванага Гекторам і Альбрэхтам Кавячынскімі перакладу Новага Запавету і ўжо літаральна праз год надрукаваў яго ў Лоску, напісаўшы прысвячэнне і "Эпіграму на герб Яна Кішкі", а таксама грунтоўную "Прадмову да чытачоў".

Пасля з'яўлення Новага Запавету 1574 г. імя Сымона Буднага набыло яшчэ большую папулярнасць у краінах Заходняй Еўропы — Англіі, Францыі, Германіі. У Сымона Буднага, вядома, з'явіліся не толькі новыя сябры і шчырыя хаўруснікі, але і новыя апаненты. На крытыку еўрапейскіх апанентаў Сымон Будны, адразу ж у 1574 г., адказаў палемічным трактатам на лацінскай мове "Да аргументаў Сімлера і некаторых іншых аб дзвюх прыродах Хрыста".

У жніўні 1576 г. Сымон Будны надрукаваў у Лоску на польскай мове свой найважнейшы тэалагічны трактат "Аб асноўных артыкулах хрысціянскай веры".

На працягу некалькіх наступных дзесяцігоддзяў трактат Сымона Буднага заставаўся ў цэнтры рэфармацыйнай палемікі. Сымон Будны, ад-

нак, займаў і далей цвёрдую пазіцыю і пры кожным зручным моманце даказваў неабходнасць урада.

Творчы і жыццёвы шлях слаўтага асветніка Беларусі, чалавека універсальных ведаў завяршыўся 13 студзеня 1593 г. у Вішневе, у доме шляхціца-пратэстанта Лявона Моклака.

Сымон Будны пакінуў значны след у гісторыі беларускага прыгожага пісьменства. Ён валодаў унікальным талентам *белетрыста і празаіка*. Аб ўласна пісьменніцкіх здольнасцях Сымона Буднага найбольш яскрава сведчаць — праязны твор "Апісанне Сінода ў Іўі 1568 г.", "Ліст да Сеньёра" (1581), "Ліст да Крыштафа Ласоты" (1583). Літаратурнаму стылю Сымона Буднага ўласцівыя — канцэптуальная строгаць, карэктнасць, багацце разнастайных паведамленняў і гістарычных звестак. Найбольш істотная асаблівасць паэтыкі белетрыстаўных твораў Сымона Буднага — энцыклапедычная паўната і дакладнасць апавяданняў, выверанасць характарыстык і ўвага да дэталей.

Мова твораў Сымона Буднага надзвычай дасканалая і апрацаваная. Для яе характэрна багацце сінамічных радоў, трапныя азначэнні, вобразнасць. Пісьменнік вельмі часта ўжываў экспрэсіўна афарбаваную лексіку. Сымон Будны знаходзіў адметныя метафары, цікавыя параўнанні.

Сымон Будны выявіў сябе як *паэт*. Ён напісаў некалькі выдатных панегірычных вершаў. У паэтычных "эпіграмах" на гербы беларускіх магнатаў паэт вытрымаў усе каноны эмблематычнай паэзіі, існуючыя ў заходнеўрапейскіх літаратурах. Яго паэтычныя традыцыі, але ўжо на беларускай мове, пазней прадоўжылі паэты А. Рымша, Л. Мамоніч і М. Смятыцкі.

Не менш вядомы Сымон Будны як бліскучы *крытык*. Ён грунтоўна і паслядоўна прааналізаваў творчую спадчыну антычных, а таксама знакамітых еўрапейскіх пісьменнікаў і філосафаў. Менавіта ён найбольш дэталёва прааналізаваў працы М. Лютара, Э. Ратэрдамскага, Ж. Кальвіна, Г. Булінгера, раскрыў іх погляды, выявіў падыходы да розных праблем, рэканструяваў сістэму іх аргументаў і разважанняў.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА "Саюз пісьменнікаў
Беларусі"

РВУ "Літаратура
і Мастацтва"

ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР
Анатоль
КАЗЛОЎ

Рэдакцыйная рада:

- Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Леанід ГАЛУБОВІЧ
Віктар КАВАЛЁЎ
Янка ЛАЙКОЎ
Жана МАЛЕВІЧ
(аказны сакратар)
Мікола СТАНКЕВІЧ
(намеснік
галоўнага рэдактара)
Ірына ШАУЛЯКОВА

Адрас рэдакцыі:
220034, Мінск,
вул. Захарова, 19

Тэлефоны:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Аб'ём:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-66-71
літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прызы і паэзіі — 284-44-04
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-82-04
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:
www.lim.by

Пра перадруку просьба
спасылца на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва".

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
"Літаратура і Мастацтва".

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
"Выдавецтва
"Беларускі Дом друку"
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3663
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
13.02.2008 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 781

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

Літаратурнае жыццё

Вістар
ЯРАЦ

Прэлюдыя да спрэчкі

100 беларускіх паэтаў XX век

У такіх сітуацыях мне прыпамінаюцца (гэтак ім, Віно, можа
быць у якасці падарышка таяка дэкада?) саваімі асабістымі
беларускімі паэтамі XX стагоддзя. Сягондзі ў агульным у
быць прадастаўлена зборка паэтычных твораў, у якой
з'явіліся ўспаміны і літаратурна-навуковыя працы. Гэты зборнік
з'явіўся ў выніку працы ўсёй творчай і публікацыйнай групы,
якая ўваходзіць у склад Беларускага літаратурна-навуковага
цэнтру і літаратурна-навуковага саюза. Ён з'явіўся ў выніку
працы ўсёй творчай і публікацыйнай групы, якая ўваходзіць
у склад Беларускага літаратурна-навуковага цэнтру і літаратурна-
навуковага саюза. Ён з'явіўся ў выніку працы ўсёй творчай і
публікацыйнай групы, якая ўваходзіць у склад Беларускага
літаратурна-навуковага цэнтру і літаратурна-навуковага саюза.

Паэтаў слаўных чарада...

Еўдакія Лось, Сяргей Законнікаў,
Масей Сяднёў, Кастусь Кірэнка,
Аляксей Русецкі, Кастусь Цвірка,
Казімір Камейша, Рьгор Семашкевіч,
Віктар Гардзей, Алякс Каско;

Алякс Жаўрук, Ян Чыквін, Юрась
Свірка, Вера Вярба, Яўгенія Пфляўмбаўм,
Максім Лужанін, Сяргей Грахоўскі,
Валянціна Коўтун, Уладзімір Лісіцын,
Міхась Рудкоўскі;

Анатоль Астрэйка, Міхась Васілёк,
Антон Бялевіч, Міхась Калачынскі,
Уладзімір Жылка, Уладзімір Паўлаў,
Алякс Пільман, Леанід Галубовіч,
Уладзімір Арлоў, Мікола Кусянкоў;

Данута Бічэль, Ніна Мацяш, Соф'я
Шах, Леанід Дайнека, Алег Лойка, Яўген
Крупенька, Мікола Федзюковіч,
Уладзімір Марук, Мар'ян Дукса, Сяргей
Панізнік;

Адам Русак, Мікола Мятліцкі, Міхась
Шэлехаў, Аркадзь Моркаўка, Леанід
Дранько-Майсюк, Галіна Каржанеўская,
Раман Тармола, Уладзімір Скарынкін, Раман
Тармола, Алег Мінкін, Іван Арабейка;

Іван Ласкоў, Эдуард Акулін, Міхась
Башлакоў, Мікола Малюка, Уладзімір
Верамейчык, Зінаіда Дудзюк, Галіна
Булыка, Мікола Пракаповіч, Алег
Салтук, Віктар Шніп.

З павагай да аўтара заўважым, што
ў другім спісе не фігуруе ён сам, аддаўшы
сваё апошняе алфавітнае месца В. Шніпу
(бедны Віктар, як часта не па-людску
карыстаюцца яго бяскрыўдасцю; ну, чым ён
горшы за 35-га П. Броўку ці за 46-га К. Цвірку?)

Безумоўна, спіс павінен быць не
дзеля колькасці (гэта не тэнісны рэйтынг) і
не постаці яго павінен вызначыць
(хрэстаматыйна-гістарычны), не
знакавыя прозвішчы і імёны, і нават не
паэты, а — сама ПАЗЭІЯ (аднак, што
зробіш, тут была такая задача —
набраць сартно). А што да самой сутнасці
Пазэіі, то як фармулюваць гэта ў фільме
С. Герасімава ("Каля возера"), выступаючы
ў бібліятэцы, адзін з яго герояў (акцёр
В. Шукшыч): "Гэта калі прычытанні
вершаў мароз па скуры ідзе..." Дадам:
"можа і цягло разлівацца, а можа, і таямніча
аўра агортваць... Карацей — чалавек
павінен забіраць НЕШТА нябачнае,
невядомае, векавечнае... і гарманічна
ўраўнаважваць яго зямную чалавечую
істоту пад высокім Боскім небам..."

Я назву сваіх паэтаў безадносна
рэйтынгаў, рангаў і іх літаратурна-гістарычнай
кананізацыі, як просты беларускі чытач,
які хацеў бы вечарам разнявольць, узвысіць
ці проста супакоіць душу, сэрца і розум —
прывесці свой чалавечы стан да прыроднай
гармоніі.

Вось над чыімі вершамі я пераважаю
схіляюся ў такіх выпадках:
Уладзімір Жылка, Уладзімір Някляеў,
Максім Багдановіч, Васіль Гадулька,
Алег Мінкін, Уладзімір Дубоўка, Янка
Юхнавец, Яўгенія Пфляўмбаўм, Рьгор
Барадулін, Янка Купала, Уладзімір
Дудзюк, Ана-Анатоль Вярцінскі, Галіна
Дубянецкая, Максім Танк, Данута Бічэль,
Пімен Панчанка, Андрэй Хадановіч (лірычна-
нае), Ніна Мацяш, Алякс Салавей, Аркадзь
Куляшоў, Славамір Агамовіч, Яўгенія
Янішчыца, Міхась Рудкоўскі, Людзя
Сільнова, Аляксей Пільман, Сяргей
Прылуцкі, Раіса Баравікова, Надзея
Артымовіч, Алякс Каско, Вальжына
Морт, Леанід Дранько-

Майсюк, Якуб Колас (паэмы "Новая
зямля" і "Сымон-музыка"), Анатоль
Сербантовіч, Алякс Чобат, Масей
Сяднёў, Алякс Рэзаннаў (ранняе), Вячаслаў
Дашкевіч, Мікола Купрэў, Міхась
Стральцоў, Ярына Дашына, Еўдакія
Лось (Бараўлянскі цыкл), Уладзімір
Карацкевіч, Васіль Сахарчук, Алякс
Пільман, Юрась Пачына, Анатоль
Сыс...

Курсівам я пазначыў прозвішчы
тых паэтаў, якіх В. Ярац зусім амбінуў,
што, прынамсі ў мяне, выклікала
глыбокае здзіўленне, паколькі ведаю
яго не толькі як паэта, але і як літаратурна-
навуковага філалага і выкладчыка філалагіі
універсітэта... Затое без тлумачэнняў і
"нічога сумняшэ" ён пакінуў каля
двух дзесяткаў другарадных паэтаў
а то і проста прыхаваных пісьменніцкім
членствам графаманаў, якім па-
шанцавала ў свой час пазначыць сваё
паэтычнае месца ў літаратуры... І гэта
пры зьверненне напрыканцы артыкула
кітагалу саркастычнай прапановы
(самому сабе?): "Давайце ўключым аў-
тараў вершаваных практыкаванню са
старонак усіх раённых і абласных
газет (можа, і насценгазет, калі яны
яшчэ дзе захаваліся), сфарміруем цэ-
лую звышнюю тысячку з 10—12 вершані-
цаў. Усе будуць задаволены!"

І яшчэ, спадар Ярац, дзіўна ў Вас
логіка як у філалага, маўляў, калі паэт
(няважна, часова ці назусім) замаўкае,
перастае пісаць і друкавацца, то яго
значнае ў літаратуры (у В. Яраца,
вядома!) рэзка зніжаецца... Скажам,
рэдка апошнім часам з'яўляўся ў дру-
ка А. Мінкін (асабліва ў Беларусі), то
адпаведна ён і займае згодна з Вашай
"лінейкай" ажно 89 месца. Дарагі Вік-
тар, не крыўдуйце, але калі б Вы на-
пісалі хаця б адну кніжку паэзіі роўнай
мінкаўскай "Сурме" (не буду казаць
пра іншае, "Расколіну", "Пенаты", пера-
клады з польскай і "Крумкача" Э. По),
то асабіста я паставіў бы Вас не ніжэй
срэдзіны другой Вашай жа дзесяткі...
Але слаба! І не толькі Вам, а большыні
жывых з прыведзенага Вамі спіса.

Тое самае з выдатным паэтам Ва-
сілём Гадулькам. Шаноўны спадар
Ярац, растлумачце, што сёння робіцца
на кафедрах філалагіі, я розумам спа-
цігнуць не магу. Выдатная, прызна-
ная ўжо не толькі ў Беларусі, паэзія
В. Гадулькі стала даступнай чытачам
(спецыялістам тым больш) тры з па-
ловай гады таму (у РВУ "Літаратура
і Мастацтва" выйшаў пасмяротны
зборнік "Голас", а ў перыёдыцы бы-
ло не менш двух дзесяткаў рэцэнзій,
артыкулаў і водгукаў)... Нізкі друкава-
ліся ў перакладах у Маскве ("Літэра-
турная газета" і "Дружба народаў") і
ва Украіне. Але прозвішча В. Гадулькі
ў Вашым спісе ўвогуле няма. Адпа-
ведна на гэта — і ў мяне няма слоў...
Ды і да творчасці таленавітага паэта
А. Моркаўкі філалаг са стужкам ча-
мусьці не мог пранікнуцца без нядаў-
няй дзеясловай падказкі Н. Пільмана
(а шырока пададзена "пастац" таго
ж А. Моркаўкі ў часопісе "Крыніца"
(№ 2, 2001), дзе не раз друкаваўся і сам
В. Ярац, значыць, якім чынам яго не
падштурнула да больш грунтоўнага
знаёмства з творчасцю паэта?) Узні-
кае пытанне, а ці мог бы ўвогуле, без
той ці іншай падказкі, гэты "індывіду-
альны спіс" В. Яраца ў такім выглядзе
з'явіцца ў друку? А дзе ж яго ўласнае

вычаванне высокага паэтычнага мас-
тацтва?...
Адзначым, хоць асабліва і не буд-
дзем зважаць на тое, як заднім чыслом
змяніў свае адносіны аўтар артыкула
да рэдактараў дзяржаўных і недзяр-
жаўных выданняў, да адпашоўскага ў
лепшы свет А. Сыса ды выявіў сваё
стаўленне да грамадзянскай пазіцыі
некагортых чальцоў таго ці іншага Са-
юза пісьменнікаў...

Дзіўна чытаць, скажам, і такія вы-
казванні-апраўданні аўтара, што ты-
чацца яго выбару: "Тут асабістыя
ўяўленні пра паніцці гармоніі, харак-
тава, пра такія катэгорыі мастацтва,
як праўда і пераканаўчасць пазіцыі
аўтара, шматфарбнасць і разнастай-
насць лексікі і мелодыі фразы і тэксту
ў цэлым адыгрываюць немаляую ролю
ў ацэнцы твора любога жанру. Нельга
ж, напрыклад, усім навязваць сваё
захапленне Буніным, дэкарацыю, што
ён вышэй за Льва Талстога. Тут кожны
— вялікі, кожны — на сваім пачэ-
сным куце, на сваім ганаровым месцы. І
ніхто не можа некаму забараніць лю-
біць Гогаля меней за Дастаўскага".

Але ж насамрэч, шаноўны спадар
Ярац, Вы чамусьці выбіраеце не па-
між Купалам і Багдановічам, Танкам
і Дубоўкам, Някляевым і Рэзанавым,
а паміж — Купалам і Вялюгіным, Ка-
раткевічам і Грачанікавым, Янішчыц
і Аўрамчыкам, Каско і Кірэнкам,
Жылкам і Бялевічам, Пільмановым і
Астрэйкам, Дранько-Майсюком і Ру-
саком, Мінкіным і Арабейкам... Няў-
жо не адчуваеце, як кажучы, "розніцы
ў класе" (усе гэтыя пары змешчаны ў
Вас у адных "дзесятках")?!

Не называе В. Ярац і аніводнага імя
з найноўшага літаратурнага пакален-
ня. Не ведае ці не давярае? Ці гнядце
савецкая літаратурна-навуковая звычка
"іх яшчэ рана ў абоймы заганыць" (а ім
пад трыццаць і за трыццаць). Я гэты
яго прабел таксама на свой густ за-
поўню...

Не хацеўся б, каб у публіцы скла-
лася ўражанне нейкіх нашых асабі-
стых стасункаў з В. Ярацам (мы ўсяго
толькі шапачна знаёммы і ніколі адзін
другому падлянкі не рабілі, ні ў жыцці,
ні ў літаратуры). Проста ў нас розныя
паўдоды, погляды і стаўленне да яе
вядлікасці Пазэіі.

Тым больш, я ні ў якім разе не ад-
маўляю — як паэтам — усім тым, хто
піша вершы (я ж не вярхоўны судзя;
ды й, дзякаваць Богу, што пішуць, уз-
вышаюць, як могуць, душу і займаюць
розум), але, банальна скажу: сэрцу не
загадаецца, таму найперш на словы вы-
шэйназваных мной аўтараў чуйна ад-
кайкаецца мая істота... Такі мой выбар.

Шаноўнае спадарства, а ці
не распачаць нам з гэтай на-
годы дыскусію? Было б вельмі
добра, каб вы даслалі ў рэдак-
цыю не толькі спісы вашых
любімых паэтаў (па тыпу "100
лепшых беларускіх паэтаў XX
— XXI стст.", але і суправаджа-
лі іх сціслымі, аднак, канкрэт-
нымі развагамі і тлумачэннямі
вашага выбару.

З цікавасцю і ўдзячнасцю бу-
дзем чакаць вашай рэакцыі на
загадзеную тэму.

ЛЕГАЛ

Каб увесці ў курс справы не надта
абазнаных у гэтым пытанні,
наперш апачатку выдрукую спіс
100 найбольш вартых беларускіх
паэтаў XX стагоддзя В. Яраца
шасцігадовай даўнасці
("Маладосць" № 9, 2001), а ўслед яму
і новы "спіс 100" аічных паэтаў
XX і пачатку XXI стагоддзяў,
скарэжыраваны і прыведзены
ім у вышэйзгаданым артыкуле.

Спіс В. Яраца
("Маладосць" № 9, 2001):

Янка Купала, Максім Багдановіч,
Якуб Колас, Аркадзь Куляшоў, Мак-
сім Танк, Пімен Панчанка, Анатоль
Вялюгін, Аляксей Пысін, Рьгор Бара-
дулін, Анатоль Вярцінскі;

Алякс Рэзаннаў, Міхась Стральцоў,
Уладзімір Карацкевіч, Уладзімір Ду-
боўка, Сцяпан Гаўрусёў, Ніл Гілевіч,
Анатоль Грачанікаў, Васіль Зуёнак,
Мікола Купрэў, Алякс Наўроцкі;

Янка Сіпакоў, Ян Чыквін, Алякс
Званак, Генадзь Бураўкін, Ларыса
Геніюш, Наталія Арсеннева, Цётка,
Яўгенія Янішчыца, Мікола Аўрамчык,
Мікола Сурначоў;

Сяргей Дзяргай, Пятрусь Броў-
ка, Валянцін Таўлай, Паўлюк Трус,
Пятрусь Макаль, Васіль Макарэвіч,
Аляксей Русецкі, Еўдакія Лось, Ма-
сей Сяднёў, Алякс Каско;

Анатоль Сербантовіч, Сяргей За-
коннікаў, Рьгор Семашкевіч, Ана-
толь Сыс, Яўгенія Пфляўмбаўм, Мак-
сім Лужанін, Кастусь Цвірка, Леанід
Галубовіч, Вера Вярба, Міхась Ру-
дкоўскі;

Казімір Камейша, Уладзімір Ня-
кляеў, Міхась Шэлехаў, Алякс Жаў-
рук, Данута Бічэль, Іван Ласкоў,
Юрась Свірка, Мікола Кусянкоў, Ва-
лянціна Коўтун, Уладзімір Лісіцын;

Віктар Гардзей, Юрка Голуб, Ка-
стусь Кірэнка, Антон Бялевіч, Ана-
толь Астрэйка, Сяргей Грахоўскі,
Міхась Калачынскі, Міхась Васілёк,
Уладзімір Арлоў, Міхась Башлакоў;

Ніна Мацяш, Мікола Пракаповіч,
Уладзімір Жылка, Мікола Федзюко-
віч, Яўген Крупенька, Алякс Жыгу-
ноў, Алег Мінкін, Алег Лойка, Мар'ян
Дукса, Уладзімір Марук;

Уладзімір Паўлаў, Алякс Пільман,
Леанід Дайнека, Іван Арабейка,
Міхась Скобла, Галіна Каржанеўская,
Раман Тармола, Уладзімір Скарынкін,
Раіса Баравікова, Сяргей Панізнік;

Адам Русак, Мікола Малюка,
Соф'я Шах, Алег Салтук, Зінаіда Ду-
дзюк, Леанід Дранько-Майсюк, Ула-
дімір Верамейчык, Эдуард Акулін,
Мікола Мятліцкі, Віктар Ярац.

Спіс В. Яраца
("Маладосць" № 1, 2008):

Янка Купала, Максім Багдановіч,
Якуб Колас, Аркадзь Куляшоў, Мак-
сім Танк, Пімен Панчанка, Анатоль
Вялюгін, Аляксей Пысін, Рьгор Бара-
дулін, Анатоль Вярцінскі;

Алякс Рэзаннаў, Міхась Стральцоў,
Уладзімір Карацкевіч, Уладзімір Ду-
боўка, Сцяпан Гаўрусёў, Ніл Гілевіч,
Анатоль Грачанікаў, Васіль Зуёнак,
Уладзімір Някляеў, Мікола Купрэў;

Янка Сіпакоў, Генадзь Бураўкін,
Ларыса Геніюш, Алякс Званак, Яўте-
нія Янішчыца, Раіса Баравікова, Цётка,
Мікола Аўрамчык, Мікола Сурначоў,
Алякс Наўроцкі;

Юрка Голуб, Анатоль Сыс, Паў-
люк Трус, Валянцін Таўлай, Пятрусь
Броўка, Пятрусь Макаль, Анатоль
Сербантовіч, Васіль Макарэвіч, Сяргей
Дзяргай, Наталія Арсеннева;